

Eino Leino

Nuori nainen

YRJÖ WEILIN & KUMPP.
OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

NUORI NAINEN

EINO LEINO

NUORI NAINEN

NELJÄ KERTOMUSTA

HELSINGISSÄ 1910

YRJÖ WEILIN & KUMPP. OSAKEYHTIÖ

HELSINGISSÄ 1910
VIHTORI KOSONEN OSAKEYHTIÖN KIRJAPAINO

Alppilan Japanilaisessa huoneessa istui eräänä kesäisenä iltana pieni seurue, joka siellä oli usein ennenkin kokoontunut. Heitä oli vain neljä: toht. Juho Varjakka, naislääkäri ja tunnettu tiedemies, pankinjohtaja Taneli Koskenkorva, sanomalehden toimittaja Jakke Pulliainen, huomattu etupäässä juopottelevan elämäntapansa vuoksi, ja vihdoin yliopiston dosentti Väinö Teikari, joka tilasi pukunsa aina suoraan Parisista. He olivat kaikki jo keski-ikäisiä miehiä ja kaikki toimensa vuoksi pakkotettuja viettämään kesänsä Helsingissä, viime-mainittu erään tieteellisen työnsä tähden, joka vaati kirjastojen ja arkistojen läheisyyttä.

He viihtyivät hyvin yhdessä. Niin erilaiset kuin olivatkin heidän ammattinsa, heidän luonteensa ja osaksi myös heidän mielipiteensä maailman asioista, heissä oli kuitenkin joku yhteinen järjen ja tunteen taso, joku yhteinen nautiskelevan, suvaitsevaisen poikamiehen piirre, jota he eivät muissa tavanneet ja jonka vuoksi he aina mielellään toisensa lasin ääressä kohtasivat. Talvella vieroittivat eri tuttavuudet, eri seurapiirit ja

heidän ammattejaan seuraavat velvollisuudet heitä usein toisistaan. Mutta näin kesäisin, kun kaupunki muuten oli tuttavista tyhjä ja sen seura-elämä kokonaan pysähtynyt, he liittyivät jälleen sitä lujemmin toisiinsa, milloin he vain kaikki neljä sattuivat samaan aikaan kaupungissa oleskelemaan.

Illallinen oli jo syöty, viinit juotu ja kahvitarjotin pöydälle asetettu. Hyttynen surisi sisään avoimesta ikkunasta, aurinko meni mailleen havumetsän taa, jonka latvat jo lepäsivät kesä-yön kuultavassa, sinipunertavassa autereessa. Puheen porina lakkasi hetkeksi, heidät valtasi hiljainen, riuduttava kaihomieli.

— Vahinko, etten ole syntynyt taiteilijaksi, virkahti pankkiherra. Silloin tulisin minä tänne muutamina iltoina peräkkäin, nauttisin tuosta näköalasta, tekisin taulun siitä, jonka ihmiset ostaisivat vielä rahaisella rahalla minulta. Nyt on minun pakko ansaita leipäni toisella paljon ikävämällä ja epäkauniimmalla elinkeinolla.

— Voit olla sängen tyytyväinen elinkeinoosi, pisti sanomalehtimies piloillaan. Sinulla on suru vain muiden ihmisten rahoista, silloin kun meillä muilla omistamme. Sitäpaitsi jää sinulta vielä kyllin aikaa matkustelemiseen, lueskelemiseen ja sielusi ihanteellisempien puolien hoitelemiseen. Toista on minun poloisen.

— Entäs minun! huokasi haikeasti toht. Var-

jakka. Täytyy olla aisoissa aamusta iltaan ja suorastaan ryöstää itselleen joskus tällainen pieni lepohetki. Silloinkin on jo paha omatunto. Mutta kaikki tapahtuu siinä toivossa, että minusta keran tulee rikas ja että joskus vanhana miehenä voin elää arvoni ja synnyntäisten taipumuksieni mukaisesti.

— Kukaan ei ole tullut rikkaaksi omalla työllään, sanoi synkästi yliopiston dosentti. Minä puolestani olen aina ollut kahden vaiheilla, onko parempi elää kuin miljonääri vai kuolla miljonäärinä. Pelkään, että olen vuosien vierieissä kallistunut yhä enemmän edellisen vaihtoehdon puolelle.

Pankkiherra oli sytyttänyt sikarinsa. Hän nojasi pään käsivarteensa ja katsoi isällisesti yliopiston dosenttiin, joka par'aikaa laitteli mielijuomaansa, ruskean bolsin ja Sayer'n konjakin sekoitusta.

— Ja kun olisit rikastunut? kysyi hän. Kuinka aikoisit sinä sitten järjestää elämäsi vanhoilla päivilläsi? Tietääkseni on rikkauden, samoin kuin elämänkokemuksenkin, laita paha kyllä ylimalkaan se, että ne tulevat ihmiselle vasta siten kuin ei enää voi käyttää niitä.

Teikari viivytteli vastausta. Hänen sijastaan puuttui toht. Varjakka puheeseen.

— Minun hartain toivomukseni, sanoi hän, mukavasti selkäkenoon nojautuen, on saada ker-

ran matkustaa Pyhälle maalle, Meidän Herramme Vapahtajamme haudalle, nähdä pääni päällä Bethlehemin tähti ja ajaa aasin selässä Galileasta Jerusalemiin. Te hämmästytte. Te pidätte sitä oikkuna, hetken mielijohtena. Mutta te erehdytte siinä, aivan kuin ihmiset ylimalkaan, pitäessään minua jumalankieltäjänä. Minä en kiellä enkä myönnä, minä en tiedä mitään haudan tuolta puolen, ja juuri siksi minulla on ääretön sisällinen tarve uskoa sekä lunastukseen että iankaikkiseen kadotukseen. Toistaiseksi en kuitenkaan ole tuossa parhaalla tahdollanikaan onnistunut. Mutta minä olen syntynyt kristillisen kirkon helmassa ja minä olen kuullut puhuttavan Jesuksesta Kristuksesta, ennen kuin Romuluksesta, Remuksesta, Napoleonista tai Hannibalista. Siksi minä tahtoisin niin mielelläni nähdä paikat, missä hän on elänyt, ja löisinpä melkein vetoa, että tulisin paremmaksi ihmiseksi siellä. Ainakin tulisin minä lähemmäksi sukuani, syntyperääni ja kenties myös omaa itseäni, jolle esivanhempieni hahmossa on niin monta sataa vuotta Jumalan puhdasta sanaa julistettu. Eikö totta: elämä on kummallista kiertokulkua? Ensin tahtoo päästä pois tuosta kaikesta niin kauas kuin mahdollista, ja kun on päässyt kyllin kauas, tekee mieli alkaa jälleen sitä lähestyä.

Toverit hymyilivät. He tiesivät, että toht. Varjakka oli suurin epäilijä heistä kaikista, ja

he päättelivät hänen puhuvan noin vaan piloillaan. Jakke Pulliainen kohotti lasinsa.

— Maasta olet sinä tullut, sanoi hän.

— Ja maaksi pitää sinun jälleen tuleman, sanoi toht. Varjakka vastaten hänen maljaansa. Jos on joku jumalallinen totuus, minkä minä olen valmis aina ja kaikesta sydämestäni tunnustamaan, niin on se tuo suuri sana, joka kaikuu kautta kristikunnan, jokaisen sen avoimen haudan partaalla. Se pitää paikkansa jo tähän elämään nähden. Ihminen pyrkii ensin pois itsestään ja sitten takaisin itseensä. Siksi tahtoisin minä matkustaa tuon ristiin-naulitun juutalaisen haudalle, josta minä olen kuullut niin paljon, että hän on ikäänkuin osa minun syvimmästä, alkuperäisimmästä itsestäni. Jos voisin, tunnustaisin syntini siellä, ja palajaisin takaisin hurskaana, uskovana kristittynä. Ikävä kyllä, minun elämäntapani eivät salli tuota matkaa, ennen kuin olen kyllin rikas, ja rikkaus taas, kuten herrat tietävät, ei kuulu oikeastaan olevan mikään peittämätön suositus taivaan valtakuntaan.

Hän, joka näin puhui, oli noita muita hienompi, herkempi ja tunteellisempi, vaikka hän muiden seurassa olikin umpimielisempi kuin kukaan, tiivis kuin sileä seinä, luoksepääsemätön ja leukaan saakka napitettu. Tavallisesti leikki pieni, keveä hymy hänen kapeilla huulillaan. Hänen kasvonsa, jotka muodostivat siropiirteisen suora-

kaiteen, olivat reippaat ja miehekkäät, silmänluonti oli avoin ja syvä, otsa pikemmin matala kuin korkea, nenä suora, viikset ohuet ja yhdensuuntaiset ylähuulen kanssa. Teki hyvää kätellä häntä, sillä hän suoritti sen niin lujasti, varmasti ja luotettavasti. Mutta kaiken hilpeän, säteilevän seurata-pansa ohella hänessä oli jotakin surumielistä, jotakin alla-piilevää, jotakin utuista, ikävöivää, samalla niin syvästi murtunutta ja toivottomasti talttunutta, että se vaikutti vaientavasti hänen tavalliseen ympäristöönsä. Viittasiko se menneihin mielenmyrskyihin vai oliko se hänessä jotakin myötäsytynyttä? Kukaan ei saattanut sanoa sitä tarkalleen. Väinö Teikari puolestaan oli aina väittänyt, että siihen mahtoi olla syynä joku salainen lemmensuru, ja sehän kuullosti kylläkin otaksuttavalta. Tiedettiin hänellä olleen paljonkin sentapaisia seikkailuita, vaikka hän itse vaikenä niistä kuin hauta, ollen erittäin arka rakastamiensa naisten hyvästä nimestä ja kunniaista. Kuitenkin oli rakkauspsykologia juuri hänen mieli-aineitaan, ainoa, mihin hän ei väsynyt koskaan ja josta hän toveripiirissäkään saattoi suoranaisesti innostua. Epäilemättä häntä pidettiin sangen kyvykkäänä myös oman tieteesä alalla, mutta hän näytti hoitelevan sitä pikemmin velvollisuudentunnosta, joka hänellä oli yleensä hyvin pitkälle kehittynyt, kuin sisällisestä kutsumuksesta. Muuten hän harrasteli mitä erilaisimpia asioita.

luki kirjailijoita, joita ei kukaan muu lukenut, maalaili, soitti pianoa, taisipa joskus hiukan säveltääkin. Mutta sen kaiken hän teki vain omaksi yksityiseksi huvikseen, väittäen olevansa elämän dilettanti, josta ei koskaan tulisi mitään eheää eikä täyspainoista.

Pankkiherra rypisti otsaansa tyytymättömänä, sillä hän ei sallinut tehtävän pilkkaa uskonnosta.

— Huomaan, että veli laskee leikkiä vakavista asioista, sanoi hän. Herrat tietävät, että minä en voi ottaa osaa siihen. Tosin on minun kaiken kohtuuden nimessä tunnustettava, että minäkään en aina, kuten esim. nyt, enkä ylimalkaan onnellisina hetkinäni, elä elävässä yhteydessä Herrani Jumalani kanssa. Mutta minulla on myös vaikeat hetkeni ja silloin huudan minä häntä lapsen sydämellä avukseni. Jos minä teenkin syntiä, hyvät herrat, niin olkaa varmat, että minä myös saan kärsiä siitä. Kuitenkaan minä en valita kohtaloani, sillä elämä olisikin minulle muuten aivan liian kolkko ja yksipuolinen, enkä minä käsitä niitä ihmisiä, jotka voivat tulla toimeen ilman uskontoa. Te hymyilette. Mutta te ette hymyilisi, jos te tietäisitte, miten paljon paremmalta tämä sikari maistuu suussani, jos sen makuun sekoittuu miellyttävä tunne perisyynnistä ja yleensä kielletyistä nautinnoista.

Toverit hymyilivät, mutta eivät virkkaneet mitään. He tiesivät Taneli Koskenkorvan puhu-

van sydämensä syvyydestä, vaikka se olisi voinutkin oudon mielestä kajahtaa pahimmalta pilkalta samoja pyhiä asioita vastaan, joita hän oli julistavinaan. Pankinjohtaja Koskenkorva oli todellakin uskonnollinen mies, mutta omalla tavallaan. Hän oli kehittyneimpiä sybariitteja koko Helsingissä, viinin tuntija, ruoan tuntija, kauniiden naisten tuntija, vieläpä erikoisten, valikoitujen kastikkeiden valmistaja. Mutta naiset olivat hänelle vain nautinto-välikappaleita ja miehet miellyttäviä tai epämiellyttäviä vain mikäli ne voivat hänen joutohetkiään hauskuttaa. Hän oli oikeastaan mitä johdonmukaisin egoisti kiireestä kantapäähän, mutta juuri siksi hyvä, herttainen ja muillekin samoja iloja suopa, kuten useimmat nautiskelijat, sillä nimenomaisella ehdolla vain, että muiden ilot eivät saaneet häiritä hänen ilojaan. Tämä hänen luonteensa maailmallinen puoli ei suinkaan estänyt häntä kirkossa käymästä eikä silloin tällöin, tavallisesti jonkun liiaksi pingoitettun nautintokauden perästä, syviin uskonnollisiin mieltiskelyihin antautumasta. Hän oli oikeastaan täydellinen lapsi sydämensä sisimmässä, mutta Niniven lapsi, joka ei tainnut oikeata kättä vasemmasta erottaa, vaikka hän itse asiassa käytteli niitä kumpaakin yhtä suurella tottumuksella. Kun hän oli pyhällä tuulellaan, hän ei käynyt missään, ei perheissä eikä kapakoissa, eli yksin omassa poikamies-kodissaan, jonka hän oli järjestänyt yhtä

mukavaksi kuin hänen maailmankatsomuksensa-kin oli, pukeutui synkästi ja arvokkaasti, ja kulki kadulla juhlallisena kuin peijaiskutsuja, tuskin huomattavalla nyökkäyksellä tuttaviaan tervehtäen. Mutta annas kun hänen syntinen tuulensa tuli, silloin näkyi hän taas kaikkiialla, teattereissa, konserteissa ja ravintoloissa, pukeutui koreilevasti kuin riikinkukko, kiikaroi jokaista kaunista naista, tuttua ja tuntematonta, ja ehdotteli mielellään pientä iltahetkeä jossakin kapakan yksityis- huoneessa tai kotonaan, jossa hyvin usein nähtiin vieraina myös nuoria rouvia ja neitoseja. Viime vuosina olivat nuo hänen mielentilojensa heiluri- liikkeet alkaneet yhä enemmän tihentyä, ja samalla lyhentyä, niin että hänellä nyt jo vajaan viikon kuluessa voi olla sekä syntinen että hurskas tuulensa, jopa joskus samana päivänäkin. Hänen toverinsa olivat aikoja sitten tottuneet tuohon kaikkeen ja pitivät hänestä juuri sellaisenaan.

Kun ei kukaan virkkanut mitään, jatkoi Koskenkorva:

— Muuten ajattelen minäkin usein vanhuutta ja vanhaksi tulemistä. Olen jo lähellä viittäkymmentä, minun ruumiini ei kestä kauan enää, ja sieluni voimat herpoavat vitkaan, mutta vääjäämättömästi. Herrat tietävät, että minulla on hengenahdistus, vaikka hyvällä hoidolla, jokavuotisilla kylpymatkoilla ja säännöllisellä elämällä vielä voinenkin sen kotvan kurissa pitää. Kuitenkin

näen olevani vähitellen pakotettu yhä enemmän rajoittamaan nautintojani, joka ei ole vahinko sikäli, että ne käyvät vain sitä valikoidummiksi. Kun tulen työhön kykenemättömäksi, otan eron toimestani ja asetun jonnekin ulkomaille asumaan. Ihanteeni on kuolla Parisissa, mieluummin sydänhalvaukseen ja Café de la Paix'n edustalla. Siellä näkee niin paljon virkeitä, elämänhaluisia vanhuk-
sia ja soreita hienohelmoja. Istuisin siinä, imeskelisin sikariani, maistelisin absinttilasiani, katse-
lisin ihmisvilinää ja menisin kotiini tyytyväisenä, että olen tähänkin saakka elänyt. Jokainen päivä siellä antaisi minulle enemmän vaikutuksia kuin vuosi täällä, ja koska aika on mitattava saatujen vaikutusten luvun mukaan, olisi minulla siis siellä mahdollisuus elää vanhaksi kuin Methusalem. Sydän on nähtävästi minun heikko kohtani, siispä en rasittaisi sydäntäni, vaan joitakin muita elimiä, kunnes nekin väsyisivät vuorostaan. Ihminen on sitkeä, hyvät herrat, ja juuri siihen perustan minä tämän kultaisena kangastelevan tulevaisuus-
kuvani. Purisin tekohampailla, hengittäisin hopeapillillä, kävelisin vieterien varassa, kuuntelisin kuulotorvella, katselisin väkevilla silmälaseilla, joiden apuna voisin käyttää vielä monokkelia tai teatteriputkea. Olisin sanalla sanoen keinotekoi-
nen kiireestä kantapäähän. Eikö se olisi ihanaa, hyvät herrat? Eikö olisi hurmaava tunne tuo, jos tuntisi omassa olennossaan toteuttavansa ihmisen

voittoa luonnon yli ja nykyaikaisen kulttuurin korkeimpia, ylevimpiä ennätyksiä?

— Niin korkealle lentäviä unelmia ei minulla ole, virkahti sanomalehtimies. En ole vielä liian vanha naimisiin. Aion ennen pitkää etsiä hyvän, siveän tytön itselleni, jonka ei tarvitse olla aivan kaunis ja älykäs, sillä silloin hän pettäisi minut tai ei ollenkaan huolisi minusta. Hänen tulee olla hellä, tunteellinen ja uskollinen. Pääasia on, että hän minut ymmärtäisi, ja että minä olisin hänelle kaikki kaikessa, samoin kuin hän minulle olisi. Minä uhraisin hänelle elämäni syksyn ja hän kevään. Me muuttaisimme jonnekin kauas maaseudun hiljaisuuteen, ruokkisimme kanoja ja katsoisimme aina välillä syvälle silmiin toisiamme. Meille ei tulisi mitään sanomalehteä. Me emme tietäisi mitään ulkomaailmasta, yhtä vähän kuin se meistä, ja olisimme onnelliset. Te tiedätte, että olen aina ollut hiukan hentomielinen. Mutta se johtuu minun yksinäisestä, runollisesta luontees-tani, jonka on aina ollut vaikea tottua ihmisvili-nään ja puhelinten kilinään.

Jakke Pulliainen näytti oikein marttyyrielta noin puhuessaan. Itse asiassa hän oli mitä piintynein pääkaupunkilainen, joka ei mitenkään olisi voinut järjestää edes kesäistä olemassa-oloaan ilman toimistoansa, Kappelia, Kaivohuonetta ynnä muita Helsingin kosteikkoja. Maaseudulle hän ei koskaan matkustanut pitemmälle kuin Oulunky-

lään, erään vanhan nuoruustuttavansa luo, jolla oli siellä oma huvilansa, ja silloinkin hänellä oli jo hirvuisen häätä ennättää vain viimeisellä junalla yöksi takaisin Helsinkiin. Jo Korkeasaari oli hänelle ulkomaita, Seurasaaresta puhumattakaan, jonne hän vain harvana kesänä kerkesi ja jonne menoa hän mielti ja suunnitteli monta päivää kuin olisi ollut kysymys matkasta maailman ympäri. Kuuden viikon vuotuiset lomajat, jotka lehti myönsi jokaiselle toimittajalleen, olivat hänen kirouksensa. Ne häiritsivät hänen päiviensä säännöllistä kulkua, samoin kuin joulut ja pitkät pääsiäispyhät, eikä hän tiennyt, mihin käyttää niitä. Hän oli synnynnäinen sanomalehtisielu, vaikka hän itse usein kaihomielisesti huokaili väärälle uralle joutuneensa. Hän ei olisi voinut olla hetkeäkään yksin, vaikka hän usein äännekkäästi pahoitteli, että hänen ammattinsa vaati häntä niin paljon erilaisten ihmisten kera seurustelemaan. Hänelle oli mitä helpointa kiinnittää mieltään tuhansiin asioihin, jotka eivät häntä henkilöllisesti vähääkään liikuttaneet, mutta ainoastaan siksi päiväksi tai siksi tuokioksi: huomenna ne olivat taas kaikki häneltä kuin pois puhalletut. Kuitenkin hän katsoi olevansa syvä, perinpohjainen luonne, jonka vain pakosta oli täytynyt sanomalehti-alalle antautua. Jos joku olisi sanonut, että hän petti itseään, hän olisi suuttunut ikipäiviksi, vaikka hän itse asiassa oli uskol-

linen vain lehdelleen. Sen edut olivat hänenkin etujaan, sen mielipiteet hänenkin mielipiteitään, sen ystävät kaikilla mallikelpoisilla pään ja sydämen lahjoilla varustettuja, sen viholliset säälistäviä, harhailevia olentoja, joiden ainoa autuuttava pelastus oli tuhlaajapojan tavoin palata hänen lehensä ja luonnollisesti myös samalla sitä kannattavan puolueen helmaan. Siitä huolimatta hän katsoi olevansa mitä itsenäisin mies, joka ei koskaan antanut ulkoapäin tulevan painostuksen määrätä myötä- tai vastatunteitaan, saati sitten ajatuksiaan ja mielipiteitään. Mutta asianlaita oli niin, että hän tunsu vaistomaisesti vain sitä samaa, mitä lehden johto kulloinkin tunsu, ja ajatteli sen aivoilla eikä omillaan. Siten hänen etunsa eivät koskaan joutuneet ristiriitaan hänen vakaumuksiansa kanssa. Hän oli eheä luonne, kuten muutkin tässä seurassa, joka oli ainoa, minkä hän salli itselleen poliittisten puoluetoveriensä ulkopuolelta.

— Kukaan meistä ei ole vielä liian vanha naimisiin, huomautti dosentti Teikari, joka tähän saakka oli istunut äänettömänä. Lausun tämän tietysti kokonaan lukuun-ottamatta ystäväämme rahaministeriä, joka on ollut naimisissa ja josta ei siis liene suuriakaan toiveita enää, ja ystäväämme naistuntijaa, joka elää vapaassa rakkauksessa, kuten on tapa taiteellisten henkilöiden.

— Te tiedätte, hyvät herrat, hymyili toht. Varjakka, sen johtuvan yksinomaan siitä, että

meillä ei ole mitään kunnollista siviili-avioliittoa. Luonnollisesti minä voisin antaa syyttää itseäni raastuvan-oikeudessa naisen raiskauksesta, tunnustaa rikokseni ja tulla tuomituksi pitämään häntä laillisenä aviovaimonani. Mutta se on sika- maista. Ja taas mennäkseni papin luo minun täytyy ensin käydä Pyhällä maalla horjuvaa uskoani vahvistamassa.

— Me tiedämme sen, jatkoi yliopiston dosentti, ja annamme anteeksi sinulle. Tarkoitukseni olikin oikeastaan vain huomauttaa, että minäkään en ole vielä liian vanha avioliittoon. Aion pian tehdä tuon tempun, mutta sitä ennen minun on etsittävä joku opporikas tyttö itselleni. Minä en jaksa enää tätä tieteellistä työtä, nähkääs, minun pääni ei kestä sitä, en voi ajatella itseäni lyseonlehtorina jossakin kaukana maaseudulla eikä minulla myöskään inhimillisesti katsoen ole vähintäkään toivoa päästä professoriksi. Kuitenkaan minä en voi luopua sivistyneelle miehelle sopivista elämäntavoista, jotka maksavat monin kerron enemmän kuin mitätön dosenttitoimeni tuottaa minulle. Teen velkaa siis. Mutta luottoni, kuten ystävämme rahaministeri voi omasta kokemuksestaan todistaa, on jo äärimmillen pingoitettu. Onneksi on minulla täti, vanha, kunnon täti Pietarissa. Hän ei ole rikas, mutta hän on luvannut hankkia sieltä jonkun äveriään pikkuporvarin tyttären minulle. Hän saa olla millainen tahansa,

lihava, laiha, nuori tai vanha ja väkäleuka. Myöskin hän saa olla hyvä tai pahankurinen, luja tai lempeä luonteeltaan. En ole asettanut mitään ehtoja hänen suhteensa, sillä en ole siinä asemassa, että voisin tehdä sen. Otan vastaan, mitä korkeat jumalat antavat minulle, kunhan hän vain on rikas ja voi taata minulle turvallisen toimeentulon. Jos hän on uskonnollinen, koetan olla loukkamatta hänen uskontoaan, jos kevytmielinen, hankin hiukan leveälierisemmän hatun, jolla peitän sarveni. Jos hän pitää koti-elämästä, pysyn kotona, jos ulko-elämästä, istun hänen kanssaan joka ilta oopperassa, teatterissa tai ravintolassa. Tottahan aina tulee toimeen naisen kanssa, jota ei rakasta, ja minähän en aio naida häntä rakkaudesta. Hän saa minusta mitä mallikelpoisimman aviomiiehen. Mutta tätini on kirjoittanut minulle, että ennen kuin voin saada sellaisen rahapussin, minulla pitäisi olla joku sopiva paikka, mieluummin liike-alalla, päästäkseni luonnollisesti ja vaivattomasti rikkaiden perijättärien tuttavuuteen. Yliopiston dosentit kuuluvat olevan huonossa huurossa Venäjällä, sillä he ovat useimmat vallankumouksellisia ja melkein kaikki köyhiä kuin kirkonrotat. Minun täytyy siis nyt ensin hankkia joku paikka, voidakseni sittemmin elää paikattomana. Mieleni palaa jo liike-alalle. Luulen, että minusta voisi tulla etevä kauppamatkustaja. Siinä ammatissa tulisivat tietoni, kielitaitoni ja sivisty-

nyt seurustelutapani paljon parempaan ja näkyvämpään käytäntöön kuin Suomen yliopistossa, jossa on tuota kaikkea liiaksikin. Juuri yksinkertaisten ihmisten ja juhtinahkalle haiskahtavien kuppetsien keskellä minä voisin paistaa kuin aurinko, toivoakseni, kunnes suvaitsin hyvántahtoisesti ja majesteetillisesti mennä mailleni jonkun pehmeän, pyylevän rahasäkin sydämeen.

Hänen äänensä soinnahti tätä sanoessa niin lempeästi ja kohtaloon alistuvasti, että se väkisinikin kutkutti kuulijain nauruhermoja. Dosentti Teikarin erikoinen luonnepiirre oli hänen miellyttävä itse-ivansa, joka taas oli seuraus hänen laajasta päästään ja valistuneesta sydämestään. Hän ymmärsi kaikki, hän anteeksi antoi kaikki, myöskin omat pienet heikkoutensa. Maailma oli hänen mielestään ylimalkaan typerä ja elämä naurettava. Tuon yleisen tuomion piiristä hän ei suinkaan sulkenut pois myöskään omaa arvoisata henkilöään. Hän oli aina valmis kuuntelemaan hartaudella mitä vastakkaisimpia mielipiteitä, myöntäen kunkin olevan suhteellisesti oikeassa. Yksipuolisuutta ja fanatismia hän suorastaan kunnioitti, siksi että ne olivat kauimpana hänen omista luonne-ominaisuuksistaan. Hänellä ei ollut mitään illusionoja, ei tästä, vielä vähemmän tulevasta elämästä. Ihmiset olivat hänelle eriskummallia, kaksijalkaisia eläimiä, joilta ei voinut vaatia mitään, sillä eiväthän he olleet itse teh-

neet itseänsä. Kaikkein vähimmän sopi heiltä vaatia mitään hyvää, jaloa tai järjellistä. Inhimillinen tietäminen oli hänelle vain harha ja taitaminen unissakävijän askeleita katonharjalla. Joka heräsi, oli hukassa. Kaikesta päättäen hän piti itseään heränneenä, sillä hän myönsi mielellään, että hän ei tiennyt eikä tainnut mitään. Hän ei väitellyt koskaan, ainoastaan keskusteli, ja antoi mielellään oikeuden vastustajalle. Epäily, joka hänellä oli kehittynyt ennen kaikkea epäilyksi epäilyn omasta oikeutuksesta, ei suinkaan ollut vahingoittanut hänen sydämensä luontaista hyvyyttä eikä hänen herttaista, hilpeää elämäniloan, jonka vuoksi hän oli pidetty kaikissa seura-
piireissä. Naiset väittivät kuitenkin, että he eivät koskaan voisi rakastua häneen, sillä he tunsivat vaistomaisesti, että hän ei käsitellyt heitä tarpeellisella vakavuudella. Hän valitteli itsekin usein sitä, huomauttaen, että rakkaudessa voittaa aina se, joka jaksaa himoita ensin, ja että hänen yksityiset voimalähteensä tuossa suhteessa olivat rajoitetut. Siksi voi hänen mielestään naisasioissa tuhmin koulupoika lyödä sivistyneimmän miehen laudalta, jos tällä jälkimmäisellä ei ollut intohimon salaisuutta.

Dosentin tulevaisuuden tuumat otettiin vastaan yleisellä innostuksella, jonka näkyvänä tuloksena pian ilmestyi pöydälle pari sampanjapulloa. Hänen mahdollisuutensa liike-alalle ja avio-

liittoon pohdittiin ensin puolelta jos toiseltakin, kunnes siirryttiin ylimalkaan naisista puhumaan.

Se tapahtui aina heidän yhdessä ollessaan, eräällä määrätyllä kehitys-asteella, joka riippui yhtä paljon nautittujen väkijuomien paljoudesta kuin ruoansulatuksesta. Tällä kertaa sai heidän keskustelunsa kuitenkin aivan erikoisen, henkilökohtaisen leiman, syistä, jotka he kaikki tiesivät ja jotka he olivat jo ennen ilmoittaneet toisilleen. Heidän pieni, hauska toveripiirinsä oli hajautumaisillaan. Dosentti Teikari oli hakenut ja saanut todellakin lehtorinpaikan eräässä Suomen syrjäisimmistä pikkukaupungeista, jonne hänen oli jo ensi syksystä siirryttävä. Pankinjohtaja Koskenkorvalla taas oli joku päivä sitten ollut vakava keskustelu lääkäriinsä kanssa, joka oli kehoittanut häntä hänen pitkälle kehittyneen sydänvikansa vuoksi heti ottamaan virkavapautta ja matkustamaan erääseen saksalaiseen parantolaan, sillä muuten hän ei voinut vastata seurauksista. Toht. Varjakka, joka vuosi vuodelta oli ruvennut yhä enemmän kärsimään yksinäisestä poikamies-elämästään, oli juuri äsken saanut tehdyksi miehekkään päätöksen mennä kristilliseen avioliittoon nykyisen rakastajattarensa, erään sievän, näppärän sairaanhoitajattaren kanssa, jolle hän jo sitä varten oli morsiuspuvunkin ostanut. Häät oli oikeastaan määrätty vasta ensi jouluksi, mutta toht. Varjakka tunsu tunnossaan, että ne tapahtuisivat

jo sitä ennen, elokuun iltojen pimetessä, jotka aina olivat hänessä sentapaisia, vaarallisia mielikuvia herättäneet. Ainoa, jonka elämä oli jäävä ennalleen, oli Jakke Pulliainen, sanomalehtimies. Mutta hän oli jäävä yksin, kuin kanto kaskeen, jonka vuoksi hänkään ei ollut aivan tunteeton hetken merkitykselle. Sillä kaikkien mielissä kyti ajatus, että he neljä eivät enää koskaan tulisi näin toverillisesti yhdessä istumaan.

Puhuttiin naisista ja tarkoitettiin naista, sitä yhtä, sitä suurta, sitä epämääräistä ja ainoata, joka poikamiesten mielissä usein päilyy, niin kauan kuin heissä vielä on jälellä kipinäkin nuoruutensa romantisuutta. Sikarien sininen savu kierteli ilmassa, samoin kuin tulinen juoma jutelijain veressä ja ohimoissa. Mutta sampanjakuplien ja tupakansavun keskeltä vilahteli eräitä herkkiä, elettyjä lemmentaruja, soinnahteli eräitä vionoja sydänkieliä, jotka jäivät ilmaan kaikuun. Kuuleva korva ne otti, näkevä silmä ne näki ja liitti yhteen eheäksi mielikuvaksi nuoresta naisesta, jota he kaikki kuvittelivat, ihanteesta, joka miesten mielissä valoisina kesä-öinä kangastelee, jota ei ole missään, joka ei ole elänyt koskaan, joka kulkee vain nukkuvien metsien sinertävässä autereessa, joka ilmenee vain säteenä, viivana, vivahduksena . . .

Hän oli tällä hetkellä avoimen akkunan läpi Alppilan Japanilaiseen huoneeseen pistäytynyt. Ja

ne, jotka kertoivat hänestä, ne näkivät hänet sielunsa silmillä yhtä selvästi kuin he kerran olivat ruumiinsa silmillä nähneet ne naiset, jotka heissä olivat tuon terhenisen mielikuvan herättäneet.

SININEN LINTU

Minun miellyttävin potilaani, kertoi toht. Varjakka, oli eräs nuori rouva, joka omituisesta syystä oli jättänyt ulkomailla oleskelevan miehensä ja palannut kotimaahan. Me olimme oikeastaan lapsuuden-ystäviä, vaikka sitten maailmanrannalla toisistamme vieraantuneet. Hän oli vanhan virkamiesperheen tytär täältä pääkaupungista. Hänen isänsä, sivistynyt, hyväntahtoinen ylitirehtööri oli mennyt naimisiin oman taloudenhoitajattarensa kanssa, hänkin koulunkäynyt ihminen tosin, mutta vailla sitä sielun laajuutta ja sydämen lempeää ihmis-ymmärrystä, joka usein on vasta pitkien sukupolvien kehityksellä, kärsimyksillä ja nautinnoilla voitettavissa. Heillä oli kesähuvilansa minun kotiseudullani maan sydämessä. Siellä me olimme tutustuneet, tehneet marjaretkiä, soudelleet tyyniä vedenselkiä valoisina kesä-öinä, ja minä luulen nyt jälkeinpäin, että hän ensimmäisinä ylioppilasvuosinani taisi hiukan pitää minusta. Minä puolestani en siihen aikaan olisi uskaltanut ajatellakaan kohottaa silmiäni niin korkealle kuin ylitirehtöörin tyttären.

Heitä oli viisi lasta, joista kaksi oli kuollut jo nuorena ja kolmas, Eetu-niminen, mennyt ylioppilaana rappiolle sekä perheen suojelevasta helmasta etääntynyt. Häntä sanottiin vain Eetu-poiseksi, kunnes tuli aika, jolloin hänen nimeään ei siinä talossa enää mainittu ollenkaan. Hän oli näet varastanut ja istui linnassa. Niin oli heille jäänyt oikeastaan vain kaksi lasta, kaksi tytärtä, toinen Jenni, toinen Leena nimeltään, edellinen kahdeksan vuotta vanhempi jälkimmäistä.

Niin kauan kuin isä ja äiti elivät, meni kaikkivallista, tyyntä latuaan, kesät maalla, talvet Helsingissä, välillä pieni ulkomaa-matka Sveitsiin, Tukholmaan tai Berliiniin. Jenni oli jo opettajatar, Leena parissakymmenissä oleva ylioppilas, ilman että heille kummallekaan oli vielä mitään erikoista tapahtunut. Mutta sitten sai heidän isänsä aivohalvauksen, kuolinpesä teki vararikon, huvila myötiin huutokaupalla ja talon koko omaisuus kaikkiin taivaantuuliin siroitettiin. Vasta silloin astui heidän eteensä elämän talvipuoli kaikessa kylmässä, viiltävässä todellisuudessaan.

Jenni teki pian päätöksensä. Hän meni naimisiin erään varakkaan konttoripäällikön, kiltin oman onnensa sepän kanssa, joka sekä voi että tahtoi tarjota kodin hänelle ja hänen äidilleen. Leena haparoi kauemmin, otti toimen eräässä pankissa, siirtyi siitä opettajattareksi, yritti myös sairaanhoitajattaren ammattia, mutta päätyi hänkin

lopuksi avioliittoon, joka ei kuitenkaan muodostunut yhtä onnelliseksi kuin hänen käytännöllisemmän ja järkevemmän sisarensa.

Hänen miehensä oli köyhä taiteilija. He asuivat aluksi maalla Helsingin lähistössä, siirtyivät sitten valtion matkarahan avulla Firenzeen, missä Leena synnytti hänelle pojan, joka kuoli jo parin kuukauden vanhana. Muita lapsia heillä ei ollut, ja tuo ainoa jäi vain vienoksi, surumieliseksi muistoksi heille.

Se tapahtui keväällä. Toista vuotta he olivat jo Firenzessä asuneet ja aikoivat jäädä yhä edelleen sinne, mikäli rahat riittivät ja Jennin mies, konttoripäällikkö, joka samalla oli taiteen-ystävä, antoi aineellista kannatustaan. Niin tuli jälleen kevät ja sen keralla uusi, entistä kovempi kohtalon-isku.

Syy siihen oli kokonaan taiteilijan. Edellisenä talvena. Leenan sairaana ollessa, oli hän iskenyt silmänsä eräasen nuoreen pohjoismaiseen kuvanveistäjäntyttöön, joka muuten oli kihloissa toisen kanssa, tunnelmoinut hänen kanssaan viikon kaksi erinäisten sypressien varjoissa, elänyt tuollaista viatonta sielujen yhteis-elämää, kunnes naikkosen oikea sulhanen oli tullut ja korjannut omansa. Tietääkseni he elävät nyt onnellisessa avioliitossa ja asuvat jossakin Tyrolin vuorikylässä. Mutta noiden toisten, Leenan ja hänen miehensä, avio-onni rikkoutui ijäksi tuon mitättömän

välitarinan tähden, josta Leena ei siihen saakka ollut tiennyt mitään ja josta hän arvattavasti, ilman miehen typeryyttä, ei koskaan olisi tullutkaan tietämään. Eräässä pahan omantunnon puuskassa tunnusti mies nimittäin vaimolleen tuon itsessään niin vähäpätöisen todellisuuden, jonka hän kuitenkin oli saanut kasvamaan aivan jättiläiskokoiseksi omalla kauhistuneella mielikuvituksellaan. He olivat itkeneet yhdessä, he olivat tutkineet itseään ja toisiaan, he olivat eritelleet ja yhdistelleet, tarkistaneet ja todenneet sielunliikkeitään, ja kuinka he lienevätkin sitten tuota asiaa sormiensa välissä käännelleet ja väännelleet, he olivat tulleet tuohon järjettömään lopputulokseen, että aviollinen yhdys-elämä heidän välillään oli tämän jälkeen mahdoton, niin paljon kuin he edelleen toisiaan rakastivatkin. He tekivät sen korkeamman siveyden nimessä, nähkääs. He pitivät toisistaan, he kirjoittivat toisilleen, he olivat yhä edelleenkin hyviä ystäviä ja katsoivat, että he kumpikaan eivät enää voisi kenenkään muun kanssa tulla koskaan onnellisiksi. Kuitenkin he erosivat, jonka eron he sitten myöhemmin myöskin laillistuttivat. Leena palasi kotimaahan ja taiteilija jäi yksin Firenzeen.

Samaan aikaan kuoli Leenan äiti. Leena ehti parhaiksi hänen kuolinvuoteelleen, sai hänen kamarinsa sisaren luona, otti paikan lankonsa konttorissa, ja niin näytti hänen elämänsä jälleen läh-

tevän sitä tyyntä, turvallista latua luijottamaan, joka on perhenaisten luontainen elämänrata, jolla ei ole mitään odottamattomia hyppyreititä ja joka ei pääty ennen kuin kuolemassa. Kolme vuotta oli näin kulunut. Niin ilmestyi hän äkkiä minun vastaanotto-tunnilleni, valittaen päänsärkyä, unettomuutta, yleistä väsymystä y. m. tuollaista, joka on yhtä paljon sielun kuin ruumiin sairautta ja jota mikään lääkäri ei ota vakavasti.

Tiesin jo silloin jonkun verran hänen elämänkohtaloistaan, jonka vuoksi hän heti herätti mielenkiintoani, ei lääkärinä erityisesti, mutta yleensä elämän ja ihmisten tarkastelijana. Lapsuuden-ystävä kun olin, oli minulle sangen helppoa tavata häntä senjälkeen useamminkin, ja mitä enemmän seurustelin hänen kanssaan, sitä merkillisemmäksi olennoksi hän kävi mielestäni. Hän suorastaan kiihotti tutkimushaluani, joka valitettavasti ei koskaan ole ammattini mukaisille aloille yhtä innokkaasti suuntautunut. En tahdo kieltää, että myöhemmin rakastin häntä. Mutta aluksi se aivan varmaan ei ollut rakkautta, vaan pikemmin tiedonhalua tai korkeintaan hyvin heikosti eroottista uteliaisuutta.

Hän ei nimittäin vaikuttanut minuun aistillisesti. Hän ei herättänyt intohimoja, vaan eräänlaista sydämen riutumusta, etäistä, utuista ja kiipeää kaihomieltä. Aina kun olin poissa hänen seurastaan, päätin johtaa tuon tuttavuuteni johon-

kin järjelliseen ratkaisuun, ja minulle, joka en usko puhtaasen ystävyteen miehen ja naisen välillä, oli ainoa järjellinen ratkaisu luonnollisesti joko kosia tai koettaa vietellä häntä. Mutta heti kun olin hänen seurassaan, jouduin jälleen tuohon tuudittavaan, selittämättömään passivisuuden mielialaan, jossa hermoni niin suloisesti lepäsivät. Hänen kanssaan ei näyttänyt yleensä mikään ratkaisu mahdolliselta. Aluksi en tosin sitä erikoisesti toivonutkaan, sillä minähän olin vain päättänyt ottaa selon hänestä ynnä niistä sisäisistä vaikuttimista, jotka olivat hänen tähän-astisen elämänkulkunsa määränneet.

Sitä varten oli minun ensin otettava selko hänen entisestä miehestään, jonka tunsin ohimennen. Kenties olisin voinut alottaa hänen kanssaan kirjevaihdon, jollakin tekosyyllä luonnollisesti, tai kuulla jotakin hänestä hänen tovereiltaan. Mutta pidin turhana kääntyä kenenkään muun puoleen, kun minulla kerran oli hänen rakastamansa ja häntä rakastanut nainen edessäni, sillä ihmiset yleensä tuntevat hyvin vähän itseään ja vielä vähemmän toisiaan. Hitaasti, varovaisesti ja hienotunteisesti menetellen voinkin tätä tietä saada hänestä sängen seikkaperäisen ja jotakuinkin koossapysyvän luonnekuvan.

Hänen entinen miehensä oli ollut iankaikkinen itsekasvattaja, itsejäytjä, itsekiduttaja. Mikään ei kelvannut hänelle sellaisenaan. Kaikki oli ke-

hitettävä, jalostettava, korjattava ja parannettava joksikin muuksi kuin miksi jumala oli luonut sen. Leenakin oli usein epäillyt, oliko hän taiteilija olle-
 lenkaan, sillä hänen mielestään olisi oikean taiteilijan pitänyt voida iloita maailmasta juuri sellaisena kuin se oli. Hän, Leena, olisi niin mielellään tahtonut tulla rakastetuksi sellaisenaan, avui-
 neen ja vikoineen, miellyttävine ja epämiellyttävine ominaisuuksineen. Hänen entisen miehensä mielestä taas olisi ollut aina taisteltava, aina pyrittävä ja ponnisteltava, aina ylemmä, aina korkeammalle kehitys-asteelle, aina puhtaampaan, täydellisempään, yksilöllisempään ihmisyyteen. Eihän mikään nainen olisi voinut sitä ajan oloon kestää, saati sitten Leena, joka oli niin herkkä, niin hauras ja tunteellinen.

Hyvä hänen entinen miehensä oli ollut hänelle, aivan liian hyvä, sanoi hän itse, vaikka hän kyllä osasi itseäänkin arvostaa. Mutta tuo mies oli ollut kuitenkin jotakin aivan toista ainesta kuin hän, jotakin moraalista, metafyyssillistä, ylenluonnollista, jonka arvoitusta hän ei ollut koskaan voinut itselleen selvittää. Epäilemättä oli hänen miehensä häntä rakastanut, samoin kuin hän miestänsä, ja pitiväthän he yhä edelleenkin niin paljon toisistaan. Mutta siinä oli kuitenkin aina ollut tuo jokin, heidän välillään oli kuitenkin aina seisonut tuo muudan, tuo paha, tuo kylmä, tuo vieroittava, ikäänkuin vaatimus tai pyyntö tai pakko tai käsky,

joka oli voinut hänen mieltään matona kalvaa, taas toisin vuoroin hänen päänsä päällä piiskana läjähtää. Leenan olisi pitänyt muuttua joksikin muuksi. Siinä se oli. Leenan koko olemus oli noussut sitä vastaan. Luonnollisesti oli hänenkin mielestään ollut hyvä itseään kasvattaa. Mutta eihän ollut silti syytä kiusata itseään, kun elämä oli niin lyhyt, kun ei kuoleman takana ollut mitään ja kun kaikki loppui samassa kuin oli alkanutkin.

Leena puolestaan olisi tahtonut niin mielellään joskus vain elää ja olla onnellinen. Hänellähän ei ollut muuta kuin tämä elämä, tämä maailma, josta hänen oli kiinni pidettävä. Mutta mikä ilo oli elää, jos täytyi aina koota eikä saanut koskaan tuhlata, jos täytyi aina ylöspäin eikä saanut koskaan hyvää luikua alamäkeen laskettaa?

Tuonkin tähden oli Leena usein epäillyt, että hänen entinen miehensä ei ollut oikea taiteilija. Sillä eihän oikea taiteilija säästä, hän tuhlaa. Eikö juuri se ollutkin taiteen olemus ja oliko ylimalkaan mitään muuta todellista iloa maailmassa? Mutta tuo mies oli kitupiikki. Taidetta ei Leena niin paljoa ymmärtänyt, että hänellä olisi voinut olla mitään itsenäistä käsitystä siitä. Hänen oli siis arvostelussaan ollut pakko nojautua yksinomaan ihmiseen, ei hänen työhönsä, ja ihmisenä oli hänen entinen miehensä ollut vähemmän taiteilija kuin parantumaton uneksija, joka Leena

muuten itsekin oli ja tiesi olevansa. Siinä he olivat yhtyneet, mutta heidän unelmiensa laatu oli ollut tuiki erilainen. Leenan unelmat kulkivat kuin pilvet kaupungin kattojen yli. Niillä ei ollut mitään pohjaa todellisuudessa, niissä ei ollut pontta eikä perää, ne eivät nousseet ympäröivästä elämästä eivätkä ne myöskään voineet mitään sen menoon vaikuttaa. Niitä ei voinut toteuttaa, toisin sanoen, eikä niitä voinut edes ajatella toteutetuiksi. Ne olivat järjettömyyksiä, kaiken luonnon, kaiken luonnollisen logiikan ja luonnonlakien vastaisia. Hän uneksi mahdottomia. Hän itsekin tiesi sen, oli aina tiennyt sen ja oli oppinut niitä myös oman itsensä edessä häpeämään. Hullutuksia, outoja päähänpistoja ne olivat, omiaan kenen tahansa täysijärkisen ihmisen aivoja sekoittamaan. Mutta se juuri oli ollut ero hänen ja hänen entisen miehensä välillä, sillä hänen miehensä uneksi vain pelkkää todellisuutta, joskin uutta ja ennen tuntematonta. Hänen miehensä unelmat nousivat todellisuudesta ja niillä oli ainakin mahdollisuus siihen takaisin vaikuttaa. Tuo mies ei ollut koskaan uneksinut mitään turhaa. Hän oli suorastaan vihannut kaikkia vaimonsa eriskummallisia, vaikka viattomiakin päähänpistoja, ollen omassa sielunelämässäänkin niin ihmeteltävän, niin saavuttamattoman kansallistoloudellinen.

Eikö totta, tuo mies mahtoi olla hiukan hasahtava? Uneksia pelkkää hyvää, järjellistä ja

hyödyllistä! Mitä varten ihmiselle on annettu unelma siis? Eikö sitä varten, että hän ainakin sen piirissä voisi tehdä äärettömiä hullutuksia?

Tuo mies ei ollut tehnyt elämässään kuin yhden, sen, joka oli heidän avio-eronsa aiheuttanut. Muuten hän oli ollut harvinaisen yhtenäinen. Hän oli nähnyt elämässä tarkoituksen, jota ei Leena parhaalla tahdollaankaan voinut nähdä siinä, eräänlaisen kätketyn, sisäisen ajatuksen, joka ihmisen omassa työssään, omassa elämässään ja oman henkensä heleimmässä kuvastimessa oli ilmi saatettava. Se ajatus oli ääretön kuin luonto itse ja sellaisena siis ihmis-aivoille käsittämätön. Mutta ihmis-aivot, oli tuo mies sanonut, voivat vallata aina uusia ja uusia aloja siitä. Ja juuri siinä oli hänen mielestään ihmis-elämän ääretön ihanuus, että oli alaa edessä ja takana niin kauas kuin silmä kantoi, että työ ei loppunut, että taistelu ei laannut, että veri lauloi suonissa jokahetkisen, iankaikkisen voiton virttä, siksi kuin tappio tuli, siksi kuin kuolema kohtasi, siksi kuin kaikki tyyntyi, talttui, taukosi ja pysähtyi. Sankarin kuolo sotakentällä, se oli ollut se vertauskuva, jota hänen miehensä oli mielellään käyttänyt ihmisen kohtalosta maan päällä puhuessaan. Elämä oli taistelua, ja se, joka parhaiten taisteli, voi myöskin viimeisellä hetkellään syvimmin ja levollisimmin uinahtaa.

Merkillinen mies hän oli ollut, siitä ei epäi-

lystä. Leenan mielestä hän oli yhä vieläkin suoranainen nero, vaikka ei ehkä taiteellinen, ja vaikka hänen oli niin vaikea päästä esille ja yleisön suosiota saavuttaa. Omasta puolestani en sitä erikoisesti ihmetellytkään, kuultuani, miten korkealle hänen unelmansa tähtäsivät.

Koko maailman tahtoi tuo mies oman sisällisen ihanteensa mukaan muodostaa, koko elämän, koko ihmiskunnan. Hyviä, viisaita, täysiä ihmisiä hän tahtoi tähän maailmaan, ylenkatseellisia, jos niin tarvittiin, rakastavia, intohimoisia, tyyriä pinnaltaan, palavia syvyydessään: jää- ja tuli-ihmisiä. Ainakin hän itse oli väittänyt tuntevansa povessaan sellaisen ihannekuvan. Mutta koska hän ei sitä voinut aivan niin laajassa asteikossa toteuttaa, hän oli sanonut tahtovansa ainakin itse kohota sitä kohden niin korkealle kuin mahdollista. „Joka kerta kuin näen siitä pienen pilkahuksenkin”, hän oli sanonut, „joko muiden sielussa tai omassani, käyn jälleen kahta ylpeämmäksi ja rohkeammaksi.” Se ei ollut mikään ylimäinen ihanne hänelle. Se oli luuta ja lihaa: ihmisiä. Yli-ihmisiä, jos niin tahdotte, mutta kaikissa tapauksissa enemmän ihmisiä kuin useimmat nykyään elävät kuolevaiset.

„Maailma on niin harvaan asuttu vielä”, oli hänen tapansa ollut myös sanoa. Oli muka vain joku ihminen, joku tuota ihannekuvaa lähentelevä ihmistyyppi, siellä täällä kuin Robinsson autiolla

saarellaan, joku siinä tai tässä maassa, joku ainoa siinä tai tässä aikakaudessa. „Mutta joka kerta kun minä kuulen sellaisen hengenheimolaisen äänen”, hän oli kerran sanonut, „vaikka se tulisi tuhansien vuosien ja tuhansien peninkulmien takaa, minä saan takaisin nuoruuteni rautarohkean uskon itseeni ja kutsumukseeni.” Silloin hän ei ollut yksin enää. Silloin hän tunsu, että hän ei elänyt turhaan, että myöskin hänellä oli oikeus elää ja ettei hänen tarvinnut ollenkaan pyytää ympäristöltään ja aikalaisiltaan anteeksi olemassaoloaan.

Mahdollisesti tuollainen mies voi olla nero, mutta tuskin taiteellinen. Ihmisten, jotka näkevät maailmassa, mitä muut eivät siinä näe, on yleensä sangen vaikea tehdä itseään muille edes taiteellisesti ymmärrettäviksi.

Kerron hänestä senvuoksi, että tietäisitte, mikä oli se henkinen ilmakehä, josta Leena tuli ja jossa hän osaksi yhä vieläkin eli, siksi kuin hän eräänä päivänä täällä Helsingissä minun vastaanottohuoneeseeni ilmestyi. Se oli ollut hänelle aivan liian kova, liian ankara, liian älyllinen ja aatteellinen ilmakehä. Häntä oli vilustanut. Ja kuitenkin hän huusi lämpöä ja herkkyyttä koko olenollaan. Hänen entinen miehensä oli ollut yksinkertaisesti liian miehekäs hänelle, siinä se oli. Minussa hän tapasi vertaisensa. Minun seurassani hänen oli hyvä olla, minun kanssani hän voi ju-

tella, laverrella, tunteilla ja tunnelmoidsa. Ei niin, ettei hänen entinen miehensä olisi ollut henkisesti hänen vertaisensa, olipa tämä vielä monessa suhteessa ollut kyynärän pitempi häntä, mutta ei siinä, mikä hänelle, Leenalle, oli pääasiallinen. Hänen miehessään oli kaikki ollut niin päättävää, niin itsepintaista, niin hirmuhallitsevan keskitettyä: kasvot, ryhti, ajatukset ja mielipiteet. Epäilemättä hän oli mies, jota nainen voi rakastaa. Mutta Leena ei ollut koskaan voinut rakastaa häntä inhimillisellä rakkaudella, itkevällä ja nau-ravalla, rikkovalla ja anteeksi-antavalla. Hän oli pikemmin ihannoinut ja jumaloinut häntä. Kun ensimmäinen pilvi oli sitten ilmestynyt heidän taivaalleen, kun ensimmäinen rikos oli tapahtunut ja tuo mies astunut alas luonnottomalta jalustaltaan, esiintyen kerrankin elämässään tavallisena kuolevaisena, ei mikään yhdys-elämä entisessä merkityksessä enää ollut heidän välillään mahdollinen. Ei heidän mielestään, tarkoitan. Minun mielestäni siitä olisi voinut vasta alkaakin oikea, terve ja luonnollinen avioliitto. Mutta heiltä oli lumous haihtunut, unelma mennyt. Heidän suhteensa oli ollut alun pitäen tuolle miehen yli-ihmisyydelle, siis väärälle pohjalle, perustettu.

Kun se petti, luhistui koko rakennus. Tuo mies ei ollut voinut sietää sitä ajatusta, että hänen vaimonsa oli kerran nähnyt hänet henkisesti alastomana, eikä nainen puolestaan ajatusta, että

mies oli särkenyt hänen jumalankuvansa. Siksi he erosivat. Näin olen minä ainakin asian ymmärtänyt.

Eivätkö ihmiset ole kummallisia? He rakentavat ensin talon, jota he nimittävät onnekseen, ihanteekseen tai maailmankatsomukseksi, ja kun heidän pitäisi muuttaa siihen, he huomavatkin tehneensä sen ovet ja ikkunat niin ah-taiksi, että he eivät itse mahdu sisälle siihen. Nuo kaksi olivat juuri olleet sellaisen ennakkokäsityk-sen uhreja, kuten niin monet ihmiset nykyaikaan. Heillä oli ollut väärä käsitys rakkaudesta, miehellä eritoten. Tehdä ensin rikos ja tunnustaa sitten ri-kos! Eipä sillä, että minä puolestani olisin pitänyt sitä minään rikoksena, mutta jos hän kerran itse oli sitä mieltä, hänen velvollisuutensa olisi ollut sa-lata se ainakin vaimoltaan. Miksi esiintyä arki-ryyryissä juuri sen edessä, jota rakastaa? Miksi ei ennemmin puhtaana, pestynä ja pyhävaatteissa? Rakkaus on juhlaa mielestäni eikä suinkaan surun juhlaa, vaan ilon. Mutta me tarvitsemme ilon sekä itseltämme että muilta olemalla liian rehellisiä. Oikeastaan pitäisi miehen jo alusta alkaen järjes-tää suhteensa naisen kanssa niin, ettei tulisi eikä voisi tulla kysymystä ollenkaan rehellisyydestä tai epärehellisyydestä. Eihän ihminen ole toisen oma. Eihän kenelläkään ole mitään oikeuksia tai velvollisuuksia muiden kuin itsensä suhteen. Miksi vaatia tilille ketään tai itseään ja ajatuk-

siaan muille tilittää? Mies, joka niin tekee, on joko pelkuri tai mielipuoli. Rakastava nainen tahtoo aina olla ehdottomasti rehellinen, jakaa ilot ja surut, tuskat ja kärsimykset, mieluummin juuri viimeksimainitut, sillä vasta silloin hän tuntee itsensä tarpeelliseksi olioksi maailmankaikkeudessa. Mutta juuri se tekee hänen rakkautensa miehelle aina ennen pitkää niin kiusalliseksi. Eihän ihminen ole mikään kaksois-olento. Mutta naiset eivät koskaan opi seisomaan omilla jaloillaan tai tekemään vain vieraskäyntejä miehensä sydämessä. He ovat kotikissoja ja he tahtovat perustaa kodin jokaiseen hänen povensa pienimpäänkin sopukkaan. Se on sietämätöntä, sillä jossakinhan täytyy miehenkin saada tuntea olevansa kotonaan. Mutta miehen oikea koti on vain se osa hänen sielustaan, jossa hän on yksinäinen ja jää ijäti yksinäiseksi.

Päästyäni näin pitkälle, päätin vielä saada selon, miksi tuo nainen ylimalkaan oli mennyt miehelleen. Se oli, kuten arvasinkin. Leena ei ollut ottanut miestänsä, vaan mies oli ottanut hänet. Ei kysynyt, tahtoiko toinen vai ei, ottanut kuin omansa, vienyt voittosaaliinaan, kantanut pois kömpelöillä käsivarsillaan. Leena oli ollut tuosta sekä hämmästynyt että ihastunut niin, että hän ei ollut muistanut edes suuttua, saati sitten tehdä mitään vastarintaa. Ja kun hän oli muistanut, se oli ollut liian myöhäistä jo. Jälkeenpäin häntä oli

joskus harmittanut, että hän silloin oli niin helposti antautunut ja että hän omalla lemmentarinnallaan oli joutunut niin vanhan-aikaista ja arkipäiväistä totuutta palvelemaan: totuutta miehestä, joka tulee tuuliaispäänä, ja naisesta, joka lehtenä antaa itseään lennättää. Jotakin aivan toista hän kerran oli syvimmässä sydämessään rakkaudella ja rakkaus-elämällä tarkoittanut, jotakin paljon hienompaa, nykyaikaisempaa, tasa-arvoisempaa. Mutta kun hän ei ollut nähnyt sitä toteutettuna missään ympäristössään, hän oli itsekin ruvennut epäilemään oman sydämensä salaista, yksinäistä vaatimusta. Samalla olivat sortuneet kaikki hänen hauraat, haaveelliset mielipiteensä uuden-aikaisemmasta, ihmis-arvoisemmasta suhteesta miehen ja naisen välillä, sortuneet kuin keinotekoinen rakenne, jonka juuria routa liikuttaa.

Elämän routa se lienee ollut. Sille rakkauskäsitykselle, jonka hän tunsu ja tunnusti omakseen, vaikka hän ei omalta kohdaltaan ollutkaan seurannut sitä, hän ei ollut löytänyt todellisuudesta mitään jalansijaa. Siksi oli hänen uskonsa siihen murtunut jo kauan ennen kuin hän mitään avioliittoa ajattelikaan. „Kun joskus oikein tarkkaan koetan muistella sieluni silloista kehityskautta”, hän sanoi kerran minulle, „tulen aina siihen päätökseen, että mikään muu ratkaisu ei olisi voinut ollakaan minulle mahdollinen.” Hän oli ollut umpisolassa, hänen miehensä oli tullut siitä

pelastavaksi pääsyksi hänelle. Muuten olisi hänen umpisolansa muuttunut hänelle umpisukkulaksi, laineet olisivat lyöneet hänen päänsä yli ja elämän arkipuoli hänen olemuksensa mieluiseseen muovaellut.

„Antamalla itseni minä olen säilyttänyt itseni”, hän sanoi taas toisen kerran minulle.

Luulen, että se oli totta. Hän oli ojentanut sielunsa ja ruumiinsa tuolle miehelle kuin tarjottimella, kuin hän olisi tahtonut sanoa: „Tässä se on, minun koko itseytteni, mutta minä en osaa tehdä sillä mitään enkä viitsisi myöskään aivan vielä heittää sitä rikkaläjälle. Tee sinä, mitä tahdot sillä, tuhlaa se tai säilytä minua varten, jos ehkä joskus maailmassa vielä tulisin sitä tarvitsemaan!” Ja mies oli ottanut vastaan ja tallettanut sen, sulkenut kuin lippaasen ja pistänyt avaimen liivintaskuunsa. Näin oli Leena sitten monta vuotta elänyt. Nyt, yksinäisyydessään, hän oli jälleen tuntenut halua itseään tarkastella, katsomaan, mitä hänestä oli tullut, ja arvioimaan, mitä vielä mahtoi olla jälellä hänen alkuperäisestä, tyttö-aikaisesta olemuksestaan.

Hän oli katsonut ja tullut heti täysin levolliseksi. Se oli kaikki siellä, se oli kaikki tallessa, kiitos olkoon hänen miehensä huolellisen säilyttämistaidon. Se oli kaikki jälellä, sellaisena kuin hän sen muisti oman henkilöllisyytensä ensimmäisestä heräämisestä, kirkkaana, kuluttamatto-

mana pääomana, joka tosin ei ollut vuosien varrella lisääntynyt, mutta ei vähentynytäkään. Hänen entinen miehensä ei ollut koskenut siihen, siksi että hän ei ollut tarvinnut sitä: hän oli ollut sitä tehdäkseen liian täynnä omaa itseään. Leena tunsu hiukan katkeruutta tuota ajatellessaan, mutta samalla oli se omiaan täyttämään henkilökohtaisen turvallisuuden tunteella hänet. „Tiedän voivani olla oma itseni”, hän sanoi kerran minulle, „oma väärentämätön, synnynnäinen minuuteni, siinä silmänräpäyksessä kuin se käy tarpeelliseksi.”

Arvaan, että hän juuri siksi saattoi olla niin tyyni ja rauhallinen. Ja toisen kerran hän sanoi minulle: „Tiedän taas, kuka olen ja mitä minä voin, jos vaan tahdon voida.” Tuo ajatus, sanoi hän, oli käynyt hänelle niin rakkaaksi, että hän muisti sen heti ensimmäiseksi aamulla herätessään ja unohti vasta viimeiseksi illalla maata mennessään.

Senjälkeen kuin hän oli tuon sanonut minulle, tuntui minusta kuin olisivat hänen kasvonsa kauristuneet, hänen vartensa notkاهدellut norjemmin ja joustavammin. Myöskin iloisemmaksi hän oli käynyt minusta. Mutta ehkä se oli vain mielikuvitusta. Näemme ylimalkaan ihmiset ainoastaan omien sieluntilojemme prisman läpi ja minuun olivat hänen sanansa todellakin ilahduttavasti vaikuttaneet.

Tiesin hänestä nyt, mitä tahdoinkin tietää,

enkä kuitenkaan voinut siirtää häntä lajiteltujen ilmiöiden joukkoon. Hänen seuransa oli jo käynyt minulle välttämättömäksi. Me olimme paljon yhdessä sinä keväänä, kävimme teattereissa, konserteissa, taidenäyttelyissä, ja teimme pitkiä kävelyretkiä Helsingin ympäristöön, milloin jäälle, milloin Töölön tai Alppilan tietä pitkin. Se olikin muuten mitä ihanin kevät, päivät korkeat ja kauniit, yöt raikkaat ja tähtikirkkaat. Kaikesta päätäten hän hiukan piti minusta. Meidän tuttavuutemme oli kehittynyt jo niin läheiseksi, että me voimme vaietakin, kulkea kilometri-määriä aivan äänettöminä, ilman että se vähimmässäkään määrässä vaivasi meitä.

„Eikö ole ihmeellistä”, hän lausui kerran tuolaisen vaitiolon jälkeen, „että minun vanhempieni ei ole enää missään?”

„Ei missään muualla”; jatkoin minä ikäänkuin se olisi ollut luonnollisin asia maailmassa, „kuin tällä hetkellä teidän omassa mielikuvituksessanne.”

„Juuri se on niin kummallista”, sanoi hän. „Ensin on jotakin ja sitten äkkiä ei olekaan mitään. Ja joka hetki syntyy ja häviää kokonaisia maailmoita.”

„Elämä on unelma”, virkahdin minä puolipiiloillani. „Eilinen ei ole mitään ja huomina on vain saippuakupla, joka särkyy, kun tämä-päivä siihen koskettaa.”

Hän nyykäytti päätään äänettömänä ja vaipui jälleen ajatuksiinsa. Mutta hänen sanoistaan minä pääsin hiukan selville hänen silloisesta mielentilastaan.

Hän eli entisyydessä. Hän toivotteli mennyttä takaisin. Hän ei elänyt nykyhetkeä varten eikä hänestä lähtenyt mitään lankoja tulevaisuuteen. Luulen, että hän juuri siksi oli niin utuinen mielestäni, niin itseensä verhoutunut. Hän tunsii kaikei kuuluvansa johonkin menevään, häviävään maailmankuvaan. Toisin vuoroin hän saattoi kyllä äkillisellä tempauksella ponnahtaa irti tuosta petollisesta, herpaisevasta tunnelmasta, jonka itsekin tunsin hänen seurassaan ja joka uhosi koko hänen olennostaan. Hän oli silloin hilpeä, äänekäs, miltei raju. Mutta pian hän ikäänkuin uuvahi jälleen, sulki umppunsa kuin valkea lumme kukka yön lähestyessä.

Te kysytte, minkä näköinen hän oli? Totta puhuen en voi muistaa sitä tarkalleen. Omasta puolestani näin hänet aina sinisessä, te ymmärrätte, väkevässä ruiskukan sinisessä, joka väikkyi kuin kummallinen sädekehä pari tuumaa hänen päänsä ympärillä. Olen varma, että se oli hänen sisimmän sielunsa väri. Minulle hän jäi uniku vaksi, joka aina tällaisina kesä-öinä nousee sieluni silmien eteen, elävänä, kuulakkaana ja selväpiirteisenä. Ja aina silloin minä tunnen jälleen tuon riuduttavan, sydäntä hiukaisevan mielialan,

missä hän itse eli, jota hän myös minuun välitti, mutta jota minun on vaikea lähemmin määritellä. Luulen kuitenkin siihen sisältyvän jonkun epä-määräisen toivon, että voisi elää elämänsä uudelleen, että voisi saada kaikki takaisin, entisyytensä unelmat ja nuoruutensa suuret päivänkukat.

Hän oli sattunut minun tielleni aikaan, jolloin minä jostakin itselleni käsittämättömästä syystä tunsin joutuneeni ikäänkuin pois nikamistani. Olin sisällisesti hermostunut. En voinut olla yksin enkä muiden kanssa, pelkäsin itseäni, ja toisten ihmisten seura teki minut vieläkin aremmaksi. Mitä se mahtaa olla? kyselin itseltäni. Olenko rakastunut? Minä? Minun ijälläni? Torjuin tuon ajatuksen luotani yksinomaan naurettavana, sillä jo paljas päälakeni oli omiaan sen mahdottomuutta todistamaan. Mutta kun kurkistin sydämeeni, täytyi minun tunnustaa, että siellä kaikki oli äkkiä ruvennut käymään niin kummalliseksi. Tarrau-duin kiinni jokaiseen oljenkorteen ja tunsin kuitenkin meneväni perikatoon. Elämä ikäänkuin luisui pois minulta. Taas toisin vuoroin tuntui minusta kuin en koskaan olisi oikein elänytään. Se mahtoi olla jonkinlainen väli-aika. Ei erikoisia iloja eikä suruja, ainoastaan tasaista, harmaata arkipäivää. Tunsin, että jotakin kuoli minussa, varmasti, vähitellen, ikäänkuin jonkun koneellisesti, säälimättömästi vaikuttavan luonnonlain välttämättömyydellä. On jotakuinkin epämielilyt-

tävää tuntea tulevansa oman paremman itsensä ruumiskirstuksi.

Etsin turhaan nimeä tuolle tunteelle, ja kun en löytänyt, kysyin sitä häneltä.

„Minä muistan tuon tunteen tyttövuosiltani”, hän sanoi, luoden syvän silmäyksen minuun. „Ilon ikävä se on.”

„Te ette enää tunne sitä?” kysyin minä.

„Kyllä joskus”, vastasi hän, „mutta silloin se nousee kuin kaikuna jostakin hyvin etäisestä entisyydestä.”

„Ja nyt? Mitä nyt tunnette?” kysyin vielä.

„Nykyään minä en tunne enää niin hienoja tunteita”, vastasi hän hymyillen raukeasti. „Minusta on tullut täydellinen poroporvari.”

Muistan, että hänen vastauksensa loukkasi minua, sillä mielestäni hän olisi voinut puhua muille, mutta ei minulle niin. Ja minä sanoinkin sen hänelle.

„Miksi te puhutte minulle aina niin pirullisessa äänilajissa?”

„Ainako?” kysyi hän hiljaa.

„Ette aina, mutta usein. Olemmehan me kaksi ihmistä, joilla ei ole mitään syytä peljätä toisiamme.”

„Minä tiedän”, sanoi hän hetken vaiettuaan. „Miehet pyytävät aina olla poikkeus-asemassa meidän naispöloisten suhteen. Mutta millä oikeudella te pyydätte sitä?”

„En millään. Pyydän ainoastaan olla teidän ystävänne.”

Näin, että hänen silmänsä kirkastuivat kiitollisuudesta, ja hän ojensi kätensä minulle pehmeällä, hyväilevällä liikkeellä, jota pidin jo onnellisena entenä hänessä liikahtavalle lemmenkai-puulle. Mutta heti seuraavassa hetkessä hän sulkeutui jälleen ja hänen katseensa peittyi takaisin tuohon läpitunkemattomaan, uneksivaan utupilveen, jota jo olin tottunut ihailemaan hänen erikoisimpana, luonteenomaisimpana ilmeenään, monesta syvästä sydänsurusta kummunneena.

Hänen kuvansa kasvoi siitä saakka aina korkeammaksi sielussani. Näin hänessä naisen, joka oli suuri sielustaan, viljelty vaistoiltaan, yksinäinen, ylpeä olento, ja juuri sentähden miehen oikea toveri. Kuka toinen katsoi niin? Ei kukaan minun maailmassani.

Muistan erään illan, jonka istuin hänen kammiossaan, lämpiävän uunin edessä, riittyvän hii-loksen valaistessa hänen pieniä, hiljaisia kasvojaan. Sanoinko jo, että hän asui sisarensa luona Katajanokalla, jossa tällä oli tilava, uuden-aikainen huoneistonsa? Kävin usein häntä siellä katso-massa, mieluummin emännän poissa-ollessa, sillä hänen sisarensa ei ollut ollenkaan yhtä miellyttävä kuin hän itse, oli kylmähkö, järkeilevä porvarillinen luonne, joka kuului elämän tyytyväisiin. Hän oli tyytyväinen, kunhan hänellä oli vain miehensä,

lapsensa, seurapiirinsä ja yhteiskunnallinen asemansa, eritoten kaksi jälkimmäistä. Jenni oli sisarensa täydellinen vastakohta jo ulkomuodoltaankin: pitkä, laihakaulainen, kulmikkaat olkapäät, kasvoilla pikkumaisen säntillisyyden ja itsekylläisen arvosteluhalun ilme. Kun hän nauroi, hän painoi päänsä rumasti hartioittensa väliin ja kikatti ilkeästi kuin harakka. Vielä vastakkaisemmat olivat nuo kaksi sisarta sisälliseltä luonteeltaan. Jos toinen oli Martta, oli toinen Maria. Luulen, että he sydämensä pohjasta vihasivatkin toisiaan, tuolla äänettömällä, syövyttävällä vihalla, joka on vain läheisten sukulaisten tai eri sukupuolten välillä mahdollinen.

Näin heti tullessani, että hän oli itkenyt, ja sain siihen myöhemmin selityksen. Hän oli juuri saanut kirjeen entiseltä mieheltään. Tämä kärsi kovasti yksinäisyydestään, mutta kesti sen sankarillisesti. Juuri tuo hänen sisällinen taistelunsa, jonka Leena luki hänen jokaisen rivinsä välistä, oli hänen sydäntään liikuttanut. Me juttelimme sitten paljon hänestä, ja kuinka lieneekin tapahtunut, mutta meidän keskustelumme sai omituisen, pistävän, tuolle miehelle epäedullisen kärjen, jota me emme kumpikaan alussa tarkoittaneet.

„Hän kirjoittaa kauniita kirjeitä?” kysyin minä jotakin sanoakseni.

„Kyllä”, vastasi hän. „Mutta ne jättävät kuitenkin niin kummallisen autiuden ja tyhjyyden

tunteen. Ne alkavat kaikki sanalla „minä” ja vaikuttavat kuitenkin niin kummallisen personattomilta.”

„Kuinka niin?” kysyin minä. „Eikö hän, jos kukaan, juuri ole personallisuus?”

„En tiedä”, vastasi hän. „Hänen kirjeensä tulevat kuin jostakin tuntemattomasta avaruudesta, ne ovat osoitetut kuin jollekin yhtä tuntemattomalle taivaankappaleelle.”

„Luulen ymmärtäväni teidät”, sanoin minä. „Ne eivät ole kirjeitä kahden määrätyn yksilön, miehen ja naisen välillä. Ne ovat ypö-yksinäisen sielun tunnustuksia, jotka hän lähettää tyhjään ilmaan langattomina sähkösanomina.”

Leena tuijotti eteensä äänettömänä. Seurasi pitkä vaitiolo.

„Epäilen, että hän on koskaan minua rakastanut”, hän virkahti äkkiä ynseästi.

„Sitähän te ette voi epäillä”, sanoin minä hämmästyneenä.

„Kyllä”, vastasi hän silmät ummessa ja pieni ryppy kulmakarvojen välissä. „Tuskin hän tietää edes, mitä rakkaus on, eikä hän taida ketään naista maailmassa todellisella, inhimillisellä rakkaudella rakastaa.”

„Hän on yli-ihminen”, väitin minä leikilläni.

„Ei, epä-ihminen hän on”, jatkoi hän kuin unessa, „eikä hän ole koskaan ymmärtänyt eikä

tule koskaan ymmärtämään oikeaa, syvää, laajaa ja sykkivää inhimillisyyttä. Siksi ei hänestä myös koskaan tule suurta taiteilijaa.”

Vaikenin ja katsoin yhä enemmän ymmällä häneen. Oliko tuo Leena? Tuntui kuin hän olisi antanut vallan syvimille, itsetiedottomimmille sielunliikkeilleen.

Puhuimme paljon muutakin sinä iltana, mutta nuo sanat painuivat siksi syvälle mieleeni, että muistin ne, kun kohta senjälkeen kuulin taiteilijan ampuneen itsensä Firenzessä. En tiedä tunti-määrää, mutta tiedän, että hän teki sen samana iltana, jolloin nuo sanat lausuttiin. Pitäkää minua vain taika-uskoisena! Mutta minä olen syvimässä sielussani vakuutettu, että hän kuoli samalla hetkellä kuin ainoa ihminen, joka koskaan oli uskonut häneen, kielsi hänet erään vieraan, kolmannen ihmisen edessä. Hänen kuolemansa lienee tuskin ollut Suomen taiteelle mikään korvaamaton tappio. Mutta minuun teki tuo tapaus hyvin kiu-sallisen vaikutuksen.

Muistan erään toisenkin illan, jonka istuin hänen kammiossaan, jälleen lämpiävän uunin edessä, sillä hänen oli aina kylmä, jonka vuoksi hänellä aina oli tummanpunainen shaali hartioillaan. Silloin oli kysymys hänen sisarestaan.

„Kuinka teidän sisarenne voi?” olin minä noin tavan vuoksi puheen lomassa virkahtanut.

„Kiitos kysymästä”, vastasi hän jälleen tuolla ynseällä äänenpainollaan, joka niin omituisesti poikkesi hänen muuten lempeästä, ystävällisestä olennostaan.

„Eikö totta? Te ette pidä sisarestanne?”

„En”, vastasi hän vilpittömästi. „Miksi hänestä pitäisin? Me olemme niin kokonaan toista verta. Minä olen tullut isääni ja hän äitiini, jota minä en myöskään voinut koskaan oikein kärsiä.”

Vaikenin, sillä tunsin hänen vanhempainsa muinaiset kotiolot, jotka olivat olleet päältäpäin sileät, mutta sisältä hyvinkin onnettomat.

„Minun sisareni on luotu johtamaan miestään ja pitämään tukevaa, turvallista huoneenhallitusta”, jatkoi hän aivan aiheettomasti.

„Ja te? Mitä varten te olette luotu?” kysyin minä kääntäkseni keskustelua pois tuolta vaaralliselta alalta.

„En tiedä itsekään”, vastasi hän, „mutta ainakaan minä en ole syntynyt rehkimään enkä raatamaan, en kärsimään, pyrkimään enkä ponnistelemaan.”

„Ette”, sanoin minä, „on ihmisiä, jotka tekevät suurinta iloa muille, jos he vain nauttivat ja rakastavat, ovat kauniita, rikkaita ja onnellisia.”

„Minä en ole mitään niistä”, vastasi hän miltei vihalla, „on kuin kova kohtalo olisi meidän arpanoppamme, sisareni ja minun, kummallisesti vaihtanut.”

„Nyt te ette puhu totta”, sanoin minä. „Teillä ei todellakaan ole mitään syytä nurkua kohta-loanne.”

„Hän on hyödyllinen ja hän on onnellinen”, hän sanoi katkerasti. „Minä sitävastoin olen vain väsynyt. Voi olla hyvä näin, mutta voi toisinkin olla.”

Tuo oli mielestäni suorastaan turkkilaista ajatustapaa, ja minä sanoin sen hänelle.

„Voi olla”, sanoi hän tyynesti, „mutta minä en todellakaan tunne mitään halua pienimmälläkään sormenliikkeellä omaa kohtaaloani ohjata tai muuksi muodostella.”

Heti senjälkeen sairastui ja kuoli hänen sisarensa. Nyt rupesin häntä melkein pelkäämään. Minua ei hämmästyttänyt enää, kun kuulin, että hän aikoi viettää häitä entisen lankonsa, konttoripäällikön kanssa, eikä sekään, että hän hää-yönään, joka oli myöhään marraskuulla, oli syöksynyt ulos huoneistaan, rientänyt pitkin Pohjoista Siltarantaa ja yrittänyt hukuttautua. Passipoliisi, joka juuri vei erästä humalaista miestä putkaan, oli hänet pelastanut. Humalainen mies oli ollut hänen veljensä, Eetu-poloinen, joka oli äsken päässyt vankilasta ja jälleen entiseen elämäntapaansa antautunut. Veli ja sisar olivat toisensa poliisiasemalla tavanneet.

Joku päivä senjälkeen soitettiin myöhään illalla ovikelloani.

„Siellä on eräs hampuusi”, sanoi palvelijattareneni, „hän ei lähde pois, hän tahtoo tavata tohtoria.”

Kirosin, menin katsomaan: se oli Eetu. Hän oli nytkin hyvin juovuksissa.

„Sisareni on sairas”, hän sanoi silmäänsä vilkuttaen, „ja pyytää, että tohtori heti tulisi häntä katsomaan.”

Arvelin ensin, että se oli vain hänen keksintöjään, sillä hän käytti samalla tilaisuutta kerjätäkseen minulta pienen rahasumman.

„Sisareni lähettää teille tämän”, hän sanoi siten, ojentaen pienen paketin minulle.

Huomasin, että se oli joku kirja, ja uskoin todeksi hänen sanansa. Olin valmis parissa silmänräpäyksessä. Hänen veljensä tuli mukaan. Tuhannet ajatukset risteilivät aivoissani, kun vihelsin ajurin ja pyysin tuota retkua rinnalleni istumaan. Hän puhui koko matkan, itki, kiitteli vuoroin minua, vuoroin sisartaan, ja moitti itseään. Minä en sanonut mitään. Ulko-ovella hän onneksi jätti minut, pyysi tervehtimään sisartaan ja pistäytyi arvattavasti lähimpään sivukapakkaan.

Leena makasi keuhkokuumeessa ja houraili. Hänen miehensä tai, oikeammin sanoen, hänen sulhasensa, konttoripäällikkö, istui hänen vuoteensa laidalla kokonaan murtuneena.

„Kuoleeko hän?” kysyi hän kuiskaten minulta.

„Niin kauan kuin on elämää, on toivoa”, vastasin tavanmukaisesti, vaikka oikeastaan minä en paljoa toivonut enää. Hän näytti aivan liian heikolta kestääkseen onnellisesti ankaran taudinpuuskan.

Seuraavana päivänä hän kuitenkin tunsu minut, kiitti, että olin tullut, ja pyysi istumaan. Keskustelimme yhtä ja toista, mutta huomasin heti, että hänen ajatuksensa olivat kaukana täältä.

„Näettekö tuon tulenvarjostimen?” hän sanoi äkkiä.

Vastasin näkeväni, vaikka en minä puolestani huomannut siinä mitään erikoista.

„Se on ainoa näkyvä muisto isänsä kodistani”, virkahti hän, hymyillen surumielisesti.

Katsoin tarkemmin sitä ja huomasin, että sen tummalle pinnalle oli ommeltu pieni, hopeinen puunlehti ja sen päälle sininen lintu kirjaeltu. Jumala ties, minkä iso-äidin lahja jollekin suvun valkopartaisista patriarkoista!

„Sininen lintu laulaa”, hän sanoi jälleen raukealla hymyllään.

Hänen mielensä oli haihtunut muinaisiin muisteluihin. Hän puhui isästään ja äidistään, sedistään, tädeistään ja heidän vanhemmistaan, ammin jo kuolleista ihmisistä. Olisin pyytännyt häntä vaikenemaan, mutta en voinut: ääretön melankolia hiipi sydämeeni. Näin edessäni sarjan hienoja, sivistyneitä miehiä, joiden silmät nyt tui-

jottivat tuolta tuntemattomasta avaruudesta häneen niin lempeinä ja surullisina, laihoja, täsmällisiä naisia, jotka astuivat uunin pimennosta esiin niin ohuina ja selväviivaisina kuin kuparipiirroksiset. Sininen lintu lauloi. Minunkin mielessäni nousivat vanhat, tutunomaiset ja rintaa-riuduttavat kuvasarjat.

Vaivuin viimeisen kerran elämässäni siihen kummalliseen, tuudittavaan mielialaan, jota koko hänen olentonsa oli aina ollut omiaan minussa herättämään. Peittyivät kuin pumpuliin kaikki terävät särvät sydämessäni. Lamppu liekutti himmeämmin, käteni lepäsivät polvilla raukeina ja hervottomina. Sininen lintu lauloi. Kuuntelin silmät kiinni ja henkeäni pidättäen sen outoa, onttoa, kuin hyvin etäisestä, suuresta tyhjyydestä soivan englantilaisen torven tapaista ääntelyä.

Leena vaikeni ja veti ilmaa sieraimiinsa.

„Eikö ollutkin”, kysyi hän sitten, „kuin olisivat tuoreet kuusenlehdet tuoksahtaneet?”

Hän sanoi kyllä tietävänsä, mitä se oli: hänen isänsä kannettiin hautaan pitkän, raskaan päivätöön päätettyään.

„Ja nyt?” kysyi hän jälleen. „Ettekö kuullut tilyjen vasaran-iskujen kumahtavan?” Se merkitsi taas hänen kotinsa huutokauppaa. Hän eli entisyydessä. Sininen lintu lauloi hänelle. Hän muisteli mennyttä takaisin, hän toivotteli itseään entiseksi.

Kuoleman lintu se oli. Olin itse häntä haudata kantamassa. Kun palasin sieltä ja asetin eteisen pukutelineen päälle silinteriäni, sain käteeni paperikäärnyn, saman, jonka hänen veljensä oli tuonut minulle ja joka minulta oli lähdön kiireessä siihen unohtunut. Aukaisin sen ja huomasin, että se oli vanha muistikirja, tuollainen, joita tyttökoululaiset käyttävät. Selailin sitä, luin hänen ystäviensä ja ystävättäriensä lauselmia ja sain vihdoin eteeni runonpätjän „Ilon ikävä”, omalla, silloin vielä hiukan kömpelöllä käsialallani kirjoitettu. Se alkoi:

„Miks suret? Aikas mennyt ammoid
ei koskaan palaja uudestaan ...”

Minä itkin. Minä itkin todellakin. Minä itkin niinkuin ihminen koskaan on itkenyt, sillä minä huomasin äkkiä häntä jo silloin tietämättäni rakastaneeni. Itkin, että hän oli poissa, itkin, etten koskaan, koskaan enää saisi nähdä häntä, ja itkin vielä enemmän sitä, että elämän-onni kerran oli kulkenut vierelläni enkä minä, mielipuoli, ollut osannut tarttua siihen.

KIRSIKKAPUU

Minä tartuin onneeni, kertoi pankinjohtaja Koskenkorva, mutta päästin sen jälleen käsistäni. Hän oli erään entisen sotilaan tytär, isä puolalainen, äiti juutalainen. Isä oli kuollut aikoja sitten ja äiti oli jonkinlainen epämääräinen kaupustelijatar. Äiti lähetti tytärtään kauppaamaan hirveän kömpelösti tehtyjä vaatekukkasia, jotka menivät kuin kuumille kiville, sillä hänen tyttärensä, joka siihen aikaan oli noin kuuden- tai seitsentoistavuotias, ei tarvinnut muuta kuin katsoa, niin jokainen tyhjensi kukkaronsa hänelle. Hän oli kaunis kuin enkeli, mutta pikemmin pimeyden enkeli kuin valkeuden. Hänen tukkansa oli tumma, hänen silmänsä suuret, synkät ja kimaltelevat, hänen vartensa hoikka kuin elämänlanka. Huomattavinta hänessä kuitenkin olivat hänen huulensa, jotka olivat kuin kaksi yhteenpuserrettua kirsikkaa. Ristin mielessäni hänet heti „kirsikkapuuksi”. Hän oli niin kaunis, että ihmiset kadulla kääntyivät häntä katsomaan. Eikä kukaan voinut ymmärtää, että niinkin pitkä ihminen voi pysyä pystyssä niin kapean varren varassa. Hänet

olisi vyötäisten kohdalta voinut sulkea miehen kahmaloon.

Muistan nähneeni ensi kerran hänet eräässä kadunkulmassa, johon hän oli pysähtynyt jonkun ystävättärensä kanssa. Kuljin heidän ohitse ja hän katsoi minuun tuimasti, vakavasti ja tutkivasti. Hänen katseensa poikkesi siihen määrään kaikkien niiden naisten katseista, jotka olin nähnyt, että se piirtyi syvälle mieleeni ja että muistan sen vielä tänäpäivänäkin. Siinä katseessa ei ollut mitään tavanmukaista. Siinä oli kummallinen, kiihkeä ja miltei äkäinen mielenkiinto jokaista uutta ilmiötä kohtaan, joka ohimennenkin sattui hänen polulle, aistituoreus ja elämönharrastus, jonka me useimmat jo lapsuudessa olemme kadottaneet.

Hän oli suuri lapsi todellakin, naivi sielunsa sisimpään, mutta naivi sillä tavoin, että kaikkien, jotka joutuivat hänen lähelleen, täytyi häntä salassa kadehtia. Hänessä ei ollut mitään tylsää, ei mitään muodostettua, pyöristettyä ja tylppäpäistä. Hän oli lahjomaton, alkuperäinen luonto itse, kirottava ja siunattava, vihattava ja rakastettava kaikessa raa'assa, kirpeässä, alastomassa ihanuudessaan.

Eräänä päivänä hän ilmestyi ovelleni. Ostin kaikki hänen tekokukkansa ja maksoin setelirahalla. Hän aikoi antaa minulle jotakin takaisin, minä viittasin, että hänen ei tarvitsisi tehdä sitä,

hän kiitti ja meni matkoihinsa. Viikon päästä hän tuli jälleen. Hän sai taas setelirahansa ja minä hänen tekokukkansa, jotka heti heitin uuniin luonnollisesti. Nyt alkoi kummallinen suhde meidän välillämme. Hän palasi säännöllisesti joka viikko, samana päivänä ja samalla kellonlyömällä, minä tiesin, mistä oli kysymys, ja pidin aina yhtä suuren paperirahan hänelle jo valmiiksi varattuna liivintaskussani. Lopuksi ei meidän välillämme enää vaihdettu sanaakaan. Hän katsoi minuun ja ojensi kukkansa, minä katsoin häneen ja ojensin rahani hänelle. Luulen, että se olikin onnellisin suhde meidän välillämme.

Tuota kesti kokonaisen talven. Hänen käyntinsä vaikuttivat omituisen virkistävästi minuun. Tulin hyvälle tuulelle, löin näppiäni, kuljin vihellellän edestakaisin huoneissani ja tunsin itseni puolta nuoremaksi. Olinkin ollut siihen aikaan sangen alakuloinen. Vaimoni oli kuollut pari vuotta sitten ja minä olin jäänyt yksin pojan kanssa, josta juuri piti tulla ylioppilas, ja tytön, joka vielä kävi lyhyissä hameissa. Heillä kummallakin oli omat elämäharrastuksensa. He eivät enää kaivanneet äitiään eivätkä vielä minua. He joko eivät huomanneet ääretöntä sisällistä yksinäisyyttäni taikka eivät voineet sitä lievittää. Koti oli käynyt tyhjäksi minulle. Minä kuljin kuin erakko maailmassa. Koetin etsiä seuraa, ajanvietettä. Kaikki turhaan! Tunsin olevani vanha, aut-

tamattomasti vanha, ja aloin jo tottua tuohon ajatukseen. Uusiin naimisiin minä en aikonut. Täytyihän miehen jo minun ijälläni voida kieltäytyä maailmasta. Tässä tuli avuksi minun uskonnollinen vakaumukseni. Päätin elää lasteni hyväksi ja tiesin, että tuo olisi myöskin Jumalalle otollisinta. Oikeastaan olisi sydämeni velvollisuus ollut täyttyä rajattomasta riemusta ja autuudesta. Mutta niin syvät ovat synnin juuret meissä, että mieleni pysyi yhä edelleen harmaana ja murheelisena.

Hän toi jälleen väriä minun elämäni. Vaikka hän ei sanonut mitään enkä minä mitään, hänen kuvansa säilyi sielussani. Minulla ei ollut mitään aikomusta häntä sen enemmän lähestyä. Mutta ollakseni oikein rehellinen, on minun tunnustettava, että hän vaikutti ensimmäisestä silmänräpäyksestä aistillisesti minuun, aistillisemmin kuin kukaan muu nainen, ärsyttävämmin kuin pahin vihollinen. Ja epäilemättä hän oli vihollinen. Hän loi suorastaan vihamielisiä silmäyksiä minuun eikä hän enää kiittänyt edes minua rahastani. Kuitenkin hän tuli aina takaisin. Tiesin, että se tapahtui yksinomaan rahan vuoksi, jonka hän oli tottunut saamaan minulta, ja iloitsin sentään siitä. Niin köyhä minä oli ulkopuolisista ilon-aiheista siihen aikaan.

Onneksi hän tuli aina kellonlyömällä, jolloin tyttäreni oli tanssikoulussa ja herra poikani mit-

taili päästä päähän esplanaadia. Olin kotona yksin kuuron emännöitsijämme kanssa, joka vain harvoin kuuli ovikellon soiton keittiöönsä. Muuten oli tuo hänen luonnonvikansa minulle iankaikkisen kiusan lähde, mutta muistan, että tässä tapauksessa siunasin sitä, sillä minulle oli muodostunut suoranaiseksi iloksi itse ottaa vastaan hänet eteisen kynnyksellä. Hän ei koskaan astunut kynnyksen yli. Me suoritimme äänettömän kohtaукsemme miltei oven raosta. Hänen tuima, tutkiva katseensa putosi kuin kielletty hedelmä minulle ja minä häpesin sanomattomasti heikkouttani. Sillä eihän minun, keski-ikäisen leskimiehen, kahden lapsen isän ja yhteiskunnan pylvään, olisi millään muotoa sopinut nauttia tuollaisesta. Taivaallista tuomariani minä en niin paljon hänen yhteydessään ajatellut. Hän jollakin selittämättömällä tavalla mataloitti minua, ohjaten kaiken huomio-kykyni maallisiin, etten sanoisi maanalaisiin ja lihallisiin asioihin.

Kerran keväällä, tuolla samalla hetkellä ja tuona samana viikonpäivänä, tuli hänen äitinsä. Se oli odottamaton yllätys minulle, vaikka ei miellyttävintä lajia, sillä hänen äitinsä oli tanakka, lyhyenlanta juutalaismuija, jokseenkin minun ikäiseni. En tahdo sanoa, että hän olisi ollut aivan ruma. Entisen kauneuden jäljet näkyivät kyllä vielä hänen kasvoillaan. Mutta kuitenkin. Minä peräydyin hämmästyneenä. Hän astui sisälle roh-

keasti, kysyi, olinko minä se ja se, ja pyysi puhua pari sanaa kanssani. Aukaisin äänettömänä hänelle oven kamariini.

Heti sen tehtyäni kaduin sitä. Miksi en ajanut ulos häntä, kuten olin suoriutunut ennen niin monesta kutsumattomasta kävijästä? Enhän tiennyt edes silloin vielä, että hän oli tuon tuntemattoman kaunottaren äiti. Ja jos olisin tiennytkin, mitä oli minulla oikeastaan mokoman roskaväen kanssa tekemistä? Arvattavasti olin niin hämmästynyt, etten ehtinyt koota ajatuksiani. Kenties aavistin myös, että täytyi olla joku salaperäinen yhteys tulijan ja tuon kauniin tytön välillä, jonka olin tottunut samaan aikaan kynnykselläni tapamaan.

Hän istui käskemättä. Vasta sitten hän esitteli itsensä.

„Minä olen Xenian äiti”, hän sanoi, „sen, jolta herra ostaa tekokukkia.”

Nyt tiesin siis, että hänen nimensä oli Xenia, ja pidin luonnollisena, että hän oli kertonut myös äidilleen omituisesta herrasta keskikaupungilla, joka osti aina kaikki hänen kukkansa ja maksoi ruhtinaallisesti.

„Minä olen ollut kipeä”, sanoi hän sitten, „enkä ole voinut kukkia tällä viikolla valmistaa. Siksi ei Xenia tahtonut tulla tyhjin käsin.”

Arvasin, että hän puolestaan ei aikonut lähteä tyhjin käsin, ja kopeloin jo taskuani ojentaakseni

hänelle rahan, joka siellä oli jo valmiina hänen tytärtään varten.

„Herra pitää tekokukista?” ehätti hän nopeasti kysymään.

„Kyllä”, vastasin minä epäröiden, nähdessäni hänen luihun silmäyksensä.

„Mutta herralla ei ole, mihin niitä asettaa?” kysyi hän jälleen, luoden pikaisen katseen ympäri huonettani.

„Ei”, vastasin minä umpimähkää, „ei tässä huoneessa.”

„Herra ostaa sitten minulta tämän”, hän sanoi vetäen esille erään maalatun, banaalin lasimaljan. Samalla mainitsi hän hinnan, joka oli suorastaan sikamainen tavarán arvoon nähden.

Sanoin, etten tarvinnut sitä, mutta ojensin hänelle kuitenkin rahat, päästäkseni mitä pikimmin hänestä, sillä hänen läsnä-olonsa todellakin inhoitti sieluani.

„Herra ei pidä tästä?” virkkoi hän kiiluvín silmin, kätkien nopeasti saamaansa rahasumman. „Meillä on kotona monta muuta samanlaista, mutta eriväristä lasia.”

Sanoin, etten tarvinnut hänen lasejaan ja avasin oven hänelle eteiseen. Hän hymyili nöyrästi, ilkeästi ja alammaisesti.

„Jos herra tahtoo, herra voi käydä itse valitsemassa.”

Hän mainitsi katunumeron, jota minä en viitsi tässä mainita, ja luikahti eteiseen. Seurasin häntä, sillä tiesin, että hän ei pääsisi omin neuvoim ovesta.

„Herra voi tulla, milloin vain haluttaa, me olemme aina kotona, jos en minä, niin tyttäreni.”

Suljin oven hänen jälkeensä suutuksissani. Tunsin koskettaneeni johonkin limaiseen, häpeäliseen, ja annoin ankaran käskyn palvelijattarelle kuunnella tarkemmin ovikelloa, ettei minun tarvitsisi vaivautua avamaan kaikenlaisille epäilyttävälle henkilöille.

Ihme kyllä, mielenkiintoni tuon tytön suhteen ei vähentynyt yllämainitun käynnin johdosta. Hän vaikutti nyt minuun liljalta, joka on kasvanut rikkaläjällä. En tiedä koskaan olleeni mikään mielikuvitus-ihminen, mutta ainakin eroottisen mielikuvituksen hän oli minussa eloon herättänyt. Näin kuvia, jotka olivat yhtä viehättäviä aistilliselle kuin kauhistavia yli-aistilliselle olemukselleni. Piirsin mielessäni yksityiskohtia hänen kasvoistaan ja puvustaan, jonka mustalaishetaleinen köyhyys säählitti sydäntäni. Hän herätti todellakin surkutteluani, aivan yhtä paljon kuin hänen ympäristönsä, josta olin nähnyt pienen vilahduksen, herätti inhoa ja torjuvaa itesäilytystä. Mutta molemmat vain kiihottivat eroottista vaistoani, joka vihdoim kasvoi niin epäluonnolliseksi, että todellakin tein tuon turmiollisen, kohtalokkaan vieraskäynnin.

En tiedä, tokko viitsinen kertoa sen seikkaperäisyyksiä, yhtä vähän kuin niidenkään, jotka sitten seurasivat. Kerron ainoastaan, että he asuivat eräässä pienessä kamarissa pihan perällä, jonne sitten pujahdin useamminkin illan hämärässä. Tiesin mitä tein, kaduin joka kerran jälkeen katkerasti tekoani, enkä kuitenkaan voinut olla sinne menemättä. Huone oli jaettu kahtia ohuella vaateseinällä, jonka toisella puolen oli jonkinlainen kyökkikomero, missä äiti askarteli, toisella puolen tyttären valtakunta, tarkoitettu samalla vierashuoneeksi. Siinä oli äärettömästi kaikenlaista pikkuriikkamaa, huonekalut hujan hajan, ja vaikka huone itse asiassa oli sangen tilava, ei siinä usein tahtonut olla edes vapaata istumapaikkaa. Näytelin yhä edelleenkin vakavaa, hiukan ihmisystävällistä kauppatuttavaa, jolla tosin oli omituiset makunsa ja taipumuksensa, mutta ei suinkaan mitään irstaita aikomuksia mielessään. Minulle riitti aluksi vain muutaman minuutin käynti siellä. Näin milloin äidin, milloin tyttären, suoritin ostokseni, vedin tuota ilmaa sieraimiini, ja menin pois niin voimakkaassa eroottisessa mielialassa, että se soui monta päivää suonissani. Tunsin henkisesti turmeltuvani. Huusin joka yö avukseni Jumalaa, mutta heräsin joka aamu entistä saastaisempien mielikuvien kahlehtimana. Aavistin jo edeltäpäin, että nyt, kuten joskus ennenkin, lihan himo voittaisi hengen alttiuden minussa. Mutta

en ole koskaan rehellisemmin taistellut, enkä kuitenkaan koskaan tuntenut vaipuvani sen syvemmälle.

Olisin kenties vielä voinut kunnioittaa itseäni, jos tarkoitukseni olisi ollut yksinkertaisesti viettellä hänet. Se olisi ollut edes jonkinlaista suoraa peliä, joka olisi loppunut sitten kuin tarkoitukseni olisi ollut saavutettu ja josta minä olisin päässyt viikon, parin sisällisellä kurinpidolla ja katumuksella. Mutta hän herätti eräitä turmeltu-neita, epäluonnollisia vaistoja, joita en koskaan ollut ennen tuntenut, jotka kumpusivat esille olentoni syvimmistä, salatuimmista onkaloista ja halitsivat kuin teräskourin koko hermostoani. Epäilemättä ne säikäyttivät minua, mutta tuottivat samalla suurempaa aisti-iloa kuin mikään luonnollisen sukupuoli-elämän tietä saatu hermoaikutus. Te arvaatte, kuinka minä kärsin siitä. Sillä teille, jotka ette tunne Jumalaa, on tietysti samantekevää, saatteko ilonne luonnollista tai epäluonnollista tietä. Mutta minulle, joka ainakin parempina hetkinäni tunnen itseni hänen kurjaksi, katuvaiseksi tuhlaajapojakseen, on hyvin tärkeätä pitää kiinni kaitsemuksen määräämästä järjestyksestä myös aistillisiin nautintoihin nähden, ettei niiden tuottama synnintunto minua kokonaan ruhjoisi ja musertaisi. Kohtuus on paras kaikessa, ja kultainen keskitie se polku myös sukupuoli-elämään nähden, jolta me parhaiten voimme poimia

sekä synnin ruusut että taivaan kyynelkimaltavat liljankukat.

Muutaman minuutin käynnit tuossa paheenpesässä eivät riittäneet minulle enää. Ne tihentyivät ja samalla pitenivät. Panin merkille, että se miellytti suuresti hänen äitiään, joka silminnähtävästi tahtoi parittaa meidät toisillemme, tietysti tukevaa aineellista korvausta vastaan minun puoleltani. Mutta enhän minä ollut ensi kertaa pappia kyydissä. Täytyihän minun ensin ottaa selko tavarasta, voidakseni olla varuillani hinnan suhteen, joka minun todennäköisesti oli siitä maksettava.

Xenian arvo nousi silmissäni, mitä enemmän tutustuin häneen. Samalla kävi hänen ensin niin yksinkertainen luonnekuvansa minulle aina monisäikeisemmäksi ja vaikeammaksi ymmärtää. Minä, joka pettymisen pelosta aina mieluummin edellytän paha kuin hyvää ihmisistä, olin alussa luullut häntä laitakaupungin turmeltuneeksi lapseksi, joka jo ensimmäisinä tyttövuosinaan oli suorittanut laajemman ja perinjuurisemman elämänkoulun kuin useimmat perhetytöt koko iänsään. Hänen synkkä, tutkiva katseensa, hänen vapaa käytöstapansa, hänen koristelematon, miltei julkea kielenkäyttönsä, kaikki viittasivat siihen suuntaan. Mutta minä huomasin pian, että se oli väärä otaksuma. Hän ei ollut turmeltunut, vaan naivi, niin jumalattoman naivi, että meidän, kurjien, käsitteellisten järki-ihmisten on vaikea mi-

tään niin naivia kuvitella. Eikä hänen olemuksensa arvoitus suinkaan ollut vielä sillä ratkaistu. Naiveja ihmisiä minä olin kyllä ennenkin nähnyt, olihan minun oma tyttäreni naivi ja onhan minua itseänikin usein naiviksi sanottu. Mutta hän oli naivi kokonaan toisella tavalla kuin me pohjoismaalaiset osaamme olla, jotka käsitämme naivisuudella eräänlaista horrosta, unitilaa, onnellista tietämättömyyttä tämän maailman asioista. Mikään minun entisistä määritelmistäni ei sopinut hänen suhteensa. Täytyi luoda aivan uusi asteikko, uusi sielullinen järjestelmä hänelle.

Hänen sielunsa ei nukkunut, se oli joka hetki viireessä. Pieninkin vaikutus ulkomaailmasta tapasi hänet aina varuillaan, aina tuoreena, ensikermaisena ja vastaan-ottavana. Maailma oli hänelle jokahetkinen, vaaniva vihollinen, ja hän katseli sitä alku-ihmisen itsesäilyttävällä, pahaa-aavistavalla mielenkiinnolla, valmiina antamaan iskuja tai torjumaan, hyökkämään tai pakoon ponnahtamaan. Elämä oli hänelle pelottavan vakava, ei sen tarkoituksen vuoksi, sillä eihän hänen elämällään ollut mitään pitemmälle-tähtäävää tarkoitusta, vaan sellaisenaan, itse elämänvaiston vuoksi, joka pursui niin eläimellisen terveenä, synkkänä ja traagillisena hänessä. Joku ääni sanoi sisälläni, että hänen kanssaan ei ollut leikkimistä. Hänen silmissään oli väläys, joka muistutti tikarinterää. Minun olisi pitänyt ottaa siitä opiksieni. Mutta

Jumala ei minua valistanut, ja oma järkeni oli synninsumun pimittämä.

Onneksi oli minun poikani tullut ylioppilaaksi, ja minä olin luvannut tehdä hänen kanssaan syyskesällä matkan Englantiin, jonne hänen piti jäädä pariaksi vuodeksi kieltä oppimaan ja sikäläiseen liike-elämään tutustumaan. Tahdoin nimittäin, että hän saisi nykyaikaisen merkantilisen kasvatuksen. Matka teki hyvää minulle. Kadotin näkyvistäni tuon vaarallisen ja minulle kokonaan sopimattoman tuttavuuden, tapasin tiellä eräitä vanhoja ulkomaalaisia ystäviä, pistäysin Parisissa, ja palasin kotiin reipastuneena sekä sielultani että ruumiiltani. Vain hyvin harvoin johtui Xenian romantinen kuva enää mieleeni ja silloinkin niin etäisenä kuin olisin jostakin kirjasta lukenut sen.

Tartuin työhöni terveenä ja innokkaana. Kauimmin pysyi minulla muisto jostakin häpeällisestä, johon olin ollut luisumaisillani, väsähtyneestä, elostelevasta vanhasta herrasta, joka kauhus pystyssä hiipi laitakaupungille. Mutta toivoin ajan oloon tuonkin unohtavani.

Niin näin minä hänen rohkeasti, mutta ei liiaksi paljastetun kuvansa eräässä taidenäytte-lyssä. Ahaa, ajattelin minä, hän on ruvennut malliksi, nyt hyvästi naivisuus ja viattomuus! Kuva herätti huomiota, pikemmin mallin kuin tekotapansa kauneudella. Taiteilija oli tuttu minulle, minä tapasin hänet, hän kertoi ylpeydellä

uudesta aarteestaan, jota kaikki hänen työtovereinsa häneltä kadehtivat. Tahdoin ottaa selville, oliko hän tehnyt sen, minkä minä olin jättänyt tytön suhteen tekemättä. Sillä vaikka pidinkin sitä luonnollisena, tunsin, että tuo ajatus omituisesti levottuutti sydäntäni.

„Onneksi olkoon”, sanoin hänelle silmäni vilkuttaen. „Jos todellisuus vastaa kuvaa, hän on todellakin malli kelpoinen.”

„Hän on todellisuudessa paljon kauniimpi kuin minun kuvassani”, vastasi hän. „Vahinko vain, että hän ei suostu alastomaksi malliksi.”

„Eikö todellakaan?” kysyin epäilevästi.

„Ei tuumaakaan enemmän kuin minun kuvassani”, vastasi hän. „Kaulansa ja rintansa hän kyllä paljastaa, sillä hän on saanut jostakin tietää sen kuuluvan hienon maailman tapoihin. Mutta muuten hän ei suostu näyttämään edes varpaitaan.”

Tunsin mieleni kummallisesti keventyvän hänen vastauksestaan. Kuulin samalla, että Xenia otti hyvän maksun häneltä, ja se tieto saattoi minut vielä paremmalle tuulelle. Tahdoin välttämättä tehdä jotakin hyvää tuolle kunnan miehelle, ja kun hän ei suostunut ottamaan vastaan tarjottua sampanja-illallista, tilasin päätäpahkaa häneltä taulun, jossa juuri tuo nainen olisi mallina eikä kukaan muu. Se huvi tuli minulle sievoisen summan maksamaan.

Mutta taiteilija tahtoi välttämättä, että tulisin seuraavana päivänä hänen atelieriinsa, missä voisin nähdä erilaisia luonnoksia samasta mallista ja valita parhaan niistä. Menin, vaikka tunsin jälleen kielletyillä poluilla kulkevani. Tiesin ennemmin tai myöhemmin tätä tietä jälleen kohtaavani Xenian, mutta täytyypä minun tunnustaa hiukan hämmästyneeni, kun hän tulikin atelierin ovea avaamaan. Taiteilija oli kutsunut hänet, että saisin verrata hänen luonnostaan todellisuuteen. Tervehdin kylmästi ja vieraasti häntä, ja ilokseni hän vastasi yhtä vieraasti tervehdykseen. Pidin myös silmällä, miten taiteilija kohteli häntä ja hän taiteilijaa, ja huomasin, ettei todellakaan ollut mitään lähempää suhdetta heidän välillään. Se ilahdutti sanomattomasti minua. Tilasin luonnoksen, jota taiteilija itse piti parhaana, sanoin hyvästi heti tytön mentyä ja laitoin niin, että voin kadun kulmassa vaivattomasti kohdata hänet.

„Te ette käy enää tekokukkien kaupalla?” kysyin minä.

„En”, sanoi hän, „te näette, että minulla nyt on muuta ansiota.”

„Ette maalaa enää kukkalasejakaan?”

„En. Mutta äitini maalaa vielä toisinaan. Tahdotteko tulla ostamaan jonkun?”

Hänen suora ehdotuksena rauhoitti täydellisesti minut. Hänellä ei näyttänyt olevan vähintäkään käsitystä entisten käyntieni sopimattomuus-

desta, yhtä vähän kuin mitään aavistusta, millä mielellä olin tehnyt ne. Hän kohteli minua kuin mitä tahansa vanhaa kauppatuttavaa. Kieltäydyin kuitenkin, Jumalan kiitos, tällä kertaa, esittäen syyksi, ettei minulla ollut aikaa. Mutta hänen naivisuutensa, joka tuntui minusta tarumaiselta, oli jälleen herättänyt eloon kaikki turmeltuneet lemmenvaistoni, ja muistan jo siinä silmänräpäyksessä tehneeni lujan päätöksen pyytää ansaani tuon harvinaisen otuksen, joka ei näyttänyt ainakaan tätä vaaraa epäilevän.

Niin pyysin, niin sain hänet. Kuva valmistui nopeasti, sillä taiteilija tarvitsi rahaa, ja saatuansa rahat hän tahtoi heti matkustaa ulkomaille, kiroillen vain, että oli vuokrannut koko vuodeksi atelierinsa. Kehoitin häntä vain huoletti matkustamaan, luvaten ottaa atelierin omiin nimiini, muka erästä nuorta sukulaistani varten, joka myös aikoi taiteilijaksi ja jota ei koskaan ole ollut olemassa. Nyt oli minulla paikka, missä tavata Xenia, minä määräsin lemmenkohtauksen, hän tuli, ja minä viettelin hänet.

Huomasin heti, että hän antautui paljon vähemmällä naivisuudella kuin olisin muuten hänen olennoiltaan odottanut. Hän näytti tehneen päätöksensä jo ennen tuloaan. Pelkään, että hän oli kotkansiimmällä katsonut minulla olevan rahaa ja että hän oli neuvotellut asiasta ensin äitinsä kanssa. Ehkä erehdyn minä. Mutta minusta tun-

tui niin oudolta, että hän ei ollenkaan väistänyt eikä epäröinyt, kun tahdoin suudella häntä, kiersi käsivartensa vain kaulani ympäri ja salli kaiken rankaisematta tapahtua. Ainoa, minkä muistan tuosta kohtauksesta, ovat hänen silmänsä ja ne pysyvät ijäti mielessäni. Ne tuijottivat koko ajan, lakkaamatta, synkästi, tuimasti ja tutkivasti minuun, aivan kuin ne olisivat tahtoneet etsiä esille kätkeyimmän, itsetiedottomimman olemukseni. Pelkään sen myös jo silloin paljastaneeni hänelle, sillä hän otti minut ensimmäisestä syleilystä kokonaan valtoihinsa.

Hänessä kohtasin minä väkevämpäni. Hänen rakkaudessaan ei ollut vähintäkään häveliäisyyttä, sillä se näytti olevan hänelle luonnollisin asia maailmassa. Hän levitti eteeni kaikki, mitä hänellä oli, kuin tarjottimelle. Hän alotti antamalla minun tehdä hänelle, mitä tahdoin, siksi kuin hän teki minulle, mitä hän tahtoi. Hän arvasi epä-määräisimmät, epäluonnollisimmatkin lemmentyyteeni ja täytti ne jo ennen kuin olin niitä edes itselleni tunnustanut. Minä en koskaan saa enää sellaista rakastajatarta. Usein katsoin minä kauhistuneena häneen, sillä minusta tuntui mahdottomalta, että tuollainen villipeto sai käydä sivistyneessä yhteiskunnassa irrallaan. Ja peto hän olikin, nuori peto, joka näytti olevan luotu vain rakkautta varten. Minä olin tahtonut vain leikkiä hänen kanssaan, vain pyytää paulaani hänet, hän

kietoikin minut sieluineni ja ruumiineni pehmeillä, sitkeillä, hirvittävillä kápälillään.

En tiedä tänäkään päivänä, rakastiko hän todella minua, mikä vuosiini nähden tuntuu hiukan mahdottomalta. Mutta luulen, että hän piti paljon minusta, sillä minä olin hyvä hänelle, ainakin paljon parempi kuin maailma ylimalkaan oli ollut häntä kohtaan.

„Kaikki ihmiset ovat pahoja”, sanoi hän usein minulle, „sinä yksin olet hyvä.”

Samalla hiipi hän luokseni ja katsoi minua silmiin koiran uskollisuudella, joka viilsi syvintä sydäntäni. Sillä enhän minä ollut mitään sellaista ansainnut.

„Jos sinä jätät minut”, saattoi hän taas toisen kerran sanoa, „minä en tahdo elää enää.”

Se oli nyt tietysti vain tuollainen sananparsa, mutta minä kuuntelin sitä mielelläni. On niin suuloista tuntea olevansa kaikki kaikessa jollekin ihmiselle. Mutta minä en hetkeäkään kuvitellut olevani hänen herransa ja käskijänsä, sillä enhän minä voinut käyttää häntä muuhun kuin rakkautteen ja siinä hän oli minun herrattareni ja lainlaatijattareni. Hän totteli jokaista pienintäkin vihjaustani, mutta juuri siten hän hallitsi ja piti ikeensä alla minua. Ja mikä pahinta, minä viihdyin päivä päivältä paremmin siinä, jouduin yhä kauemmaksi muusta maailmasta, jopa toimialastani ja lapsistanikin, ja rupesin pitämään häntä

oman maailmani keskipisteenä, jonka ympäri tuo kaikki muu kiersi ja josta se sai valonsa ja arvonsa minulle. Oli aikoja, jolloin hän määräsi koko elämäkäsitteeni, jolloin ihmiset olivat minulle sympaattisia tai antipaattisia vain sikäli kuin ne omissa ajatuksissani suhtautuivat häneen, asiat tärkeitä tai vähemmän tärkeitä, mikäli ne olivat hänestä kauempana tai häntä lähempänä.

Hän oli hirveän mustasukkainen ja pelkäsi joka hetki kadottavansa minut. Jos vain ohimennekin tulin maininneeksi jonkun muun naisen nimen, hän synkistyi heti, hänen silmänsä leimahtivat ilkeästi, hänen kulmakarvansa vetäytyivät kokoon, hänen leukapielensä työntyivät eteenpäin ja koko hänen kasvonsa saivat ruman, raa'an ja epäinhimillisen ilmeen, joka vaikutti kovin vastenmielisesti minuun. Eräänä päivänä hän oli nähnyt minut kadulla tyttärensä kanssa, joka jo silloin alkoi olla täysi daami eikä ollenkaan hulluimman näköinen. Hän vaati minut het tilille siitä.

„Kuka se nainen oli?” hän kysyi minulta, koko olento kokoon kyyristyneenä, aivan kuin pedon, joka on valmis hyökkäykseen.

„Tyttärensä”, vastasin minä välinpitämättömästi.

„Sinun tyttäresi?” toisti hän kiiluvain silmin.
„Minä näin, että hän vihaa minua.”

„Kuinka sen voit nähdä?” kysyin minä. „Eihän hän edes katsonut sinuun.”

„Hän katsoi kyllä”, vastasi hän, „katsoi sen verran, vaikka hän ei ollut katsovinaan. Hän tietää, että sinä rakastat minua, eikä hän voi sietää sitä.”

„Ei hän tiedä, että minä rakastan sinua. Ja jos tietäisikin, hän on liian hienotunteinen sitä osoittaakseen.”

„Ole varma siitä, että hän tietää. Hän tahtoo erottaa meidät toisistamme.”

„Nyt teet sinä väärin hänelle”, sanoin minä.

„Sinä pidät siis enemmän hänestä kuin minusta?” oli hänellä heti valmis vastakysymys.

„Nehän ovat kaksi eri asiaa”, koetin minä selittää. „Eihän niitä voi verrata toisiinsa.”

„Kyllä”, vastasi hän. „Kaikki muut, joita sinä rakastat, ovat minun vihollisiani.”

Tähän tapaan jatkui meidän keskustelumme. Hän ei sallinut ketään kilpailijaa, hän tahtoi aina pakottaa minut valitsemaan hänen tai kaiken muun maailman välillä. Juuri se teki hänen rakautensa ajan pitkään niin rasittavaksi. Mutta minä kestin kiusani, sillä hän merkitsi minulle todellakin enemmän kuin kaikki muu maailmassa.

Hän piirsi ikäänkuin noitapiirin minun ympärilleni, joka erotti minut kaikista muista ihmisistä. Tietysti tapahtui se osaksi minun omasta tahdostani, sillä minä olin siihen aikaan todellakin

väsynyt ihmisiin, varsinkin tovereihini, ja näin eräänlaisella vahingon-ilolla heidän luotani etään-tyvän. Piirin sisälle ei jäänyt aluksi muita kuin me kaksi, ja se oli minun elämäni onnellisin aika, niin syvästi kuin se sotikin vasten uskonnollista vakaumustani ja niin syylliseksi kuin itseni tunsinkin sen johdosta. Varsinkin koski minuun kovasti, että minun täytyi jättää omat lapseni piirin ulkopuolelle. Mutta minä olin sokea, olin kuuro-mykkä kaikelle muulle kuin hänelle. Sitä kesti eräitä vuosia ja olisi kestänyt kukaties vielä kauemminkin, jos hän olisi tyytynyt siihen eikä alkanut vetää muita, vieraita ihmisiä, piirin sisä-puolelle. Minulle vieraita, tarkoitan, sillä hänelle ne olivat hyvinkin tuttavია. Ensin hänen äitinsä, joka edelleen herätti minun inhoani, sitten hänen tätinsä ja vihdoin koko hänen sukunsa ja suvun lapset, narinkka-suvun, jonka jäseniä alkoi yhä useammin vilahdella atelierissa, meidän pyhite-tyllä alueellamme. Aluksi ne kaikkosivat heti minun tullessani. Vähitellen ne kävivät yhä tut-tavallisemmiksi, jäivät pitkiksi ajoiksi huoneesen meidän kerallamme, eikä minulla ollut enää voi-maa heitä ulos ajaakseni. Vihdoin ehdotti Xenia, että hänen äitinsä saisi muuttaa asumaan keit-tiöön, joka oli atelierin takana, sillä se olisi meille kaikille sekä huokeampaa että mukavaa. Suostuin siihenkin, vaikka tunsin yhä alemma suistuvani.

Nyt alkoi minulle aika, josta mieluummin vai-

kenisin, ellei se kuuluisi oleellisena renkaana silloiseen sielunkehitykseeni. Olin alkanut jo tottua Xeniaan, ottaa hänet inhimillisesti, tutkia mielenkiinnolla myöskin hänen henkisiä puoliaan, jopa hiukan häntä viljellä, sivistää ja opettaakin. Luulen, että siitä olisi ajan oloon voinut muodostua hyvinkin terve ja luonnollinen rakkaus-elämä. Kaikki tuo oli nyt kuin pois puhallettu. Hänen äitinsä läsnä-olo herätti jälleen kaikki turmeltu-neet, häpeälliset vaistoni eloon minussa. Minä vaivuin jälleen elostelijaksi, nautiskelijaksi, eläimeksi. Minua varten seisoi aina valmiiksi laitettu vuode atelierissa. Ellen tullut, nukkui Xenia äitinsä kera. Jos tulin, katosi hän hetkeksi toiseen huoneeseen ja palasi sieltä takaisin paitasillaan, kasvot pakanallisesta riemusta ja rakkaudesta hohtavina. Juuri tuo hänen synnintunnettomuutensa, kaiken siveyden ja kaiken sopivaisuuden puute hänessä, teki tärisevän vaikutuksen minun kristilliseen sydämeeni. Pitäessäni tuota nuorta ruumista kädessäni, tuntiessani sen intohimosta ja aistillisesta hurmauksesta värisevän, minä tunsin itseni vanhaksi, vaivaiseksi syntiseksi, joka vieläkin kurkotteli kielletyn puun hedelmää, vaikka hänen paikkansa jo aikoja sitten olisi ollut paratiisin muurien ulkopuolella. Enkä muista raskaampia askeleita astuneeni kuin palatessani aamu-yöstä kotiini pitkin autioita katuja ja omaan huoneeseeni varovasti, varpaillani hiippiessäni.

Kukaan ei tiedä niitä taisteloita, joita taivas ja helvetti silloin suorittivat sydämessäni. Pidin itseäni menneenä miehenä, jolle oli armo liikkuu enää kunniallisten ihmisten keskuudessa. Tuota kesti lähes kaksi vuotta, jotka tekivät harmaapään miehen minusta.

Te nuoret, mitä te tiedätte, harmaapään miehen rakkaudesta? Teille on rakkaus ollut leikkiä, lemmiskelyä, tunnelmaa tai elämän ruusuja ilman orjantappuroita. Minulle se on ollut kuluttava tuli ja syvä kaivo, johon olen tuntenut syöksyväni, rautainen käsi, joka on tahtonut pusertaa rikki kulmaluuni, jatkuva rikos, häpeä, tuska, hekkuma ja hengenvaara yhtä aikaa. Ei sen kuiluissa eikä korkeuksissa ole mitään minulle tuntematonta, aistillisen rakkauden nimittäin, sillä mitään muuta minä en tunnusta rakkaudeksi. Epäilemättä se olisi vienyt minut perikatoon, ellei oma poikani olisi tullut avukseni.

Oikeastaan oli jo Xenia ja vielä enemmän hänen äitinsä tulleet avukseni, antamalla minulle yhä useampia vihjauksia avioliitosta, siitä päämäärästä, johon he tähtäsivät. Se vaikutti kuin kylmä suihku minuun, mutta ainoastaan aivoihini ja älylliseen olentooni. Sydämeni pysyi yhä edelleen yhtä sokeana, vaikka järkeni jo olikin valpas ja varuillaan. Enhän minä mitenkään voinut mennä hänen kanssaan naimisiin enkä esittäähäntä lapsilleni heidän uutena äitinään, yhteiskunnasta puhu-

mattakaan, jonka arvostelun tiesin jo ennakolta ja jonka tuomioille, niin riippumaton mies kuin olenkin, en koskaan ole voinut pysyä kyllin tunteettomana. Jumala tietää kuitenkin, kuinka minun olisi käynyt, ellei poikani olisi palannut Englannista. Tyttäreni ei olisi voinut pelastaa minua, sillä ensiksi hän oli liian nuori ja toiseksi minä en olisi sallinut hänen puoleltaan minkäänlaista sekautumista asioihini. Poikani kanssa minulla sen sijaan oli aina ollut toverillinen väli, jonka vuoksi hän voi sen tehdä vanhaa isäänsä loukkamatta. Varmaan hän toimi tässä asiassa Jumalan valittuna välikappaleena. Sillä minä olin kohottanut hehkuvia rukouksia hänen puoleensa, niin usein kuin valoisimmat hetkeni sallivat sen.

Poikani oli tuskin ollut puolta vuotta Helsingissä, kun hän eräänä aamuna pyysi puhutella minua, käyden suoraan ja häikäilemättä asiaan. Meillä oli pitkä keskustelu hänen kanssaan, joka minun puoleltani päättyi kyyneleillä. Hänen kyyneleensä eivät olleet yhtä herkässä. Hän oli tuolla ulkona suuressa maailmassa saanut sileiksi ajetuille kasvoilleen kummallisen, jäykän ja täsmällisen ilmeen, jota ei ole meidän polven miehillä ja joka lienee ollut hänen anglosaksisen kasvatuksensa tuloksia. Lienenkö maininnut, että hän ennen kotiin palajamistaan oli saanut käydä myös Amerikassa, poltti lyhytvartista piippua ja kävi aina housunlahkeet ylös käärittäinä?

„Isä”, sanoi hän, katsoen tiukasti silmiin minua, „se ei käy laatuun, siitä täytyy tulla loppu.”

„Mistä sitten?” kysyin viattomana.

„Tuosta sinun tyttöjutustasi”, sanoi hän. „Se on skandaali. Pian koko kaupunki puhuu siitä.”

„Kuka on puhunut?” kysyin säpsähtäen. „Mitä puhunut?”

„Ei vielä kukaan eikä mitään”, vastasi hän samalla järkähtämättömällä naamalla. „Olen ottanut selon siitä omin neuvoineni.”

„En tiennyt, että sinusta on tullut salapoliisi”, sanoin ylenkatseellisesti. „Mutta sehän kuuluu olevan suosituin päiväntyyppi Englannissa.”

„Voin olla salapoliisi”, vastasi hän tynesti, „mutta ainoastaan kotitarpeiksi. Ja tässä tapauksessa minä suorastaan kiellän sinua enää tuota suhdetta jatkamasta.”

„Kenen luvalla?” ärjäsin minä.

„Jokaisen järjellisen ihmisen luvalla”, vastasi hän, „joka näkee jonkun hänelle rakkaan olennon aikovan tappaa itsensä ja estää hänet sitä tekemästä.”

„Pidätkö minua siis sairaana tai mielipuo-
lena?” ärjäsin uudestaan hänelle.

„En vielä kumpanakaan”, vastasi hän. „Jos pitäisin, en sinun kanssasi keskustelisi.”

„Mitä tekisit sitten?” kysyin minä.

„Suorittaisin asian omin neuvoineni”, vastasi hän. „Ja teen sen nytkin, ellei sinulla ole voimaa.”

„Sinä uskaltaisit?”

„Kyllä, kun on kysymys sinusta ja Marjasta.”

Tyttäreni nimi toi vedet silmiini, mutta minä koetin kuitenkin vielä pysyä urhoollisena.

„Mitä hänestä?” kysyin ankarasti. „Toivottavasti et ole ainakaan hänelle virkkanut asiasta mitään.”

„Mitä ajatteletkaan?” sanoi hän. „Juuri häneltä tahdon salata asian. Ja juuri hänen vuokseen sinun on tuosta naisesta luovuttava.”

Hän kävi päälle kuin matematiikka, hyvin tietäen, mikä heikoin kohtani oli.

„Minä en voi”, sanoin minä.

„Minä autan sinua”, sanoi hän.

„Minä en voi sittenkään.”

„Hyvä, siispä otan minä asian kokonaan omaksi huolekseni.”

„Mitä aiot tehdä?”

„Toimittaa pois täältä tuon naisen.”

„Minne?”

„Sitä en sano. Anna minulle rahaa sitä varten.”

„Luuletko, että hän suostuu rahasta lähtemään? Oh, sinä et tunne häntä!”

„Isä, sinä olet lapsi”, sanoi hän. „Rahalla voi kaikki.”

„Kaikkiko?” kysyin minä katsoen kauhistuneena häneen.

„Kaikki”, vastasi hän. „Jumalan kiitos, sinulla on vielä rahaa. Se pyöristää terävimmätkin kulmat elämässä.”

Hän ajoi perille tahtonsa. Hän sai summan, jonka hän mainitsi, hän haki käsiinsä Xenian ja niin hävisi tämä minun näköpiiristäni. Epäilemättä teki poikani tuon kaiken hyvässä tarkoituksessa. Minä olen usein kiittänytkin häntä siitä, hän on hymyillyt ja esittänyt, että joisimme lasin whiskyä yhdessä, myöskin minä olen koettanut hymyillä, mutta minä olen tuntenut, kuinka suupieleni silloin ovat aina oudosti vääristyneet. Ei, hänen ei olisi pitänyt sittenkään tehdä sitä. Hänen olisi pitänyt jättää minulle minun iloni, vaikka se olisi vienytkin minut perikatoon.

Enkö sitten enää koskaan kuullut Xeniaista? Kyllä, vieläpä näinkin hänet, senjälkeen kuin hän oli palannut Amerikasta, jonne poikani oli hänet lähettänyt. Se aika oli minulle uskonnollisen mieltiskelyn, kiivaan katumuksen ja ankaran tilinteon aika. Etsin lohdutusta kaikkialta. Kerran raskaissa ajatuksissa tuntikaudet katua tallustettuani, pistäysin Pelastus-armeijan kokoukseen. Siellä hän oli. Hänestä oli tällä välin tullut pelastusarmeijalainen. Hän istui lavalla ja lauloi. Oli

kummallista kuulla Jesuksen nimeä noilta huuilta, jotka niin usein olivat minun korvaani synnin ja hekkuman sanoja sopertaneet. Iloitsin kuitenkin, että hänen oli niin hyvin käynyt, sillä olin pelännyt hänen menevän suoraan katu-ojaan. Kokouksen jälkeen etsin käsiini hänet, me rukoilimme yhdessä ja puhuimme kauan ja kauniisti Jumalan karitsasta. Surullista entisyyttämme me emme sanallakaan koskettaneet. Nyt vasta minä sain todella rauhan sielulleni.

Sitten jälkeinpäin kuulin tosin, että hän oli eronnut Pelastus-armeijasta, mutta se ei enää mieltäni liikuttanut, yhtä vähän kuin se kirjekään, jonka hän joku vuosi myöhemmin kirjoitti minulle. Hän makasi silloin sairaana, hän oli synnyttänyt lapsen jollekin upseerille, joka ei hänestä sen enempää välittänyt. Hän sai rahansa, mutta minä en mennyt häntä katsomaan. Nyt hän kuuluu elävän isänsä kotikylässä Puolassa, en tiedä, millaisissa oloissa. Ajattelen häntä usein ja suljen hänet joka yö esirukouksiini.

Olen yksinäinen mies. Tyttäreni on onnellisissa naimisissa ja poikani saanut edullisen paikan, kuten tiedätte, eräessä pankkimme haarakontto-reista. Kotini on autio ja tyhjä. Istun siellä yksin muistoineni. Ikävä kyllä, en vielääkään ole voinut järjestää elämäni täydellisesti Jumalan mielen mukaan. Mutta minä tunnen, että hän on leppyntä minulle, ja kun pääsen tuonne saksalaiseen

parantolaani, hän on leppyvä vielä enemmän. Heikontuneesta terveydestäni huolimatta houkuttelee synti kuitenkin vielä väkevästi minua. Toisinaan tuntuu minusta, että voisin uhrata autuuteni toivon yhden yön vuoksi Xenian parmahilla. Tiedän, että hän on jonkun verran lihonut, mutta olen varma, että hänen ruumiinsa ei ole siitä ruumentunut. Kenties en tahdokaan kuolla Parisissa. Kenties etsin hänet vielä kerran käsiini enkä sitten enää koskaan eroa hänestä. Kenties ottaa hän minut vielä takaisin noitapiiriinsä. Kenties onnistuisi minun myöskin hänet vielä takaisin Jesuksen Kristuksen jalkojen juureen johdattaa. Silloin olisi onneni täydellinen. Me häviäisimme jäljettämiin maailmalta, eläisimme vain toinen toisellellemme, ja kun kuoleman hetki tulisi, me nukahtaisimme pois hymyillen, tietäen tapaavamme toisemme Isän kartanoissa.

TYHJYYDEN KAMMO

Minun asiantuntemukseni tällä alalla, kertoi Jakke Pulliainen, on aivan vaatimaton, joka johdetaan osaksi luonnollisesta vastenmielisyydestäni naista kohtaan, osaksi kuluttavasta ammatistani, joka on omiaan tulisimmatkin intohimot taltuttamaan. Te tiedätte, että olen oikeastaan sisään-päin kääntynyt, runollinen luonne, vaikka väärrälle uralle joutuneena olen pakotettu hyvinkin ulkopuolista elämää viettämään. Siksi on nainen ollut aina pyhä minulle, naisen ihannekuva nimitäin, joka lienee syntynyt minun kerallani ja joka hautaan saakka tulee säilymään sydämessäni, olkoon sillä sitten vastinetta todellisuudessa taikka ei. Mutta minä olen ollut sen kuitenkin erään kuolevaisen hahmossa näkevinäni.

Hänen nimensä oli Elsa, ja hän oli vain köyhä, itseään elättävä konttorineiti tästä kaupungista, isätön ja äiditön, ilman veljiä tai sisaria, ypyksin maailmassa. Miten olin häneen tutustunut, ei kuulu asiaan, yhtä vähän kuin sekään, miten minä, vanha syntinen, olin hänen puhtaan ja väkevän rakkautensa saavuttanut. Hän antautui

minulle kokonaan, empimättä, avoimesti ja iloisesti, sen enempiä avioliitto-lupauksia minun puoleltani vaatimatta. Meidän suhteemme oli aivan rehellinen. Hän tiesi, että minä olin velkainen mies, joka epäterveen nuoruus-elämän ja sitä seuranneiden hurjastelujen jälkeen en suinkaan ollut luotu sukua jatkamaan, ja minä taas, että hän melkein k ehdosta saakka oli tottunut pitämään huolta itsestään, että hän rakasti minua vain itseni vuoksi ja vain niin kauan kuin minä todellakin miellytin häntä. Tuo oli omiaan kohottamaan häntä äärettömästi silmissäni. Ensi kerran elämässäni minä tapasin naisen, jota voin kunnioittaa ja jonka tunnustin miehen vertaiseksi. Ja tuollainen nainen rakasti minua! Se oli omiaan kohottamaan myös tavattomasti omaa itsetuntoani. Minä olin siis jotakin, minä en ollut roskaväkeä, koska hän piti minusta. Täytyy olla ollut itsensä ja itseluottamuksensa niin kadottamaisillaan kuin minä, voidakseen oikein käsittää tuon tunteen onnellisuuden.

Hän ei ollut kaunis, mutta hän oli miellyttävä. Hänen karu ammattinsa ja kovat elämänkohtalonsa olivat painaneet eräänlaisen miehekkään, kulmikkaan leiman hänen olentoonsa. Vain minun seurassani pehmeni hän, voi sulaa kuin vaha ja käydä oikein kauniiksi, jopa keimailevaksikin, sillä hän muuttui naiselliseksi. Jo kun hän kaukaa näki minut, valaisi herttainen, hempeä ja sydä-

mellinen hohde hänen kasvojaan. Muuten, kun hän kulki yksin ja minä joskus hänen huomaamattaan voin nähdä hänen ilmeensä, hän oli niin kovan, miltei katkeran näköinen, että häntä tuskin olisi voinut tuntea samaksi ihmiseksi. Silloin hän ei suinkaan miellyttävästi vaikuttanut. Lienee joutunut siitä, ettei minulla myöskään ollut ketään kilpakosijaa. Ne harvat ihmiset, jotka tunsivat hänet, pitivät häntä vähäpätöisenä, mielenkiinnostomana olentona, jolle ei ollut tarpeellista mitään sen suurempaa huomiota osoittaa. Sekin oli oikeastaan hyvä mielestäni, sillä eihän kenenkään tarvinnut tietää, mikä aarre minulla oli hänet omatessani. Omaksi kunniakseni on minun nimittäin mainittava, että alusta alkaen tunsin täydellisesti hänen arvonsa ja tunnustin sen myös aina itselleni. Enkä olisi muuta voinutkaan, sillä ilman häntä minä olisin jo aikoja sitten katu-ojassa.

Myöskin minä olen yksin maailmassa. Myöskin minä olen isätön ja äiditön olento, jonka on täytynyt varhaisimmasta nuoruudestani saakka tottua tulemaan omin voimin toimeen maailmassa. Ja minä olen tullut, vaikka minun onkin sitä varten täytynyt reivata monta purjetta, heittää mereen monta kaunista unelmaa. Sittenkin olisin luultavasti ilman häntä haaksirikkoutunut. Hänen kanssaan kävi matka helpommin. Hän ei raskauttanut, vaan kevensi elämäni. Ennen kuin tutustuin häneen olin synkkä, kolkko mies, joka

ei ollut kaukana itsemurhasta. Elin pelkkää ulkopuolista elämää ja tunsin joka hetki tekeväni vääryyttä syvemmälle, sisäisemmälle itselleni. Hän teki minut jälleen tai, oikeammin sanoen, ensi kerran elämässäni ihmiseksi. Hänen seurassaan minä vasta opin itkemään ja nauramaan, jota en ollut voinut tehdä oikein naivisti edes poikavuosinani. Se oli kovin suloista, ja minä olen hänelle siitä ijäti kiitollinen. Ilman häntä minä en koskaan olisi oppinut tuntemaan itseäni, vaan mennyt hautaani käyttämättömänä raaka-aineena, itselleni ja muille outona, salaperäisenä olentona, jonka nimi maan päällä oli Jakke Pulliainen. Kun ajattelen tuota kohtaloa, joka niin vähällä oli tulla osakseni, karmii selkäpiitäni. Vahinkohan olisi luonnollisesti ollut ainoastaan minun, mutta minulle korvaamaton.

Hän ei asunut perheessä, sillä hän ei sietänyt vieraita ihmisiä ympärillään. Hän oli vuokrannut oman yksityishuoneensa, joka oli samalla hänen keittiönsä ja makuukammionsa. Päivät hän istui konttorissa, illoin tulin minä hänen luokseen teetä juomaan. Usein jäin yöksi sinne, usein menin myös pois puoli-yön korvissa ja pistäysin vielä ennen kotiin-menoani joko toimistoon tai kapakkaan. Oikeata kotia ei minulla ole ollut koskaan. Vuokrahuone, jossa asuin ja jossa yhä vieläkin asun, on minulle aina ollut vastenmielinen. Se on huone kuin tuhannet muutkin Helsingissä, mutta

minusta kylmä, autio ja kamala kuin vankiluola. Kuitenkin tarjoaa se katon pääni päälle, niiksi harvoiksi yön hetkiksi, jotka vietän siellä. Toimisto ja kapakka ovat olleet ainoat oikeat tyyssijani, joissa olen viihtynyt ja joissa olen elänyt elämäni. Nyt oli minulla kolmas: hänen kammionsa. Se oli suuri muutos minun elämässäni eikä voinut olla syvästi koko silloiseen sielulliseen kehitykseni vaikuttamatta.

Hänen luonaan minä pääsin pois julkisuudesta, jonka armoton, kaikki-yleistävä, kaikki-tasoittava leimamerkki jo oli pahasti syöpynyt minuun. Osasin tuskin olla enää yksityis-ihminen. Olin tottunut puhumaan vain politiikasta, yhteiskunta-oloista, tunnetuista henkilöistä ja päivän tapauksista. Hän ei tuosta kaikesta tiennyt mitään, sillä hän eli tuon kaiken ulkopuolella. Hänen kanssaan minun täytyi keksiä muita puheenaineita. „Minä en ymmärrä politikkaa”, sanoi hän suoraan, „ja tunnetut henkilöt ovat mielestäni ikäviä.” Myöskin minä olisin voinut tehdä saman tunnustuksen, jos olisin uskaltanut. Mutta minä olin katsonut tuon kaiken aina kuuluvan ikäänkuin yleiseen sivistykseen. Hän ei siitä välittänyt ollenkaan. Hän ei viikkokausiin lukenut sanomalehtiä. Hän eli omaa elämäänsä, luki omia kirjojaan, mieluummin luonnontieteellisiä, ja ajatteli ennen kaikkea omia ajatuksiaan. Hänen seurassaan minunkin oli pakko pusertaa itsestäni

esiin se vähäinen yksityishenkilöni, minkä julkinen sana vielä oli jättänyt koskettamatta.

Luonnollisesti minä tunsin tuosta häntä kohtaan syvää kiitollisuutta. Mutta meidän suhteemme jatkui, minä aloin tottua häneen ja samalla jossakin määrin laiminlyödä häntä. Varsinaisesti uskoton en hänelle ollut. Mutta en tahdo kieltää, että joskus annoin hänen odottaa turhaan, vaikka olin luvannut tulla ja tiesin hänen istuvan yksin kammiossaan. Toisin vuoroin, puolipiloilani, hankin hänelle myös syytä pieneen, viattomaan mustasukkaisuuteen, joka suuresti huvitti minua. Tunsin itseni silloin taas todella rakastetuksi ja onnelliseksi. Että se olisi hänelle tuskallista, en ajatellut, yhtä vähän kuin sitäkään, että minulla koskaan olisi syytä olla hänen tähtensä mustasukkainen. En pitänyt tarpeellisena myöskään joka hetki osoittaa hänelle rakkauttani. Katsoin itsestään selväksi asiaksi, että hän aina ja ijät kaiket rakastaisi minua vain itseni tähden, kuten hän oli alottanutkin rakastaa, sillä enhän minä ollut muuttunut entisestäni, en ainakaan huonompaan, vaan pikemmin parempaan päin. Siksi en ollut hänelle huomaavainen, en muistanut hänen merkkipäiviään enkä tehnyt noita pieniä palveluksia, jotka oikeastaan ovat yhtä suloisia sekä teki jälleen että teon esineelle. Luulin, että hän ei välittänyt sellaisesta. Vain joskus toin vielä ikäänkuin vanhasta muistosta jonkun pienen kukan hä-

nelle. Mutta sitäkään ei ollut enää kuukausiin tapahtunut. En tahdo silti sanoa, että rakastin häntä vähemmän kuin ennen. Mutta minä olin tottunut onneeni, oman turvallisuuteni tuuditamana.

Niin sattui se tapaus, joka myllersi syvyyden lähteet sydämessäni, joka oli tehdä mielipuolen miehen minusta ja jota en vielä nytkään voi olla ilman sisällistä väristystä ajattelematta.

Meillä oli lehdessä eräs nuori mies, nuori ylioppilas, Luukas Lohipato nimeltään, jonka minä olin hankkinut lehteen, valpas, pitkäsäärinen uutisten hankkija ja miellyttävä päivänpakisija. Hän kohteli minua aina suurella kunnioituksella, sillä ensiksikin minä olin häntä kymmenen vuotta vanhempi ja toiseksi hän tiesi olevansa kiitollisuuden velassa minulle. Minä puolestani tunsin häntä kohtaan ensi hetkestä saakka erikoista myötätuntoa. Kohtelin häntä aina ystävällisesti ja toverillisesti, puhuin hänestä hyvää kaikkialla ja kiitin hänelle itselleenkin usein hänen älykkäitä pikkupalojaan. Näin, että hänen kasvonsa kirkastuivat ilosta silloin, sillä pätevämmältä taholta hän ei tosiaankaan olisi voinut saada tuota tunnustusta. En tahdo kehua itseäni, mutta herrat kenties muistavat, että minäkin olen nuoruudessani tuota samaa kevyt-aseista sanomalehti-tointa harjoittanut. Olin tullut, samoin kuin hänkin, lehteen uutisten hankkijaksi ja päivänpakisijaksi, jolla

viimemainitulla alalla niiti nmonta kaunista laakeria. Niittäisin vieläkin, jos viitsisin, mutta olen väsynyt, kynäni on kangistunut ja kenties myöskin vähän tylsistynyt. Vain hyvin harvoin, keran pari vuodessa, käytän sitä enää päivänpakiinaan. Silloin teen sen vanhalla taituruudella, joka aina herättää toimituksen nuorempien jäsenien kunnioittavaa ihailua, sillä joskin heillä on sanomista kymmentä kertaa enemmän kuin minulla, he eivät saa esille sanottavaansa. Itse tunnen syvästi henkisen köyhyyteni. Kun näen lehdessä heidän kömpelöt, turvattomat sepustuksensa, jotka puutteellisen muotonsa alla kuitenkin kätkevät usein kokonaisia ilon-aiheiden aartehistoja, en voi estää pientä kateuden huokausta povestani tunkeutumasta. Ollapa minulla nuo aiheet, tuo tuores näkemys ja sukkeliin päähänpistojen tulva! Tekisin jokaisesta taideteoksen. He taas kadehtivat minun tottumustani ja sorminäppäryyttäni. „Ei vanhalle vertoja vedä”, sanovat he usein, kun tilaisuuden tullen sitä hiukan väläytän heille. Se imarteleo itserakkauttani, enkä kuitenkaan voi olla tuntematta itseäni henkiseksi kerjäläiseksi heidän keskuudessaan.

Luukas Lohipato tuli tuoreilla voimilla lehteen. Hänellä oli omaperäistä mielikuvitusta ja luontainen keveys kirjoittaa. Kuten sanottu, otin hänet heti siipieni suojaan, pidin silmäni hänen yllään, ohjailin, neuvoisin ja opastelin häntä, ilman

että hän itse tuskin sitä huomasikaan, ja hänestä tuli vähällä vaivalla erinomainen sanomalehtimies. Puolessa vuodessa hän oppi enemmän kuin toiset viidessä. Hänen päivänpakinansa herättivät huomiota, niitä luettiin, niille naurettiin ja ne vaikuttivat valistavasti yleisöön. Iloitsin vilpittömästi hänen edistys-asteleistaan, näin hänessä ikäänkuin oman itseni, kymmentä vuotta nuorempana. Hänessä oli todella jotakin samaa kuin minussa, sama syvä elämänkäsitys ja sama hilpeä mielenkiinto sen pinta-ilmiöihin. „*Ille faciet*”, sanoin usein hänestä leikilläni. Myöskin ulkomuodoltaan ja käytöstavaltaan hän muistutti jossakin määrin minua, joskin hän oli vaatimattomampi ja vähemmän kehittynyt. Päätin olla isällinen ystävä hänelle, sillä muistin itse sellaista siinä iässä kovin kaivanneeni. Voin tulla usein oikein hentomielisesti liikutetuksi, kun ajattelin, että hänenkin kävisi vihdoin samoin kuin minun, että hänkin vähitellen väsähtäisi, tylsistyisi ja kangistuisi. Elämä ei ole helppoa, hyvät herrat, ja sanomalehtimiehen polku ei ole pelkillä ruusuilla reunustettu. Hänellä itsellään ei luonnollisesti vielä ollut pienimpiäkään epäilyksiä siinä suhteessa. Hänen taivaansa oli pilvetön, hänen silmänsä säteilivät elämän-uskallusta, hänen kynänsä juoksi kuin lyly lumella, häneltä ei koskaan puuttunut aiheita kirjoittamiseen. Hän suorastaan nautti työstä ja siitä salaperäisestä, houkuttelevasta vallantun-

teesta, jonka nuori sanomalehtimies tuntee kynänsä mustepulloon kastaessaan ja muistaessaan, että sen, mitä hän tällä hetkellä ajattelee, tulevat huomenna kymmenettuhannet ajattelemaan. Myöhäisemmät katkerat kokemukset opettavat kyllä, että se on erehdys, on harhakuva. Mutta joka ei siitä riemuitsevasta, kiitollisesta tunteesta ole alottanut, hänestä ei ikinä tule edes käyttökelpoista sanomalehtimiestä.

Olin johdattanut tuon nuorukaisen rakkaan ystävättäreni tuttavuuteen, osaksi aivan epäitsekäistä, osaksi myös vähemmän kauniista vaiuttimista. Pelkäsin, että hän rupeisi juomaan, sillä näin hänellä olevan siihen hyvät taipumukset. Toistaiseksi en tosin ollut nähnyt häntä vielä kertaakaan hutikassa, mutta hän oleskeli mielellään ravintoloissa, otti naukun silloin kuin muutkin ottivat ja eli mielestäni jo jonkun verran yli varojensa. Naisten kanssa hän ei nähdäkseni vielä porsastanut, hän oli vielä miltei naurettavan arka ja kaino siinä suhteessa, mutta tiesin kainouden ylimalkaan olevan hyveen, joka menee vuosien mukana. Hänen hekkumalliset, nautinnonjanoisesti kaartuvat huulensa olivat pettämätön merkki minulle. Tuollaisin huulin olin minäkin kerran tullut Helsinkiin. Katsoin sentähden, että hänelle olisi hyvä, jos hänellä olisi, kuten minulla, joku muukin tyyssija kuin toimisto ja ravintola. Otin sentähden hänet usein mukaani

illoin mennessäni Elsan luo teetä juomaan. Käytin joskus häntä myös lemmenlähettiläänä, vieämään ilmoitusta, etten voinut tulla, tai muuhun sellaiseen. Liitin hänet, toisin sanoen, siihen lähimpään, minulle pyhään seurapiiriin, jonka ennen vain Elsa ja minä olimme muodostaneet. Ajattelin hänen parastaan ja taisin ajatella joskus myös omaa mukavuuttani, sillä enhän minä aina voinut olla vain Elsan kanssa, ja silloin oli mielestäni hyvä, että hän ei ollut aivan yksin. Varsinkin sinä syksynä oli minulla ollut tavallista enemmän työtä toimistossa, joka minun ikävän tottumukseni mukaan oli vaatinut vastaavan alkoholimäärän erinäisissä kaupungin ravintoloissa. Hän oli siten tullut sängen paljon Elsan kanssa seurustelleeksi. Minä en nähnyt siinä mitään pahaa, sillä päähäni ei pälähtänytkään, että hän voisi käydä minulle vaaralliseksi.

Sentään huomasin eräänlaisen muutoksen hänessä tapahtuneen. Hän oli minua kohtaan kunnioittava ja hienotunteinen, kuten aina ennenkin, mutta hän katsoi usein minuun kummallisella, syventyneellä silmänluonnilla, jota en voinut selittää. Hän kalpeni, hän laihtui silmissä, hänen kasvonsa kävivät kypsemmän, miehekkäämmän ja sielukkaamman näköisiksi. Hän suorastaan henkevoityi muutamien viikkojen kuluessa. Hän karttoi toveripiirejä, hän ei oleskellut enää kapa-koissa, hän hankki uuden puvun itselleen eikä kui-

tenkaan ottanut palkkaansa etukäteen. Olisi ollut tietysti lähellä ajatus, että hän oli rakastunut ja että hän oli juuri minun yhtävättäreeni rakastunut, ainoaan sivistyneesen naiseen, jonka kanssa hän seurusteli. Mutta minä en nähnyt, en aavistanut mitään. Luulin ensin, että hän oli sittenkin hairahtunut ja hankkinut jonkun salataudin itselleen. Kysyin häneltä, kuinka asianlaita oli, ja näin, että hän loukkautui kysymyksestäni. Hyvä on, ajattelin minä, Elsan seura on hänet hienostanut. Sepä erinomaista! Nyt hän välttää Helsingin ensimmäiset, karkeimmat houkutukset ja säästyy monelta ikävältä kokemukselta.

Elsasta me emme olleet koskaan oikein kahden kesken jutelleet. Kun joskus mainitsin hänen nimensä, hän vaikenä heti ja näkyi mieluimmin karttavan koko puheen-ainetta. Luulin kuitenkin, että hän tiesi läheisen suhteemme, sillä olihan hänen täytynyt arvata se. Mitkään hellyyden-osoitukset Elsan ja minun välilläni eivät tietysti tulleet kysymykseen hänen läsnä-ollessaan. Mutta näkyyhän sellainen silmistä, kuuluuhan sellainen äänenpainoista, eikä hän ollut mikään typerä mies. Pidän sitä asiaa meidän välillämme selvänä ilman selityksiäkin.

Kerran kysyin häneltä ohimennen, mitä hän piti Elsasta.

„Hän on syvä nainen”, hän sanoi ja loi minuun taas tuon kummallisen, synkistyneen,

ikäänkuin jostakin kuilusta nousevan silmäyksensä.

Olin hänen vastaukseensa tyytyväinen.

Myöskin Elsalta minä kysyin kerran hänen mielipidettään Lohipadosta.

„Luulen, että hän on hyvä poika”, hän sanoi. „mutta niin kovin lapsellinen ja kehittymätön.”

Sekin vastaus tyydytti minua, sillä se oli minunkin ajatukseni hänestä. Mutta myöskin Elsan minä huomasin muuttuvan silmissäni, ja se herätti ensimmäiset epäilyksen vaistot minussa.

Hän oli käynyt hempeämmäksi, aistillisemmaksi. Sillä aikaa kuin tuo toinen laihtui, kalpeni ja henkevoityi, hän ikäänkuin pyöristyi, verevoityi ja naisellistui koko olennoiltaan. Hän liikkui pehmeämmin, hän puhui hiljaisemmin, hän katsoi kauniimmin ja sydämellisemmin. Hänen silmiinsä oli tullut jotakin enkelimäistä, äidillistä, suojelevaa suloutta, jota en ennen ollut huomannut niissä. Pidin sen tietysti omana ansionani ja iloitsin siitä kuin perhonen päiväpaisteesta, sillä se muistutti minulle niin elävästi meidän rakkautemme ensimmäisiä armaita onnen-aikoja. Minä sanoin sen hänelle ja näin hänen punastuvan kuin pikkutyttö. Hän oli silloin niin suloinen, että olisin tahtonut syödä suuhuni hänet. Hän oli minua kohtaan hellempi kuin milloinkaan ja minä hänestä ylpeämpi, onnellisempi ja turvallisempi.

Onneni teki tuhmanrohkeaksi minut. Laiminlöin häntä, en käynyt hänen luonaan säännöllisesti, tulin hänen luokseen joskus hienossa hiprakassa ja laskin vallatonta, vähemmän soveliasta leikkipuhetta. Usein oli hän yksin kotona, usein istui myös Lohipato siellä jo ennen minua. Minun tullessani he vaikenivat ja jättivät ikäänkuin minulle puheenjohtajan toimen. Minä hoitelin sitä luonnollisella, huolettomalla tavallani, joka tosin ei ole minulle synnynnäistä, mutta jonka minä olen oppinut elämän taipaleella.

„Mistä te puhuitte?” saatoin joskus äkkiä kyssäistä heiltä.

He katsoivat toisiinsa hämillään.

„Tarkoitan, mistä te puhuitte, ennen minun tuloani.”

„Emme mistään”, sanoi Elsa, „istuimme vain ja odotimme sinua.”

„Sepä mahtoi olla hauskaa seurarpitoa”, sainoin minä. „Kuule, Luukas, kunnon sanomalehtimiehen tulee osata myös keskustella eikä vain kirjoittaa.”

„Minä olen niin kömpelö”, hän sanoi yksinkertaisesti.

„Ja minä niin jäykkä”, lisäsi Elsa, luoden pehmeimmän katseensa minuun.

Minä hymyilin, hän hymyili, Lohipato hymyili, ja minä jatkoin jälleen äänestä, leikil-

listä, naurunremahdusten keskeyttämää ilotulitustani.

Kerran illalla, ollessani Elsan kanssa kahden kesken, meni paha henki minuun, ja minä rupesin kiusoittelemaan häntä muka hänen entisillä ja nykyisillä kosijoillaan. Tiesin hyvin, että hän siinä suhteessa oli puhtaampi kuin kukaan, että hän rakasti ainoastaan minua eikä ollut koskaan ennen ketään muuta rakastanut. Mutta minusta oli hauskaa saada hänet punastumaan ja puolustelemaan itseään, väittämään innokkaasti valheeksi, mitä minä en edes totena esittänytäkään, ja katsomaan kiivaalla vakavuudella minuun, jota sisäinen nauru ja riemastus pudistutti. Kävin läpi kaikki hänen harvat herratuttavuutensa ensimmäisiltä nuoruusvuosilta saakka, mikäli ne olivat jonkun hänen sanansa johdosta muistiini tarttuneet, koetin itse keksiä uusia, seipitin olemattomia tuokiotiloja ja laskettelin omasta päästäni mitä mahdottomimpia lemmentaruja.

„Siihenkin sinä olet ollut rakastunut ja siihen”, sanoin minä. „Ja sille iskit silmää silloin ja sitä miellyttääksesi teit tämän ja tuon!”

Hän nauroi, hän nimitti hulluksi minua, hän oli kiusattu ja samalla silmin-nähtävästi huvitettu teeskennellystä mustasukkaisuudestani. Niin tulikin myös Luukas Lohipadon nimen maininneeksi.

Huomasin heti arkaan kohtaan koskettaneeni. Hän vaikenen äkkiä, hän käänsi kasvonsa pois,

hän ei ruvennut puolustelemaan itseään eikä väittänyt valheeksi sanojani.

„Hän on lapsi”, hän sanoi ainoastaan.

„Mutta sinä rakastat tuota lasta”, jatkoin minä yhä leikkiäni. „Ja hän rakastaa sinua. Etkö luulen minun sitä huomanneeni?”

„Hän”, toisti hän hiljaa, hymyillen jälleen, kasvoillaan tuo omituinen, äidillinen, sisäänpäin kääntynyt ilme, jota hänellä ei ennen ollut ja joka oli tullut häneen vasta viime aikoina.

„Juuri hän”, sanoin minä. „Hän on itse sen minulle tunnustanut. Hän kulkee ja kuihtuu sinun tähtesi. Etkö voisi häntä armahtaa?”

Hänen käytöksensä kävi yhä omituisemmaksi. Myöskin minä huomasin menneeni liian pitkälle, mutta kun minun on vaikea pysäyttää itseäni keran vauhtiin päästyäni, pingoitin yhä enemmän nyt jo sangen pakotettua leikkiäni, kuvailin, kuinka tuo heidän rakkautensa muka oli alkanut ja mille asteelle se nyt oli kehittynyt, luetteloin heidän tapaamisiaan, joissa itse olin ollut mukana, panin jokaiseen heidän sanaansa kätketyn, kiellettyä lemmenkaipuuta huokuvan tarkoituksen ja olin näkevinäni heidät kaksi petetyn rakastajan kierrossa, vääristelevässä valaistuksessa.

Nyt en voinut peittää sisällistä, hykähtelevää riemuani enää. Nauroin ääneen, ilkuin ja annoin mielikuvituksen kiittää villin ratsun lailla. Ja todellakin: minä sain tuosta kaikesta loogillisen ko-

konaisuuden. Kuva liittyi kuvaan, sana sanaan, tunnelma tunnelmaan rautaisella, johdonmukaisella välttämättömyydellä kuin rengas renkaasen, kaikki varjo lankesi heitä vastaan, ja Elsan olisi ollut vaikea tehdä tyhjiksi väitteitani, jos hän olisi tahtonutkin. Olin kuin noita, joka on saanut silmänsä lasisirun. Näin kaikki, mutta kaikki nurinpäin. Samalla ilmoitin, että täysin ymmärsin heidän molemminpuolisen mieltymyksensä, etten ollut siitä heille vihainen ollenkaan, että olin jo kauan katsonut heidän suhdettaan ja että olin jo ensi hetkestä arvannut sellaisen heidän välilleen sukeutuvan.

„Se oli niin sallittu!” huokasin keinotekoisesti. „Te kuulutte yhteen, kohtalo on määrännyt teidät toisillenne.”

„Sinä tahdot päästä minusta?” kysyi Elsa ja loi surumielisen silmäyksen minuun.

„Enpä suinkaan”, vastasin, „mutta tiedän turhaksi potkia tutkainta vastaan. Poistun omaan autioon tyhjyyteeni. Te rakastatte toisianne ja tulette onnellisiksi.”

„Sinä et saa jättää minua”, sanoi hän silmät kyynelissä. „Enhän minä rakasta häntä.”

„Kenties sinä et tiedä sitä vielä itsekään”, väitin minä. „Sinä et tahdo tunnustaa sitä vielä itsellesi. Mutta uusi rakkaus itää jo sinussa, sinä olet huomannut kyllä, jos olet tahtonut huomata, sen ensimmäiset, salaperäiset ailahdukset.”

„Minä pidän sinusta”, sanoi hän ja kiersi käsi-
vartensa kaulani ympäri.

„Minä uskon sen”, myönsin jalomielisesti.
„Pidät vielä, pidät minustakin. Mutta sinä pidät
myös hänestä. Hän on nouseva, minä mailleen
menevä päivä.”

„Sinä et ole ollut vielä koskaan noin julma
minua kohtaan”, sanoi hän hiljaa.

„En”, vastasin minä, „sillä minä en ole ollut
koskaan niin tosi. Myöskin hänelle tahdon olla
yhtä tosi. Myöskin hänen kanssaan täytyy minun
saada joku selitys aikaan.”

„Ei, ei”, sanoi hän pyytävästi ja hätäisesti.

„Kyllä”, jatkoin minä järkähtämättä. „Se
viirunaama kulkee täällä ja hakkailee minun hent-
tuani. Jos hän luulee olevansa viekkaampi minua,
hän pettyy.”

„Hänhän pitää vain sinusta”, sanoi Elsa.

„Hän teeskentelee vain sitä”, sanoin minä,
„tietäen siten helpommin sinut kietovansa. Eihän
hän voi alkaa suhdettaan sinuun parjaamalla mi-
nua.”

„Hän kiittää sinua”, äänteli Elsa epätoivoi-
sesti, „hän puhuu aina vain suurimmalla kunnioi-
tuksella ja ihailulla sinusta.”

„Sepä peijakasta”, nauroin minä. „Juuri se
todistaa hänen syyllisyyttään. Se poika on syntynyt
konnaksi. Olen nähnyt aina hänen naamas-

taan, että hän on luotu päättämään päivänsä kurtuohuoneessa.”

„Nyt teet sinä veristä vääryyttä hänelle”, väitti Elsa. „Sinä et itsekään tarkoita, mitä sanot. Olethan ennen puhunut pelkkää hyvää hänestä.”

„Se oli ennen”, sanoin minä. „Tein sen vain nähdäkseni, miten se vaikuttaisi sinuun. Samoin olen sinua hänelle kiittänyt ja tutkinut koko ajan hänen kasvonjuonteitaan.”

„Ja mitä olet luullut niissä näkeväsi?” kysyi hän.

„Konnuutta, sulaa konnuutta”, sanoin minä. „En olisi voinut uskoa, että ihminen voi olla niin nuori ja niin turmeltunut.”

Tähän tapaan jatkui meidän keskustelumme. Se päättyi siihen, että Elsa purskahti vihdoinkin itkemään. Minä lohdutin häntä, sanoin puhuneeni pelkkää leikkiä ja sainkin hänet ainakin ulkonaisesti tyyntymään. Meidän kohtauksemme loppui pitkään suudelmaan ja syleilyyn. Ja pois mennessäni minä olin erittäin tyytyväinen itseäni, ajatellen, että jos heissä todella olisi jotakin sentaipaista orastanut, tämä oli varmin keino kitkeä se pois ja säilyttää Elsa itselleni.

Mutta tuo kohtaaminen jäi mieleeni ja minä ajattelin paljon seuraavina päivinä sitä. Pidin sangen luonnollisena, että Lohipato olisi Elsaan rakastunut. Eihän hänellä näkynyt ketään muutakaan sivistynyttä naistuttavaa olevan ja olihan Elsa to-

dellakin nainen, jollaista jokainen vähänkin syvempi luonne saattoi toivotella itselleen. Elsan suhteen minä sen sijaan olin varma asiastani. Hän on luja kuin kallio, ajattelin minä, hän on karu, miltei miehekäs luonne, hänestä kilpistyvät kaikki sentapaiset houkutukset. Päähäni ei edes pälkähtänyt, että hän voisi rakastua tuohon keltanokkaan, joka niin ikäisekseen kehittynyt kuin olikin sentään oli vain maalaistollo minun rinnallani.

Muuten oli Lohipato juuri viimeisinä viikkoina osoittanut erikoista henkistä vireyttä lehdessä. Hän teki työtä kahden edestä, hän kirjoitti paremmin kuin koskaan, hänen tehtäväkseen oli uskottu erään tärkeän, pitkän sanomalehti-kiistan hoitaminen, ja hän suoriutui siitä kaikella kunnialla. Hän suorastaan musersi vastustajansa. Koko kaupunki puhui siitä, hänen kompasanansa kulkivat suusta suuhun ja hänen terävä-näköiset todistelunsa ja päätelmäsarjansa olivat herättäneet itse herrojen johtokunnanjäsenten huomiota. Päätoimittaja oli hyvillään ja hykerteli käsiään.

„Lohipato on meille korvaamaton”, sanoi hän minulle. „Hän on syntynyt sanomalehtimieheksi.”

„Epäilemättä”, vastasin minä. „Hänellä pitäisi olla vain vähemmän työtä ja enemmän palkkaa.”

„Ei”, sanoi päätoimittaja, „mutta enemmän työtä ja enemmän palkkaa. Sitä pitää hänellä olla. Nuori mies tahtoo ansaita kannuksensa.”

„Hän on jo ansainnut ne”, sanoin minä. „Mutta olisi oikein, jos johtokunta todellakin kul-taisi ne.”

Hän sai palkankorotuksen. Samalla vapautet-tiin hänet ikävimmistä reportterivelvollisuuksis-taan ja ilmoitettiin hänelle, että jos hän toden-teolla aikoi sanomalehtimies-alalle antautua, se olisi hyvin mieluista johtokunnalle, joka siinä ta-pauksessa tulisi pitämään huolta, että hän kenties jo ensi kesänä voisi saada pienen ulkomaisen opin-torahan pistäytyäkseen ainakin Skandinavian ja Saksan sanomalehti-oloja tarkastelemaan. Suu-rempaa kunniaa ei ole ikinä tapahtunut niin nuo-rellle kynäniekalle. Hänen tiensä näytti johtavan kultaan ja kunniaan. Iloitsin vilpittömästi hänen onnestaan, sillä olihan hän oikeastaan minun kas-vattini ja oppilaani ja lisäsihän se tavallaan mi-nunkin arvoani lehdessä, että olin sellaisen harvi-naisen kyvyn keksinyt, meillä Suomessa, jossa sanomalehtimiehiä kyllä kasvaa joka oksalla, mutta tuskin yhtään kunnollista. Olin tosin itse aikonut hakea tuota samaa matkarahaa, mutta vaikenin näin ollen visusti aikomuksestani, tunte-matta edes pienintä kateuden oiretta häntä koh-taan. Hänen menestyksensä herätti pelkkiä hyviä

ja jaloja ajatuksia minussa, sillä tiesinhän aina kuitenkin olevani päättä pitempi häntä.

Saman päivän illalla, jolloin hän oli saanut palkankorotuksensa, sanoi Elsa minulle, etten huomenna voinut tulla hänen luokseen, sillä Lohipato oli kutsunut hänet teatteriin. Se oli kuukauden ensimmäinen päivä. Myöskin minä olin kantanut palkkani, myöskin minulla sattui olemaan se ilta vapaa ja myöskin minä olin ajatellut sinä iltana viedä Elsan johonkin ravintolaan soittoa kuulemaan.

„Mutta teatterin jälkeen minä voin tavata sinut”, sanoin hänelle ilmoittaen samalla aikomukseni.

„Niin, en tiedä, luultavasti”, sanoi hän ja oli hyvin hämillään. „Lohipato on kyllä sanonut, että hän tahtoo pitää minulle pienet kemut teatterin jälkeen.”

„Todellakin?” virkahdin minä, tuntien samalla kuin kyynpiston sydämessäni. „Niin, hänellä on kyllä syytä ilonpitoon. Häntä on onni potkaissut. Olenko kertonut sinulle siitä?”

„Hän on kertonut”, vastasi Elsa hiljaa. „Hän sanoo, että ensimmäisen kerran hänen elämässään on kohtalo hiukan hymyillyt hänelle.”

„Ja sen johdosta hän on kutsunut ulos sinut?” kysyin vielä, katsoen tutkivasti häneen.

„Niin.”

„Eikä minua.”

„Ehkä hän aikoo kutsua sinut joskus toisen kerran.”

„Kiitos kunniasta. Mutta jos minä nyt kutsuisin samaksi illaksi sinut?”

„Minun on niin vaikea syödä sanaani.”

„Mutta jos minä nyt kuitenkin tekisin sen?”

„Tekisit sen vain kiusataksesi minua. Mehän tapaamme aina toisemme.”

„Tekin näytte tapaavan toisenne sangen usein. Mutta olkoon menneeksi minun puolestani.”

„Ethän vain ole vihainen minulle?”

„En ollenkaan. Ymmärrän täydellisesti sinut.”

Tällä kertaa minä olin todellakin äkäinen, en niin paljon Elsalle tosin kuin tuolle tomppelille, joka ei ymmärtänyt ensimmäisiä kohteliaisuuden vaatimuksia. Mutta myöskin Elsa oli mielestäni menetellyt vähemmän hienotunteisesti. Menin pois loukkautuneena ja päätin kostaa tuon koltto- sen hänelle lähimmässä tulevaisuudessa.

Mutta miten? Pysymällä poissa hänen luotaan eräitä iltoja peräkkäin, luonnollisesti. Se oli aina ennen ollut pettämätön keinoni hänen suhteensa, jos oli sattunut joku solmu meidän välillemme tai jos olin ollut huomaavinani hänen alkavan kylmetä minulle. Varsinkin rakkautemme ensi-aikoina olin usein käyttänyt tuota keinoa, osaksi pakottaakseni häntä ratkaisevaan askeleeseen, osaksi myös oman sisällisen ylpeyteni täh-

den, joka siihen-astisessa sielullisessa yksinäisyydessäni oli kasvanut epäluonnollisen araksi, ärtyisäksi ja helposti loukkautuvaksi. Olin tuntenut monta julmaa, hekkumallista nautintoa huomautessani sen tepsivän Elsaan, sillä se todisti, että hän oli minun vallassani, että hän piti minusta enemmän kuin minä hänestä ja että minä siis olin häntä voimakkaampi. Minä voin erota, hän ei. Tuo oli aina täyttänyt merkillisellä onnentunteella minut. Luulin, että se kuului rakkauteen, että miehen ja naisen todellisen, terveän suhteen täytyi olla niin, enkä tiennyt mistään paremmasta. Sitäpaitsi oli niin suloista, kun Elsa tuollaisen loukkautumisen jälkeen teki parastaan keimaillakseen sekä lepyttääkseen suuttunutta herraansa ja sultaaniansa. Että se voisi olla vaikeata hänelle, koska hän ei ollut rikkonut mitään, ei juolahtanut mieleeni, yhtä vähän kuin sekään, etten lopuksi aina leppyisi ja antaisi anteeksi hänelle. Sillä en hän minä tahtonut erota hänestä. Tiesinhän minä, mikä aarre hän minulle oli, ja olihan minulla kaikki syy olla häneen tyytyväinen. Mutta minä koettelin jumalia. Minä tahdoin tietää, rakastiko hän todella minua, ja toisakseen, olinko minä vielä itsenäinen mies vai kiersinkö jo jotakin itseni ulkopuolella olevaa kiintotähteä. Kokeeni oli aina onnistunut. Elsa oli aina soittanut puhelimella lehteen, pyytännyt tavata minua, ja minä olin suvainnut armossa suoda hänelle tilaisuuden

puhdistautua ja minut jälleen omakseen miellytellä.

Tällä kertaa se ei onnistunut. Elsa ei antanut mitään merkkiä itsestään, minä olin poissa kolme iltaa hänen luotaan, istuin kapakoissa ja koetin juoda itseäni juovuksiin. Hyvällä tahdolla se josakin määrin onnistuikin, mutta minulle ei ollut mikään ilo juoda, kummallinen tyhjyydentunne vaivasi minua, kaikki tuntui minusta rumalta, inhoittavalta ja kamalalta. Lopuksi minä en kestänyt enää, tein poikkeuksen säännöstä, odotin hänen konttorinsa ovella, siksi kuin hän tuli, ja kysyin aivan vaatimattomasti, sainko saattaa kotiin hänet.

Hän näytti suuresti hämmästyvän tästä odottamattomasta kohteliaisuudesta. Olikin kulunut vuosia siitä kuin hänelle oli sellaista minun puoltani tapahtunut. Ennen, siihen aikaan kuin hän vielä oli epävarma, pyydettyvä saalis, olin kyllä seisonut joka ilta kuin katulyhty täsmällisesti paikallani hänen konttorinsa ovella. Mutta myöhemmin, sitten kuin olin saanut hänet omakseni, olin yhä enemmän harventanut noita kotiinsaattamisia, siksi kuin ne olivat kokonaan jääneet pois. Osaksi ne olivat toimitustyöni vuoksi minulle todellakin epämielisiä, osaksi tuntui tuollainen seinäkellon säännöllisyys minusta lapselliselta, orjuuttavalta ja yksitoikkoiselta. Tiesinhän tapaa-vani hänet kuitenkin joka ilta hänen kotonaan!

Hänkin oli tottunut täydellisesti siihen ja oli joskus suorastaan kieltänyt minua turhan tautta vai-
vautumasta, jos puolipiloillani olin aikonut tulla
häntä työpaikastaan kotiinsa opastamaan.

„Sinäkö se olet?” hän sanoi ja ojensi kätensä.

„Minä”, virkahdin viattomasti, „kuka muu se
voisi olla?”

„Ei kukaan. En ole nähnyt vain niin pitkään
aikaan sinua.”

„Enkä minä sinua. Siksi teki mieleni tavata
sinut.”

Hän kiitti, mutta hän näytti olevan yhä enem-
män hämillään. Kävelimme hänen asuntoaan koh-
den, vaihdoimme vielä muutamia merkityksetö-
miä vuorosanoja, meidän puheemme katkesi, koe-
tin punoa sitä uudelleen, mutta menestymättä.
Hän oli kovin hajamielinen.

„Mikä sinua vaivaa?” kysyin.

„Ei minua mikään vaivaa”, vastasi hän no-
peasti, katsomatta minuun.

„Eikö?” kysyin jälleen koettaen katsoa häntä
silmiin. „Sinä olet tänään niin kovin kummalli-
nen.”

Hän nauroi väkinäisesti.

„Sinä luulet vain niin”, sanoi hän. „Se johtuu
siitä, ettet niin pitkään aikaan ole nähnyt minua.”

Huomasin turhaksi enempää tiedustella hä-
neltä. Odotin, mitä tuleman piti, sydän täynnä
synkkiä aavistuksia. Hän tuntui olevan, koko ih-

minen, sisällisessä, hätäisessä sekasorrossa. Eikä hän osoittanut pienintäkään parannuksenteon merkkiä, katumusta tahi aietta lepyttää minua pitkän poissa-oloni jälkeen, joka hänen oli täytyntä käsittää mielen-osoitukseksi minun puoleltani. Olin kuitenkin jo itse liian suuressa sisällisessä jännityksessä tuohon poikkeukseen tavallisuudesta sen enempää huomiota kiinnittäökseni.

Asuntonsa porraskäytävän edessä hän pysähtyi.

„Me voimme kyllä mennä ylös”, hän sanoi, „mutta me emme voi jäädä pitkäksi aikaa sinne.”

„Miksi emme?” kysyin.

„Hän tulee sinne.”

„Kuka hän?”

„Hän, Lohipato.”

„Se ei suinkaan liene mikään este?” kysyin nyt jo kokonaan katkerana ja pilkallisena. „Enhän minäkään ole ollut ennen este hänen tulolleen.”

Hän katsoi avuttomana minuun.

„Etpä suinkaan”, sanoi hän. „Mutta me olimme sopineet hänen kanssaan mennä tänä iltana johonkin ravintolaan.”

„Jälleen?” kysyin minä pitkäväteisesti. „Hän pitää paljon kemuja sinulle.”

„Suo nyt anteeksi, että sattui näin”, sanoi hän. „Mutta enhän tiennyt, että tulisit tänään. Ja mi-

nun on niin ikävä yksin olla ja sinua turhaan odottaa.”

Tuohon en minä voinut sanoa mitään. Mutta minun sisälläni kiehui ja kihisi. Nyt ainakin täytyi minun saada täysi selko asiasta. Että heidän välillään oli jotakin, se oli selvää. Mutta minun oli saatava tietää, mihin saakka heidän suhteensa todella oli kehittynyt.

Seurasin ylös häntä hänen huoneensa, istuin hetkisen sangen vaiteliaana, eikä minun ollut tarvis pitkiä aikoja odottaakaan, kun jo tuli kilpakoisijani. Niin nimitin minä häntä jo ivallisesti mielessäni. Me emme olleet tavanneet toimistossa toisiamme näinä päivinä muuta kuin ohimennen. Meillä oli eri huoneet ja eri työmme siellä, vaikka hänen tapansa oli tulla usein minulta jotakin pikuseikkaa kysymään tai muuten kanssani päivänkuulumisista pakisemaan. Nyt vasta pisti päähäni, että hän ei näinä päivinä ollut käynyt ollenkaan kamarissani. Välttikö hän tahallaan minua? Oliko hänellä jo paha omatunto? Katsoin tarkkaan hänen kasvonjuonteitaan, mutta en huomannut niissä mitään erikoista. Hän oli tyyni kuin tavallisesti, silmissään tuo synkistynyt, syventynyt ilme, jota jo jonkun aikaa olin koettanut turhaan selittää. Elsa yksin näytti levottomalta. Hänen silmänsä lensivät toisesta toiseen meihin, hän nousi, hän istui, hän siirsi jälleen paikkaa, hän käyttäytyi sanalla sanoen kuin kompassi, joka on

joutunut kahden vastakkaisen magneettivirran vaikutuksen alaiseksi. Tästä saakka ei mikään jäänyt minulta huomaamatta. Olin kuin peili, johon pieninkin sen piiriin sattuva ilmiö kuvastuu. Tunsin äkkiä, että minussa ei elänyt muuta kuin pää: kaikki muu oli kuin kuollut, kuin pois puhallettu. Olin aivan tyyni, aivoni olivat kylmät ja kirkkaat. Niillä olisi voinut vaikka lasia leikata. Olin pukeutunut sotisopaani, katsoin heihin kuin kahteen viholliseen.

Tahallani en johtanut keskustelua. Johtakoon hän, ajattelin myrkyllisesti sydämessäni, hän, tuo nuorempi, onnellisempi kilpakosijani, osoittakoon seurustelutaitoaan, olkoon pirteä ja mieltäkiinnittävä! Nythän hänellä on siihen hyvä tilaisuus. Kävi, kuten olin arvannutkin. Hänessä ei ollut miestä siihen. Hän näytti odottavan, että minä tavallisuuden mukaan täyttäisin huoneen hulluuksillani ja päähänpistoillani, ja kun minä vaikein itsepintaisesti, hän teki jonkun heikon yrityksen, joka ei saavuttanut edes Elsan huomiota. Tämäkin katsoi odottavasti minuun, ikäänkuin pyytäen, että auttaisin häntä tätä kiusallista mielialaa keventämään. Katsokoon vain, ajattelin, minun ei ainakaan tee mieli olla teidän kahden hovinarrinne eikä pitää huolta pöytämusiikista, silloin kun teidän armonne suvaitsevat illastaa. Heillä ei ollut mitään toisilleen sanomista, ei ainakaan minun läsnä-ollessani. Lohipato näytti nololta ja

Elsa sanomattomasti vaivautuneelta. Nautin todellakin kiusasta, jota tunsin heille tuottavani. Merkitsin sen heti mieleeni uutena halpamaisuuden asteena, jonka olin saavuttanut. Vielä joku päivä ennen en olisi uskonut sellaista itsestäni. Miksi minä en lähtenyt, miksi minä en jättänyt heitä kahdenkesken? Siksi että tahdoin täyden selon heistä ja saada heidät itsensä minun edessäni jollakin tavoin paljastamaan.

Vihdoin kävi hiljaisuus liian painostavaksi. Hermoni eivät kestäneet enää.

„Mennään”, sanoin minä ja nousin päättävästi.

„Minne?” kysyi Elsa, luoden hätäisen katseen minuun.

„Syömään illallista luonnollisesti”, sanoin keveästi. „Jonnekin ravintolaan. Tuletko mukaan, Luukas?”

Hän katsoi minuun, hän katsoi Elsaan, he loivat nopean, neuvottoman katseen toisiinsa. Eihän heidän auttanut muu kuin suostuminen. Se oli ensimmäinen pieni valonsäde minulle. Kenties he eivät olleet vielä selittäneet toisilleen tunteitaan? Kenties he eivät vielä olleet varmat toisistaan? Nähtävästi ei kumpikaan heistä vielä tahtonut mitään ratkaisua minun kanssani.

Tulimme ravintolaan, saimme yksityishuoneen. Mietin, kiusaisinko heitä edelleen passiivisena syrjästä-katsojana. Mutta tiesin jo enna-

kolta hermoni liian huonoiksi siihen ja valitsin toisen varmemman ja minulle edullisemman tais-
telutavan. Heittäysin jälleen hilpeäksi, sellaiseksi
kuin olin ollut aina ennenkin heidän kahden seu-
rassaan, laskin leikkiä, kerroin kaskuja, pakotin
heidät ensin hymyilemään, sitten täyttä kurkkua
nauramaan. Elsa oli kuin olisi päässyt painajai-
sesta. Lohipato koetti mahdollisimman kauan pi-
dättää nauruaan, mutta lopuksi täytyi hänenkin
minun mukani hohottaa. Välillä he katsoivat
toisiinsa eräänlaisella keskinäisellä ymmärryk-
sellä, jonka otin visusti vaarin ja jonka selitin
omalla tavallani. Nähtävästi heidän kahdenkes-
keiset puhelunsa eivät käyneet tässä äänilajissa.
Nähtävästi he tahtoivat sanoa toisilleen: Tuollai-
nen hän on, hän on parantumaton, hän tekee pi-
laa kaikesta, eikä hänen kanssaan auta muuta kuin
hullutella! Epäilemättä tuo ajatus, jonka selvästi
luin heidän silmistään, olisi jossakin muussa tuo-
kiotilassa syvästi loukannut minua. Mutta tällä
kertaa oli minulle vain pääasia tuudittaa heidät
ensin aivan turvallisiksi, että sitä helpommin voi-
sin vaania heitä ja että he sitä täydellisemmin
itsensä minulle sitten esittelisivät.

Juoneni onnistui loistavammin kuin olisin
osannut arvatakaan, jopa niin täydellisesti, että
puoletkin siitä olisi hyvin riittänyt minulle. En
tahdo kieltää, että onnellinen tulokseni oli myös
suureksi osaksi ikuisen suojeluspyhäni, kaikki-

valtiaan Sanctus Spirituksen ansiota. Mutta minä kutsuin hänet avukseni, minä ohjailin varovasti ja taitavasti hänen askeleitaan, minä kaasoin heihin summattomat määrät miedompia ja voimakkaampia väkijuomia, mutta niin siroasti ja salakavalasti, että he eivät ollenkaan huomanneet sitä. Oikeastaan oli tarkoitukseni juottaa hutikkaan ainoastaan tuo nulikka, joka niin tuiki hävyttömästi oli hypännyt nenälleni. Mutta sitten, nähdessäni, että myöskin Elsa, joka muuten tuskin maistoi, nyt hoiteli lasiaan epätoivon urhoudella, ajattelin: Soromnoo, kaksi karpästä yhdellä iskulla! Kyllä tästä hyvä tulee. Me joimme viiniä, söimme, otimme ryyppyjä, joimme taas toista viiniä, sen päälle kahvia ja erilaisia liköörejä. Olin kaiken aikaa hyvin varuillani, vaikka tiesin olevani koeteltu, arpiniekka uros tällä taisteluketillä.

Huomasin ensiksikin, että Lohipato ei kohdellut minua entisellä, nuorelle miehelle sopivalla kunnioituksella. Ahaa, ajattelin, se on ensimmäinen seuraus siitä, että hän katsoo jo saaneensa jonkinlaisen yli-otteen. Huomasin vielä, että hänellä oli intohimoinen halu sanoa vastaan minua, hänellä, joka ennen aina oli kainosti jokaista mielihpidettäni kannattanut. Hän suorastaan näytti hakevan riitaa minun kanssani. Hoitelin hänen vastaväitteitään leikillisellä, hyväntahtoisella ylemmyydellä. Kerran, jostakin aivan vähäpätöi-

sestä ja meille merkityksettömästä seikasta puhuessamme, näin äkkiä vihamielisen välkähdyksen hänen silmissään. Ahaa, ajattelin, oletko sinä sitä laatua? Varo itseäsi, sillä nyt en minäkään tunne enää mitään armahdusta! Nyt muutuin minä päällekyjäksi, hän puolustajaksi. Kuten ehkä tiedätte, ei minulta ole sana vielä koskaan puuttunut, kun todella olen tarvinnut sitä. Sillä kertaa minä suorastaan säkenöin, minä pidin sellaisen älyn ja sukkeluuden ilotulituksen hänen päänsä ympärillä, että hän ei tiennyt enää tälle maailmalle. Tuskin oli sana hänen huuliltaan lennähtänyt, kun minä otin jo kiinni siitä, heitin sen ilmaan, osoitin sen järjettömyyden, ja pudotin sen hänelle takaisin kaikissa hymyn ja huumorin sateenkaaren väreissä kimaltelevana. Hän ei voinut sanoa enää mitään, ja jos hän sanoi, hän kävi aina typerämmäksi. Vihdoin hän rupesi laskettelemaan suustaan suoranaisia raakuuksia. Minä hymyilin, minä katsoin Elsaan, kohotin olkapäitäni ja vetosin hänen arvosteluunsa. Elsa kallistui silmin-nähtävästi minuun päin, sillä nyt olin minä voimakkaampi. Hän katsoi minuun entisellä, alistuvalla hellyydellä, mutta hän katsoi myöskin kilpailijaani, ja piti kätensä ikäänkuin minua ärsyttääkseen tämän käden päällä pöytäliinalla. Äkkiä rupesi Lohipato voimaan pahoin. Hän mykistyi kokonaan, hän kävi kuolemankalpeaksi, hän kieltäytyi maistamasta mitään enää,

kätki pään käsiinsä, ja tuijotti taas eteensä synkänä ja totisena.

„Sinä olet niin kalpea, niin kalpea”, sanoi Elsa huolestuneena. „Oletko sairas?”

Hän ei vastannut mitään, hän vain pudisti päätään ja koetti saada kulmakarvojaan oikeaan järjestykseen. Tiesin, mitä laatua tuo sairaus oli, ja pelkäsin, että hän siinä silmänräpäyksessä rupeisi ylen-antamaan, kun hän onneksi nousi ylös ja hoippui notkahtelevin polvin ulos huoneestamme. Hän palasi takaisin, mutta ei selvempänä. Hän istui, veti tuolinsa lähemmä Elsaa ja laski kätensä hänen vyötäisilleen rakastavalla, onnellisella, idioottisella ilmeellä, jossa ei näkynyt pienintäkään häpeäntunnetta minun läsnä-olostani. Elsa katsoi minuun anteeksi-pyytävästi, katsoi häneen suojaavasti ja äidillisesti, mutta ei näyttänyt suuttuneelta eikä loukatulta. Nyt olin minä nähnyt tarpeeksi. Ehdotin poislähtöä ja sain heidät todellakin kunniallisesti kadulle sieltä.

Elsa kulki hänen käsikynkässään. He inhottivat minua niin, että olisin mieluummin jättänyt heidät, mutta huomasin, että Elsa horjahteli. En ollut vielä milloinkaan nähnyt häntä tuossa tilassa, säikähdin, pelkäsin häväistysjuttua. Katsoin tuohon toiseen ja huomasin, ettei hänestäkään ollut ritarilliseksi saattajaksi, sillä hänellä oli täysi työ pysyä omilla jaloillaan. Vihelsin ajurin, istuin itse, pakotin heidät puoliväkisin siihen, ja käskin

ajamaan Elsan asuntoon. He huojuivat ajurissa-kin, Elsan hattu riippui niskassa, ihmiset katsoivat, jokainen sekunti oli minulle iankaikkisuus. He itse olivat onnellisessa tietämättömyydessä tilastaan, hymyilivät autuaasti, puristelivat toisiaan, Elsan luodessa aina välillä minuun pitkiä, tutkivia, voitollisia silmäyksiä. Jumalan kiitos, matka loppui vihdoin. Saatoin ylös heidät, sanoin nopeat jäähyväiset, joihin he eivät ehtineet vastata mitään, suljin oven heidän jälkeensä ja riensin kadulle juoksujalkaa. Nyt se oli sitä myöten selvä! Nyt ei minulla enää koskaan voinut olla mitään tuossa talossa tekemistä.

Olin hirvittävässä sisällisessä jännityksessä. Vaikka olinkin poistunut siinä varmassa vakauksessa, etten koskaan enää tahtoisi tavata Elsaa, en nähdä häntä, enkä tietää hänestä mitään, vaivasi minua kuitenkin sanomattomasti ajatus, että nuo kaksi nyt olivat keskellä yötä siinä samassa huoneessa, jossa itse ennen olin kokenut niin monta suloista nautintoa. Mitä he tekivät siellä? Katsoivatko he toisiaan, sopersivatko he älyttömiä hyväily sanoja vai vaipuivatko suoraan uinailevaan syleilyyn? Katsoen heidän sie-lulliseen ja ruumiilliseen tilaansa, pidin luonnollisimpana viime-mainittua mahdollisuutta. Ja sillä aikaa kuljin minä täällä yksin, yössä, katuja pitkin! Miksi olinkin jättänyt heidät sinne? Mieleni teki jo palata takaisin, mutta en iljennyt, yl-

peyteni esti siitä minua. Minne menisin siis? Tunsin olevani toimistotyöhön kykenemätön, kotini kauhisti minua, pistäydyin erääsen syrjäiseen ravintolaan, jossa toivoin saada rauhassa koota ajatuksiani ja miettiä minua kohdannutta onnettomuutta koko laajuudessaan.

Sielläkin sattui olemaan pari tuttavaa. He huomasivat heti ovelta minut, nousivat, tulivat luokseni ja pyysivät minua pöytänsä istumaan. Olisin mieluummin karannut, mutta pelkäsin myös yksinäisyyttä. Suostuin sentähden, istuin heidän pöytänsä, tilasin jotakin, koetin keskustella, mutta huomasin olevani niin hermostunut, että voin puhua tuskin, ainoastaan härvakseen, sana sanalta, kuin vanha ukko. He katsoivat kummastuneina minuun.

„En ole oikein terve”, selitin heille. „Sitäpaitsi on minulle tapahtunut jotakin ikävää.”

Kasvoni mahtoivat olla merkillisen näköiset, sillä he tulivat heti hyvin vakaviksi. En voinut sietää heidän hiljaista osan-ottoaan, pyysin anteeksi, nousin ja tapasin itseni jälleen kadulta. Sielustani ei poistunut hetkeksikään mielikuva kahdesta ihmisestä, jotka tuolla yksinäisessä kamarissa tällä hetkellä toisiaan syleilivät. Ja noista kahdesta oli toinen minun ystäväni, toinen rakastajattareni!

Entinen ystäväni, entinen rakastajattareni! En tahtonut enää ajatella heitä, en tunnustaa itsel-

läni olevan enää mitään heidän kanssaan tekemistä. Olin ottanut ajurin ja ajanut kotiin, kulkenut kuin unessa portaita ylös ja pistänyt avaimen oikeaan ovilukkoon. Heräsin vasta tietoisuuteen kuullessani sen heikon kirahduksen. Astuin huoneeseeni, tein tulta ja katsoin ympärilleni. Autius ja tyhjyys henkivät joka taholta vastaan.

„Täytyy olla tyyni, aivan tyyni”, höpisin itsekseni.

Riisuuduin verkalleen, menin sänkyyni, puhalsin kynttilän sammuksiin. Mutta minun oli mahdoton nukkua. Viha, inho, ylenkatse ja lemmentekaus soutivat tulikerinä suonissani. Koko sieullinen elimistöni tuntui olevan järkytetty. Näin heidät mitä hekkumallisimmissa asenteissa, onnellisina, halailevina, hourailevina voitonriemusta ja armaasta antaumuksesta. Muistin jokaisen yksityiskohdan Elsan ruumiista, hänen povensa, hänen hartiansa, hänen uumenensa, jalkansa ja käsi-vartensa. Tuo kaikki oli nyt toisen hyväilyjen esineenä! Kaikkea tuota kauneutta peitti nyt toinen suudelmilla! Kuulin äkkiä, että purin äänekäästi hampaitani. Kimposin ylös, sytytin kynttilän, otin käteeni kirjan yöpöydältä. En voinut lukeakaan. Sydämeni tykytti haljetakseen, minua puistatti, ja aina välillä kävivät salamantapaiset hermo-iskut varpasiin asti takaraivostani. Nousin ylös, puin päälleni, rupesin kävelemään edestakaisin kamarissani.

Ei kukaan ihminen tiedä, mitä minä kärsin tuona yönä, enkä ole tiennyt ennen, että ihminen yleensä on niin suureen kärsimykseen kykenevä. Valitin ääneen, kun koski liian kovasti. Kaduin tuhat kertaa, että olin jättänyt kahden heidät. Miksi en ollut jäänyt mieluummin vaikka heille tulta näyttämään? Muru murulta rapisi ylpeyteni ja miehinen vastustusvoimani tuon suuren tuskan kouristaissa. Haihtuivat viha ja ylenkatse, minä olisin ottanut Elsan takaisin, vaikka vielä punoittavana toisen suudelmista. Mutta huolisiko hän enää minusta? Kenties oli hänen rakkautensa jo kokonaan sammunut minuun? Nyt vasta minä tunsin olevani oikein köyhä, oikein orpo maailmassa. Nyt vasta kävivät pimeys ja hiljaisuus ja yön äärettömyys peljättäviksi ympärilläni. En koskaan, en koskaan saisi siis enää kohdata hänen kirkasta, lempeää katsettaan, en painaa häntä povelleni, en nähdä hänen hiljaa raukeavan rakkautensa! Elämä menisi, vuodet vierisivät, ei kukaan minua ymmärtäisi, sieluni kävisi aina yksinäisemmäksi. Kuluisin kapakassa ja toimistossa, viettäisin yöni tässä piinakammiossa, tulisin aina oudommaksi, eriskummallisemmaksi, ensin itselleni, sitten muillekin epäilemättä. Minulla ei olisi mitään pohjaa, ei mitään keskipistettä, luisuisin, haihtuisin, häviäisin. „Ihminen ei voi olla yksin”, ääntelin itsekseni. Sinä yönä olisi kelvannut seurakseni kuka tahansa, portto, koira,

kissa tai pahin viholliseni, kunhan se vain olisi ollut jotakin elävää, hengittävää! Ja minä tiesin, että tulisi monta tuollaista yöstä. „Ei yksin, ei yksin”, ääntelin rukoilevasti valittaen. Katsoin aina välillä kelloani, eikö loppuisi tämä kauhun yö. Sekunnit olivat viikkoja, minuutit kuukausia. Ihmettelen, että elän vielä. Mutta minä en soisi sellaista yötä kenellekään, en niillekään, jotka minulle olivat sen valmistaneet.

Minä murren sisällisesti. Minä nöyrryin, minusta tuli heikko, kurja kuolevainen. Annoin anteeksi kaikille vihollisilleni, annoin anteeksi myös noille kahdelle syylliselle. Minä olin valmis vaikka suutelemaan ruoskaa, kunhan joku elävä olento vain viitsisi piestä minua sillä. Olisin mennyt minne hyvänsä, missä vain oli ihmisiä, mutta enhän minä voinut yöllä mennä mihinkään. Kello tuli 2, tuli 3, tuli 4, 5 ja 6. Minä olin kävellyt 1:stä saakka. Olin väsynyt, polveni horjuivat, päätäni pakotti, ja kuitenkin minä kävelin yhä. Jokainen askel kohotti minut aina korkeammalle inhimillisen jalouden asteelle. Ei ollut sitä rikosta, jota en nyt olisi antanut anteeksi Elsalle, jos vain olisin voinut olla varma, että hän ei kokonaan hylkäisi minua. Odotin aamua, tuntien siihen saakka tuskin kestäväni. Laskin hetkiä, pelkäsin tulla liian varhain, jolloin hän ehkä ei päästäisi minua sisälle, ja taas liian myöhään, jolloin hän ehkä jo olisi mennyt ulos. Minun täytyi,

minun täytyi nyt juuri tavata hänet! Vaikka polvillani minä pyytäisin ja rukoilisin häntä, että hän ottaisi minut vielä kerran omakseen! Ja klo ½ 9 minä todellakin kompuroin harmaassa, kylmässä aamusumussa hänen ovelle, kukka kädessäni, valmiina liehakoimaan, valehtelemaan ja tekemään mitä halpaa tahansa, jos hän vielä ottaisi minut armoihinsa.

Voitteko ymmärtää sitä? Niin heikko voi ihminen olla, kun tyhjiyden kammo häntä ahdistaa. Te ette ole koskaan sitä tunteneet? Siispä ette koskaan ole naista rakastaneet. Oikea rakkaus pyyhkii pois kaikki, sisällisen itsenäisyytemme, ylpeytemme, oman arvon ja kunnian tunteemme, jos niin tarvitaan. Mitä ne ovat? Koruja, yllisyystavaraa, tuon yhden välttämättömän, tuon ainoaan arvokkaan rinnalla, jota ei voi, ei tahdo kadottaa.

Mitä sitten seurasi, ei kuulu tähän. Valloitin takaisin rakastajattareni. Lohipato rupesi juomaan, sanoi itsensä irti lehdestä, meni rappiolle eikä ole senjälkeen noussut enää. Taitaa olla josakin sukulaistensa luona koti-opettajana. Mutta myöskään meidän suhteemme Elsan kanssa ei kestänyt enää kauan tuon tapauksen jälkeen. Olin kärsinyt liiaksi, en voinut kärsiä enempää. Vihasin salaa häntä, siksi kuin jaksoin tehdä eron hänestä. En kaipaa häntä, sillä nyt on minulla toinen, nuorempi ja kauniimpi rakastajatar. Olen

tylsistynyt. Mutta siunaan häntä siitä, että hän opetti minulle, miten kaamea elämä on, jos tahtoo sen läpi yksinäisenä ja ylpeänä vaeltaa.

Minä en voinut. Vain nerot ja mielipuolet tekevät niin.

KALEVAN TULET

Minulle ei ole niin traagillista juttua tapahtunut, kertoi dosentti Teikari, arvattavasti sentähden, että minä en enää moneen, hyvin moneen vuoteen ole ollut kykenevä ottamaan mitään asiaa traagillisesti. Minun täytyy mennä varhaisimpaan nuoruuteeni, voidakseni löytää naista, joka minuun olisi syvästi ja vakavasti vaikuttanut. Sanotaan, että nuoruus on kevytmielinen, mutta siitä uskallan minä olla eri mielipidettä. Nuoruus on totinen, pelottavan totinen ikäkausi. Taitaa riippua siitä, mitä milloinkin ottaa totisesti, mutta ainakin minusta tuntuu siltä kuin juuri nuoruus tuntisi vaistomaisesti, mitkä ovat oikeat, syvät elämän-arvot. Pääni kannalta ymmärrän vieläkin, että rakkauden pitäisi olla yksi niistä. Mutta sydämeni ei enää sano mitään siinä suhteessa. Minä rakastan päälläni, jos rakastan, eikähän se voi olla oikeata rakkautta. Mutta minä olen myös kerran rakastanut sydämelläni.

Saimi oli hänen nimensä. Hän oli erään suuresti kunnioittamani yliopiston-opettajan tytär, johon olin hänen isänsä kodissa tutustunut. Hänen isänsä, jolle minun juuri piti tutkintoni suo-

rittaa, oli alusta alkaen kohdellut minua mitä suurimmalla ystävyydellä. Nähtävästi hän toivoi uutta tieteenvaloa minusta. Aavustin kyllä, että hän ennemmin tai myöhemmin huomaisi surkeasti erehtyneensä, mutta olin jo katsonut liian syvälle hänen tyttärensä sinisiin silmiin, etten olisi kaikin mokomin tahtonut ylläpitää hänessä tuota harhauskoa. Hänen kotinsa oli aina auki minulle. Puhuin tiedettä professorin työhuoneessa ja taidetta naisten kera salissa, johon hän usein jätti minut. Minulla oli tilaisuus seurustella Saimin kanssa melkein niin paljon kuin halusin ja minusta näytti kuin ei seurani olisi ollut aivan vastenmielinen hänelle. Omasta puolestani olin häneen korvia myöten rakastunut.

Hän oli merkillinen tyttö, ainakin silloin mielestäni maailman kahdeksas ihme. Sisällinen ylpeys, yhtyneenä äärettömään nautinnonhaluun, näytti olevan hänen perus-ominaisuuksiaan. Edellinen esti häntä ostamasta nautintojaan millä hinnalla hyvänsä, jälkimmäinen piti hänen aistillisen olemuksensa tuoreena ja täyteläisenä. Asua upeasti hän olisi tahtonut, käydä puettuna oman viimeisimmän mielitekonsa mukaisesti, matkustaa ensiluokkaisesti ja ajaa välkkyvillä kolmivaljakoilla. Mutta kun hän ei tuota kaikkea voinut, hän oli ennemmin sangen tyytyväinen yksinkertaiseen elämään isänsä kodissa kuin hän olisi lähtenyt sitä, edes rikkaan miehen hahmossa,

ominpäin maailmalta etsimään. Ei edes matkustaa hän tahtonut. Hän oli mieluummin kotona kuin hän olisi taipunut tinkimään ulkomailla jokaisesta hotellihuoneesta ja jokaista ruokalajia tilatessaan sen hintaa ajattelemaan. Ainakin sanoi hän minulle niin. Hän kävi myös puettuna aivan vaatimattomasti, vaikka hänen isällään olisi ollut ehkä varaa häntä hiukan koristaakin. Ei edes yhtään jalokiveä hän kantanut, sillä jos hän kerran olisi antanut vallan tuolle intohimolleen, sanoi hän, hän ei olisi tyytynyt yhteen, vaan vaatinut niitä kipollisia, kourallisia. Hän vihasi luonnostaan kaikkea puolinaista. Saadakseen juuri jotakin eheää tyyliä elämäänsä, hänen oli täytynyt kaikesta tuosta olemuksensa yllellisestä, nautinnonhaluisesta puolesta karusti ja säälimättömästi kieltäytyä.

Kuitenkaan hän ei ollut saanut sitä tapetuksi. Se eli kyllä hänessä, se asui hänen veressään ja vaistoissaan, ja tuntuipa välistä kuin se olisi vain tuhatkertaisesti kasvanut siitä, ettei hän voinut antaa sille mitään ulkonaista muotoa eikä käyntäntöä. Kun se ei koskaan päässyt pinnalle kumpuamaan, se painui pohjavesiin, syöpyi aina syvemmälle hänen itsetiedottomaan sielun-elämäänsä ja myrkytti mieleisikseen laajat alat hänen henkisestä olemuksestaan. Usein unissa, kertoi hän, se syöksähti esiin sieltä hirvittävästä, peljättävästä yön valtakuntana, ja hän oli aamulla herättyään

pitkän aikaa muka oikein kauhistunut, kun hän muisti, mitä hurjia, houkuttavia mielettömyyksiä hän jälleen olikaan kuvitellut. „Joskus päivälläkin”, sanoi hän, „yksin ollessa, peilin edessä, joka on minun mielipaikkani, tai kadulla kävellessäni, pyrkivät nuo vaaralliset mielikuvat ilmi pulpahtamaan.” Hän sanoi silloin tuntevansa kuin kulkisi kuuma laine hänen ylitseen ja katsahtavansa aina pelästyneenä ympärilleen, ettei vain joku ollut arvannut hänen ajatuksiaan. Silloin hän muka aina häpesi ihmisiä, ollen mielestään niin tuiki turvaton ja alaston heidän edessään. Kenties hän sellaisina hetkinä tunsikin itsensä myös hiukan synnilliseksi. Mutta muuten oli synnintunto jotakin aivan vierasta ja vähäpätöistä tuolle mielentilalle, sanoi hän.

Eräänä päivänä esimerkiksi hän oli keskikaupungilla kävellessään nähnyt myymälän ikkunassa leopardintaljan, joka oli häntä suuresti miellyttänyt. Hänen ensimmäinen ajatuksensa oli ollut astua sisälle kauppaan ja ostaa se. Hän oli jo ehtinyt miettiä valmiiksi, mitä hän sillä tekisi ja minne hän sen kamarissaan asettaisi. Panisiko hän sen seinälle vai lattialle, heittäisikö tuolinkarmin yli vai kenties pitäisikö sen vain omana ilonaan? Silittelisi sen karvaista pehmeyttä yksin ollessaan, painaisi poskensa siihen ja tuntisi suoiloisten, viettelevien väreiden hiipivän pitkin koko hipiäänsä? Hän oli jo tuota ajatellessaan tunte-

nut ne. Mutta heti seuraavassa hetkessä hän oli muistanut, ettei hänellä eikä hänen isälläänkään ollut rahaa sellaisiin. Hän oli jälleen painanut alas tuon synnillisen puolensa, nyt kuten niin usein ennenkin, takaisin omiin onkaloihinsa, missä se oli pysynytkin, siksi kuin hän joku kuukausi myöhemmin sai nostaa pienehkön henkivakuutuksen, jonka hänen isänsä heti hänen synnyttyään oli ottanut hänen nimelleen ja joka lankesi hänen hyväkseen, kun hän oli täyttänyt kaksikymmentä vuotta. Yhtiön konttorista palatessaan hän oli kulkenut saman turkiskaupan ohitse. Jälleen oli tuo vaarallinen mieliteko herännyt hänessä, jälleen hän oli saanut sen takaisin painetuksi. Mutta kun hän oli tullut kotiin, se oli alkanut toden-teolla vaivata häntä. Hän ei ollut voinut lukea, ei ajatella mitään eikä keksiä muutakaan ajanvietettä. Vihdoin hän oli noussut uhmaten nojatuo-lissaan ja ojentanut käsivartensa voimakkaalla liikkeellä levälleen. Kuinka pientä ja kurjaa olikaan hänen elämänsä, kuinka vähän hän itse asiassa sai maistaa elämän makeudesta! Hän tarvitsi tuon taljan. Hän meni ja osti sen.

Joku päivä senjälkeen tapasin hänet esplanadilla. Ehdottelin, että menisimme Ateneumiin erästä uutta ulkomaista taidenäyttelyä katsomaan.

„En viitsi”, sanoi hän, „mutta jos olet kiltti, voin sen sijaan tarjota sinulle jotakin muuta taitteellista nautintoa.”

„Mitä siis?” kysyin uteliaana.

„Sen näet sitten”, sanoi hän. „Saat samalla pienen silmäyksen naisen salaperäiseen sielun-elämään, jota niin harrastelet.”

„Nytkö heti?” kysyin vielä uteliaampana.

„Nyt”, vastasi hän, hymyillen viekkaasti ja suloisesti. „Mutta sitä ennen me menemme konditoriaan.”

Hän oli sinä päivänä hurmaavampi kuin milloinkaan. Hänen käyntinsä oli keveämpi, hänen silmänluontinsa suurempi ja syvämpi, hänen äänensä heleämpi. Olin aivan hassastunut.

Mikä nainen! ajattelin minä. Niin kaunis, niin nuorekas, niin keimaileva, niin säteilevä! Toden totta, täytyi olla minun vakavilla periaatteilani varustettu nuorukainen, joka tuossakin vaarallisessa seurassa voi säilyttää tarpeellisen tasapainonsa ja mielenmalttinsa.

Konditoriasta me menimme hänen kotiinsa, missä hän näytti minulle leopardintaljan.

„Eikö se ole kaunis?” kysyi hän.

„Kyllä”, vastasin minä. „Mutta sekö oli sinun taidenautintosi?”

„Odota!” sanoi hän ja heitti taljan kaulansa ympäri. „Enkö ole nyt kuin ruhtinatar?”

Hän oli niin kaunis, että minun olisi tehnyt mieleni suudella häntä, mutta ruhtinattaren näköinen hän ei suinkaan ollut mielestäni.

„Olet kuin Eeva ennen syntiinlankeemusta”, vastasin minä.

„Enpä, vaan jälkeen”, ilakoi hän. „Sillä ennen syntiinlankeemusta he olivat alastomia eivätkä hävenneet.”

„Aivan varmaan he silloin olivat kauniimpia ja onnellisempia”, huomautin minä.

Hän otti taljan kaulastaan ja koetteli sitä ikäänkuin hameeksi kupeilleen.

„Olisi hauska käydä aina nahkoihin puetuna”, sanoi hän.

„Niinpä kyllä”, vastasin minä, „mutta näkisin mieluummin sinut sellaisena kuin olit ennen syntiinlankeemusta.”

„Hävytön poika!” sanoi hän. „Nyt kadotit taidenautintosi.”

Hän keinutteli kuvastimen edessä lanteitaan, hiljaisesti, hekkumallisesti ja itämaisesti.

„Tiedätkö, mikä mieluummin tahtoisin olla”, kysyi hän äkkiä, „ellen olisi professorin tytär?”

„En”, vastasin minä, „mutta arvattavasti odaliski, raukea, hunnutettu haareminainen.”

„Et arvaa”, sanoi hän.

„Ryöstetty tsherkessityttö siis tai kenties tumma-ihoinen egyptiläinen, laiska, ylimyksellinen faaraokissa, jolla kuitenkin on kynnet, jos niin tarvitaan?”

„Hipoo läheltä”, hän sanoi. „Mitäs vielä tahdon olla?”

„Niilin kaunis käärmehyinen, surmata miehiä kahden punaisen huulesi puremalla ja herättää jälleen eloon heitä lumoavalla silmänluonnillasi.”

„Mainiota”, hän huusi käsiään taputtaen. „Jatka! Jatka!”

„Kuninkaiden ja keisarien pitäisi sinun eteesi polvistua, maan mahtavat tahtoisit sinä jalkojesi juuressa matelemaan.”

„Juuri niin, juuri niin”, sanoi hän. „Eikö totta: sinä olet tuon kaiken jo hyvin monesta kirjasta lukenut?”

„Epäilemättä”, vastasin minä. „Tuo sinun itsesi elää iankaikkisesti kansanlauluissa ja legendoissa.”

Sellaista me juttelimme. Myöhemmin hän tunnusti minulle, että hänen mielensä teki oikeastaan tanssijattareksi. Minä en hämmästynyt tuosta ollenkaan, sillä tiesin, että hän koulutytonä oli halunnut mennä teatteriin. Siinäkin oli pidätetty mieliteko vain syventynyt ja käynyt hurjemmaksi hänen sydämessään.

„Miksi et mennyt sitten?” kysyin häneltä.

„Vanhempani kielsivät”, vastasi hän.

„Mutta eihän se ole mikään syy”, väitin minä, „luopua rakkaimmasta mielihalustaan?”

„Epäilemättä ei”, vastasi hän ja painoi päänsä alas surumielisesti.

Näyttelijättärenä olisi tuo hänen salainen miehikuviutus-elämänsä varmaan tullut hyvään käytän-

töön. Nyt se piili hänessä hedelmättömänä pääomana, joka tuotti hänelle vain tuskaa eikä iloa. Näyttelijättärenä hänellä olisi myöskin ollut tilaisuus toteuttaa, jos ei muuten, niin ainakin näennäisesti, tuota toista, nautinnonhaluista, aistiiloista puolta itsessään, eläytyä rikkaaksi, ylhäisiksi prinsessoiksi, rakastaviksi, verta-valuviksi kuningattariksi.

„Miksi en mennyt teatteriin?” valitteli hän itse.

„Kenties voit sen vieläkin tehdä”, kehoitin minä, „jos sinulla vain on kylläksi rohkeutta ja päättäväisyyttä.”

„Minulla ei ole”, valitti hän. „Minä olen raukka, minä olen oikein huono luonne. Minä pelkään.”

Eräänä päivänä hän minun läsnä-ollessani tarkasteli itseään joka puolelta kuvastimen edessä ja harmitteli pukuaan, joka ei oikein päästänyt ilmi hänen muotojensa nuoria, notkeita ja siroja ääri-viivoja. Yhdyin innokkaasti hänen pahoitte-luunsa.

„Niin”, sanoi hän, luoden viekkaan ja voitollisen katseen minuun. „Tahtoisit kaiketi nähdä minut alastomana?”

„Minä kuolisin silloin pelkästä mielenliikutuksesta”, vastasin, enkä paljoa valehdellutkaan, sillä tuo ajatus saattoi jo nytkin sydämeni seisauttamaan.

„Sinä olet sika”, sanoi hän. „Mutta jos tulet meille kesällä, niin kukaties saat nähdä jotakin.”

Samalla kertoi hän, että tuo halu tulla tanssi-jattareksi eli niin syvällä hänessä, ettei hän ollut uskaltanut sanoa sitä kenellekään, vielä vähemmän antaa pienintäkään muotoa sille.

Näytellä hän sentään oli joskus tohtinut, koulunsa toverikunnassa, jopa kerran ylioppilaaksi tultuaan eräässä julkisessa juhlassakin, mutta ei koskaan esiintyä hyväntekeväisissä arpajaisbaleteissa tai hyppiä edes tarantellaa heidän keskinäisissä osakunta-iltamissaan. Kuitenkin hän olisi tahtonut tanssia, tanssia hurjasti ja huimaavasti, vienosti ja houkuttelevasti, aistillisesti ja miehiin vaikuttavasti, niin että heidän pyyteensä olisivat häntä pyörteenä lavalla ympäröineet ja heidän hengityksensä kohonnut tulikumana pilvenä hänen poskilleen. Ja vielä paljon muita, vielä syvempiä ja salaisempia mielihaluja hänellä oli, kertoi hän, mutta niitä esti hänen kasvatuksensa ja hänen luonnollinen kainoutensa häntä edes itselleen tunnustamasta. Mitä jälkimmäiseen tuli, saattoi siitä olla eri mielipiteitä.

„Tiedätkö, että puolineitseet ovat nykyään muodissa Parisissa?” kysyi hän kerran minulta.

Onneksi tiesin, mitä tuo käsite merkitsi, ja kysyin häneltä, pitikö hän myös itseään sellaisena.

„Mitä itse arvelet?” sanoi hän keimaillen. „Olen kuullut, että juuri sellaiset miehiin mahtavasti vaikuttavat.”

Vakuutin hänelle, että hän vaikutti aivan ylenluonnollisen valtavasti minuun.

„Niin sinuun”, virkahti hän, heittäen hurmaavan ja ylenkatseellisen silmäyksen minuun. „Sinuun vaikuttavat kaikki naiset.”

„Ei kukaan niin tärisyttävästi kuin sinä”, vastasin. „Mutta tahtoisitko ylimalkaan miehiin vaikuttaa, jokaiseen, keneen tahansa?”

„Kyllä”, vastasi hän, „etkö luule, että osaisin? Osaisin varmaan, paljon paremmin ja pysyvämmin kuin nuo kurjat helmojen-heittäjät tuolla varieteelavalla.”

„Sitä en epäile. Mutta millä keinoilla?”

„Pienillä, tuskin huomattavilla, yhdellä ainoalla kevytmielisellä liikkeellä tai kyynillisellä eleellä saisin aikaan ihmeellisiä asioita.”

„Tökkohan!” sanoin minä häntä ärsyttäköseni.

„Ole varma siitä”, huudahti hän miltei kiiwaasti, „mutta sitä varten minulla pitäisi olla toinen puku, jalokiviä pitäisi minulla olla, ja sitten pitäisi minun vielä olla hiukan toinen sielultani.”

„Tökkohan!” ärsytin häntä jälleen. „Tökkohan tuo sielullinen muutos olisi enää niin tarpeellinen?”

„Kyllä”, vastasi hän totisesti. „Ei oikeastaan toinen, mutta yksipuolisempi. Minun täytyisi sitä varten tappaa kaikki muut puolet itsestäni ja jättää eloon vain tuo yksi, tuo syvä, tuo outo, vetävä ja houkutteleva.”

„Etkö voi sitä sitten?” kysyin häneltä.

„Tuskin”, vastasi hän. „Lienen tuomittu ijät kaiket sitä kätkemään ja häpeämään.”

Tuo soinnahti miltei traagilliselta.

„Sinä!” huudahdin heltyneenä. „Sinun ei todellakaan ole tarvis hävetä eikä peitellä mitään puolia itsestäsi.”

„Kyllä”, sanoi hän surullisesti. „Äidin sylistä miehen syliin, tiedän hyvin, että se on oleva kohdalonni.”

„Sinun!” väitin minä vastaan, „sinun, joka olet poikkeusluonne, yksinäinen ilmiö, vailla vertausta, vailla yhtymäkohtia koko ympäristössäsi!”

„Älä innostu!” sanoi hän. „Jos tarkastelet elämäni ulkonaisia viivoja, huomaat niiden olevan täsmälleen samoja kuin ovat olleet niin monen tuhannen sivistyneen tyttölapsen ennen minua ja kuin ne varmaan minun jälkeenikin tulevat olemaan. Missä näet minun yksilöllisyyttäni, missä haaveilemaasi henkilökohtaista erikoisuutta?”

Hän puhui totta. Se oli kaikki jäänyt hänen sisälleen. Siitä ei tiennyt kukaan. Se eli kaikki vain hänen vaistoissaan ja epämääräisissä mieli-

kuvissaan. Minulle yksin hän oli ne avata uskaltanut.

Hän uneksi pois elämäänsä. Hänelle itselleenkin, sanoi hän, esiintyi yhä selvempänä tuo pelottava totuus, että hän eli unessa, että hänen päivänsä haihtuivat horrostilassa, että hänellä oikeastaan olisi ollut jo sangen kiire, jos hänen oli mieli toteuttaa edes pieneksi osaksi kaikkia niitä elettäviä, hurmaavia mahdollisuuksia, jotka joskus liikahtivat kuin synnyttävät lapset hänen povensa alla. Elää, elää, elää, millä hinnalla hyvänsä! Tuo tuskanhuuto, sanoi hän, oli ollut jo usein hänet tukahduttaa. Mutta elämä oli karkea, ja hänen sisällinen ylpeytensä esti häntä sen syleilyyn rentomaan antautumasta. Kaikkea puolinaista hän vihasi, hän oli siis mieluummin kokonaan antautumatta.

Jo koulussa hän oli ollut sellainen, ei välittänyt pojista eikä Fazerin karamelleista, istunut tuntinsa totisena, suljettuna ja miettiväisenä, ollut samoin kotona muiden seurassa, mutta heti yksin päästyään heittäytynyt hervottomana omien kauneushaaveittensa kannatettavaksi, jotka hän pitkä-aikaisella viljelyllä oli saanut harvinaiseen kiihkeyteen kohotetuksi. Vieraihin maihin ja valtakuntiin hän oli silloin ikävöinyt, synkkiin sypressilehtoihin leikkimään, astelemaan outojen, kuvankauniiden lasten kera loppumattomien marmoripilaristojen valkeassa, pyöräyttävässä pyhyy-

dessä, pukinjalkaisten faunien ja irstaiden satyyrien kera kisailemaan. Hänen ei ollut tarvinnut muuta kuin sulkea silmänsä, niin hänellä oli ollut koko tuo toinen, ihanampi, kuviteltu maailma ilmi elävänä edessään.

Hän oli ollut jo sangen varhaisvanha, kun hän koulukurssinsa suoritettuaan oli saanut valkean lakkinsa. Muistan vielä hyvin, millainen hän oli, kun hän ensi kerran isänsä luennolle ilmestyi. Hänen pukunsa oli huomattavan tyylitelty, tukka kammattu Botticellin tapaan, suu oli kriitillisesti supussa, silmäluomet uneksivasti alaslouduet. Hän oli ylimalkaan koristeellisin, keinotekoisin ja itse-rakkaimman näköinen olento, mikä koskaan on vielä Helsingin katuja keikutellut. Jos hän olisi ollut mies, hänestä olisi varmaan tullut kaunosielu. Nyt hänestä oli vähällä tulla sinisukka, sillä hän kirjoitteli jo joitakin tuunelmapätkiä osakunnan sanomalehteen. Ne eivät kuitenkaan olleet minkään arvoisia, jonka hän itsekin huomasi pian. Hänen yliopisto-luvuistaan ei vain tahtonut tulla mitään. Hän lueskeli runoutta, kotimaista ja ulkomaista, kävi teattereissa ja konserteissa, soitti ja maalata tuhertelikin. Mutta hän tunsu, että tuo kaikki ei ollut hänen oikeaa elämäänsä. Hänen oikea elämänsä olisi ollut jossakin muualla, jos hän vain olisi saanut särjetyksi tuon hienon, hauraan silkkikotelon, jonka hänen kauneusjanonsa ja ylimalkaiset, mutta aisti-iloiset

mielikuvansa olivatkehränneet hänen ympärilleen. Neiti kammiossa hän oli, jonka jokainen silmäys pyysi ja vaati luokseen vapauttaja-ritaria.

En tiedä, kuka hänet oli vapauttanut, mutta hän oli jo sangen toisenlainen, kun minä tutustuin lähemmin häneen parin vuoden perästä. Hän vaikutti vapaalta, hiukan liiankin vapaalta, luonnolliselta, joskin naisellisesti keimailevalta. Hän oli herkkupala, jonka ympäri minä en yksin kiertänyt. Mutta hän piti minusta, salli minun suudella itseään, hyväili joskus kiihkeästi ja uskalletusti minua ja salli minun reessä, ajurinvällyn alla, painaa merkitsevästi polveaan. Luulin olevani kihloissa, mutta en ollut salakihloissakaan. Hän ei tahtonut kuulla puhuttavankaan mistään sellaisesta. Pelkään, että hän ei ollut oikein selvillä itsestään, taikka tuijotti hän edelleen liian kiinteästi omiin kätettyihin kauneusmaailmoihinsa. Hän ei ollut pelkkä uneksija enää, vaan turmeltu uneksija, joka ei usko omiin mielikuviinsa, mutta nauttii kuitenkin niistä ja niillä herkuttelee. Hänen ilonsa olivat itsenautiskelijan iloja, samoin hänen surunsakin. Mikään ulkopuolinen ei koskenut häneen kyllin syvästi, mikään esineellinen ei tehnyt liian kipeää.

Keskustelin usein kirjallisuudesta hänen kanssaan. Hän ei voinut ymmärtää, miten vanhentuneita mielipiteitä suurimmatkin, nykyaikaisimmatkin nerot vielä viitsivät naisesta levittää.

„Ajatelkaa nyt Strindbergiä esimerkiksi”, sanoi hän, „eihän sellaisia naisia, joita hän kuvaa, ole muualla kuin hänen omien hullujen aivojensa onkaloissa.”

Väitin häntä vastaan.

„Taikka kenties niitä on”, myönsi hän sitten miettivästi, „mutta silloin ne kuuluvat johonkin hyvin etäiseen, voitettuun kehityskauteen. Nainen miehen verivihollisena! Oh, kuinka se kuuluu typerältä ja vanhan-aikaiselta!”

„Mutta ajattelepas Ibsenin miehiä sitten!” kiistin minä. „Ovatko ne mielestäsi nykyaikaisempia? Tai Wedekindin tai Bernard Shaw'n tai ylimalkaan nykyaikaisen kirjallisuuden? Tyydyttävätkö ne sinua?”

„Eivät”, vastasi hän yksinkertaisesti.

„Siinäpä se”, sanoi minä. „Minua ne suorastaan inhottavat.”

„Minä puhun ainoastaan naisista”, jatkoi hän, „naisista, joita nykyaikainen kirjallisuus kuvaa. He ovat mielestäni ensiksikin aivan liian sivistymättömiä.”

Hän väitti, että herrat kirjailijat, kun he eivät ole ymmärtäneet naisen sielua, ovat tehneet hänestä pelkän sukupuoli-olennon, jolla on vain ruumis.

„Mutta ehkä se myös on naisten oma vika”, lisäsi hän. „Maailma on täynnä pelkkiä äitejä ja rakastajattaria.”

Hän puolestaan ei tahtonut olla kumpaakaan.

„Mikä tahtoisit siis olla?” kysyin. „Vanha-piikako?”

„Jos minä olisin kirjailija”, hän vastasi, „minä kuvaisin yksinäisen naisen, joka ei olisi miehen ystävä eikä vihollinen. Mies ei merkitsisi hänelle enempää kuin sanotaan miehen naiselle merkitsevän.”

„Ohoh”, sanoin minä, „mikä kummitus-olento se olisi!”

„Nainen, joka on yhtä yksinäinen kuin sanotaan miehen olevan sydämensä autiossa sisimmässä, joka ilman miestäkin on oma kokonaisuutensa, oma maailmansa.”

„Sellaista naista ei ole olemassa”, väitin minä.

„Onpas, koska juuri tällä hetkellä näen hänet niin selvästi sielunsilmilläni.”

„Nainen syntyy miehen unelmasta”, väitin minä, „eikä naisen.”

„Samoin kuin mies naisen rakkaudesta eikä miehen. Tiedän, että tuo on yleinen sääntö. Mutta siitä on ja täytyy olla poikkeuksia.”

„Oletko sinä ehkä yksi niistä?” ilvehdin minä.

„En tiedä”, vastasi hän. „Mutta ellei tuolaista naista vielä olisikaan olemassa, hän tulee, sen minä tunnen ja voin vakuuttaa omasta sisällisestä kokemuksestani.”

Hän näytti hirmuisen vakavalta noin sanoessaan. Koetin vielä lyödä leikiksi asian.

„Mutta täytyyhän tuollaisen naisen myös joskus rakastaa”, virkahdin keveästi. „Kuinka hän silloin menettelee? Onko rakkaus hänelle jotakin tois-arvoista?”

Hän mietti.

„Tahtooko hän miestä miellyttää vai ei?” jatkoin minä. „Onko hän kuuma vai kylmä, jos hän nyt kaikesta sisällisestä yksinäisyydestään huolimatta kuitenkin joutuu miehen kanssa kosketukseen?”

Hän mietti edelleen.

„Vai kenties hän on penseä”, ilvehdin minä. „Se olisi mielestäni suuri onnettomuus.”

Hän loi minuun tummuvan, salaperäisen katseen, jota en ymmärtänyt. Näin ainoastaan, että hänen suupielensä väreilivät omituisesti ikäänkuin hän olisi ollut itkuun purskahtamaisillaan.

„Hän on surullinen”, sanoi hän sitten hiljaisesti, „sillä hän ei ole tottunut kohtaamaan mitään ymmärrystä ympäristössään.”

„Eikö todellakaan?” kysyin minä, myöskin ääntäni merkitsevästi alentaen.

„Mutta jos hän kohtaa”, sanoi hän katsoen suoraan ja syvälle silmiini, „hän voi olla myös äärettömän iloinen ja onnellinen, sillä vasta yksinäinen nainen voi sitä oikein arvostaa.”

„Kerro minulle hiukan enemmän tuosta naisesta”, sanoin minä.

Ja Saimi kertoi.

„Hän on kiitollinen pienimmästäkin hyvästä”, hän sanoi, „minkä hän saa itsensä ulkopuolelta, ja pahaa hän yksinkertaisesti kieltäytyy vastaanottamasta. Siitä hyvästä, minkä hän kenties voi itse lahjoittaa, hän ei vaadi mitään vastapalkkiota, sillä hän ei tuhlaa, ei lahjoita niin, että hän köyhtyy, vaan antaa ainoastaan oman olentonsa yltäkylläisyydestä. Hän ei harjoita mitään hyväntekeväisyyttä, ei edes rakkaudessaan. Hän ei uhraudu millekään eikä kenellekään, ei miehelleen eikä lapsilleen, ei suvulleen, taloudelleen, isänmaalleen tai ihmiskunnalle. Jos hän jotakin niiden hyväksi tekee, hän tekee vain siksi, että hänen on hyvä olla niin. Hän on yksin, hän on yksinäinen ilmiö kuin tähti avaruudessa, mutta jos hän kohtaa toisen yhtä yksinäisen, he ymmärtävät toisensa, puristavat hiljaa kädestä toisiaan, hulluttelevat, pitävät hauskaa, antautuvat toisilleen kukaties, mutta he tekevät sen tietoisina siitä, että he sydämensä syvimässä kuitenkin ovat yksinäisiä ja jäävät ijäti yksinäisiksi. He eivät riipu toisistaan, he tietävät, että he ovat yksin syntyneet ja tulevat yksin kuolemaan, että he kumpikaan eivät ole mitään velkapäät toisilleen ja vastaavat kaikesta vain oman itsensä edessä. Mitä sanot sellaisesta rakkaudesta?”

Tähän suuntaan hän puhui. Muistan, että tuo tapahtui erällä illallisilla, jotka teatterin jälkeen tarjosin hänelle Seurahuoneella. Hän korjasi ran-

nerengasta valkeassa käsivarressaan ja katsoi minuun aivan varmasti ja vaivattomasti, aivan kuin hän olisi kysynyt, pidinkö punaviinistä, jota edeskäypä juuri kaasi laseihimme. Mutta minä mietin pääni ympäri, ennenkuin otin vastatakseni hänen kysymykseensä.

Koko maailma oli silmissäni äkkiä käynyt niin pelottavan totiseksi, juhlalliseksi ja leikittömäksi. Koskaan hän ei ollut vielä puhunut minulle niin. Epäilemättä ei oma käsitykseni rakkaudesta ollut yhtä syvä ja kaunis. Mutta hän oli koskettanut erästä kieltä, joka myöskin minussa oli kerran soinut, jossakin kaukana, koulupoika-vuosinani, vaikka se sittemmin, siis jo nuorena ylioppilaana, oli ruostunut, tomuttunut ja unhottunut. Mitä vastaisin tuolle kummalliselle tytölle, joka katsoi niin kysyvästi ja läpätunkevasti minuun ja näytti, keskellä tämän elämän todellisuutta, vaativan mielestäni hiukan pingoitetuille sanoilleen ehdotonta ymmärrystä ja hyväksymystä?

„Mitä nyt sanot”, aloitin verkalleen, „on minulle liian läheistä ja syvää, voidakseni silmänräpäyksessä vastata siihen. Olet kaikesta päättäen enemmän miettinyt asiaa, osaat sanasi paremmin sovittaa ja sorvaella. Mutta minusta tuntuu, että toiselta puolen olet oikeassa, et tähän elämään nähden tosin, vaan johonkin toiseen, tulevaan, johon kuulut ja johon myös mielipiteesi kuulunevat. Toiselta puolen taas ...”

„Toiselta puolen ja toiselta puolen!” ivasi hän.
 „Äh, sinä olet poroporvari! Juo!”

Hän nauroi ja kilisti hilpeästi lasiani.

„Ja minä rikkiviisas ajattelijaja”, lisäsi hän siten. „Eihän se ollenkaan sovi tulevalle varieteesanssijattarelle.”

En tiedä, oliko hän yhtä yksinäinen ilmiö kuin hän väitti olevansa. Mutta tiedän, että hän katsoi voivansa sallia itselleen sellaistaakin, jota muut ihmiset tavallisesti pitävät hyvin sopimattomana. Ajatelkaas, että hän kerran esiintyi minulle todellakin alastomana. Se tapahtui maalla hänen isänsä huvilassa, jonne tämän erikoisesta pyynnöstä olin pistäytynyt kesämatkoillani. Me olimme valvooneet myöhään, en ollut saanut yöllä unta, olin piehtaroinut tunnin kaksi vuoteellani ja lähtenyt aamunkoitossa yksin sumuiselle järvelle soutelemaan. Palatessani hän seiso i uimahuoneen portailla, valmiina astumaan veteen. Hän huomasi minut kyllä, päivä paistoi jo korkealla metsän päällä, sumu oli haihtunut ja rannat välähtelivät yöllistä kastettaan, kun hiljaa huopailin niemen takaa ja käänsin purrenkokan hänen kotinsa valkamaan. Hän ei liikahtanut, hän antoi minun tulla aivan lähelle. Vasta kun huusin hyvää huomenta hänelle, hän pulahti veteen ja ui pärskien veneeni luokse.

„Sinä olet ollut soutelemassa?” sanoi hän.
 „Miksi et ottanut minua mukaasi?”

„En tiennyt sinun olevan näin varhain ylhäällä”, vastasin. „Olen nukkunut huonosti, siksi lähdin vähän vilvoittelemaan.”

„Myöskin minä olen valvonut koko yön”, sanoi hän.

„Mitä olet tehnyt?”

„Rakastanut”, sanoi hän ja sukelsi samalla.

„Ketä rakastanut?” kysyin häneltä, kun hänen päänsä jälleen kohosi pinnalle, tällä kertaa veneen toisella puolen. „Itseäsi?”

„Hyi”, sanoi hän, „katso, etten kaada venettäsi!”

„Ketä sitten?”

„Sinua, sinua!”

„Nyt valehtelet.”

„Luuletko, että muuten olisin sinua äsken tuossa odottanut?”

„Kiitos kauniista kuvaelmasta. Teitkö sen tahallasi?”

„Äh, miten typerä sinä olet! Ei sellaista satu, ellei satuta.”

„Mutta jos joku muu olisi nähnyt sinut? Nähnyt, että näyttelit itseäsi minulle?”

„Mitä se olisi tehnyt! En minä muiden omaa esittänyt.”

„Sinä nautit itse siitä?”

„Kyllä. Ja sinun tiesin nauttivan vielä enemmän.”

„Sinä et erehtynyt. Mutta miksi et sitten anna itseäsi minulle?”

„Ei sinussa ole minun ottajaani.”

Se oli hävyttömästi sanottu, mutta luulen, että hän puhui totta. Olen ollut aina hiukan arka luonteeltani. Varsinkin hänen suhteensa olin erikoisen arka, sillä olihan hän minun opettajani tytär, ja hänen isänsä oli monessa suhteessa tullut ikäänkuin minunkin henkiseksi kasvatus-isäkseni. Tunsin häntä kohtaan mitä vilpittömintä kunnioitusta. Sen tiesi hänen tyttärensä ja siksi saattoi hän kohdella minua niin. En usko, että hän todella rakasti minua. Hän käytti minua vain eräänlaisena nautinto-välikappaleena. En tiedä, miksi hän juuri minut oli valinnut tuohon jonkun veran noloon tehtävään, mutta arvattavasti minä näytin hänen mielestään siihen sopivimmalta hänen tuttavapiirissään.

Pari päivää senjälkeen hän asetti minut vielä kovemmalle koetukselle. Olimme tehneet pitäjän herrasnuorison kanssa pitkän jalkamatkan eräisiin kansanjuhliin toiseen pitäjään. Oli kävelty ensin yö sinne, koska päivin oli hirmuinen helle vallinnut, maattu, mutta ei nukuttu heinäladossa, kierrelty aamupäivä paikkakunnan merkillisyyksiä katselemassa, iltapäivä tanssittu, laulettu ja loilotettu, kunnes vihdoin yön hämärtyessä oli lähdetty takaisin kotiin palailemaan. Me jättäsimme pian jälkeen Saimin kanssa. Toiset meni-

vät edellä ja huusivat niin, että metsä raikui. Hän valitti olevansa väsynyt, me istahdimme tuon tuostakin, mutta emme puhuneet juuri mitään. Se oli myöhään elokuulla. Taivas oli synkässä pilvessä, ei olisi paljoa nähnyt eteensä, elleivät äänettömät salammat, nuo, joita kansa Kalevan tuliksi sanoo, olisi leimunneet kautta avaruuden. Siitä syntyi kummallinen, kaamea kajastus, joka ikäänkuin kohotti meidät lähemmä tähtitarhoja. Ilma oli lämmin kuin maito, kangas tuoksui kuivalle petäjälle ja kanervikolle. Luonnon kauneus lie estänyt meidät puhumasta. Oli sähköä taivaalla, lie ollut sähköä myös omissa sydämissämme.

Hän piti koko ajan kiinni kädestäni. Kuinka kumman tavalla hän lie niin asettanutkin, että meidän valtimomme tykkivät vastakkain. Se oli mystillinen tunne, jota en ikinä unohda, mieluinen ja samalla tuskallinen, pistävä ja samalla outoihin mielialoihin tuudittava. En koskaan ollut tuntenut olevani vielä niin lähellä ketään toista ihmistä, tuskin itseänikään. Kaksi maailmaa, kaksi vastavirtaa, jotka yhtyivät toisiinsa! Mutta hänen sähkönsä mahtoi olla jotakin aivan toista laatua kuin minun, sillä minä en tuntenut saavani häneltä mitään, vain antavani. Jotakin virtasi pois minusta. Kohta kipenöitsi koko käteni, kohta tuntui sama vaikutus aivoissa ja koko hermostossa. Luulen, että nainen voisi tappaa miehen niin.

Tie kulki lähellä äkkijyrkkää järvenrantaa. Ikäänkuin yhteisestä sopimuksesta me seisahduimme, katsoimme toisiimme, poikkesimme tieltä ja menimme aivan törmälle. Levitin sadevaippani, istuimme tiheän viidakon suojaan. Oli kuin olisi taivas palanut, kuin olisi koko maailman-kaikkeus läikkynyt tulena edessämme. Hänen silmänsä painuivat kiinni, hänen päänsä hervahti syliini, laskin hänet kuin pienen lapsen pitkälleen. Niin katsoimme me hetken luonnon voimien salaperäistä juhlaleikkiä edessämme.

Äkkiä huomasin, että hän nukkui. Hän lepäsi silmät kiinni, liikkumattomana, syvään ja taiseesti hengittäen. Hän on väsynyt, ajattelin, hän voi hiukan nukkua todellakin, meillä on vielä kappale matkaa kotiin. Mutta sitten pisti minun päähäni, että hän kenties ei ollutkaan väsynyt, että hän kenties ei nukkunutkaan, vaan oli jälleen tahallaan minulle tämän uskalletun, houkuttelevan tuokiotilan valmistanut. Se täytti säkenöivällä riemulla minut. Nyt taikka ei koskaan, ajattelin. Koska hän niin tahtoo, koska taivas niin tahtoo, koska se myös on minun oma tahtoni, niin täytyy välttämättömän tapahtua.

Kumarruin hänen ylitseen ja suutelin hiljaa suulle häntä. Hän ei liikahtanut. Suutelin kovemmin, hän ei silmiään raottanut. Jos hän nukkui, hän mahtoi nukkua sangen sikeästi, ja olisi ollut synty häiritä häntä. Mutta jos hän ei nukkunut?

Silloin olisi ollut vielä suurempi synti olla häntä häiritsemättä. Henkeäni ahdisti. Tuo nuori tyttö, tämä yö, tämä metsä, tuo maailmanpalo, kaikki tuntui kutsuvan minua pyhän luonnon huntua kohoittamaan.

Mutta minä en uskaltanut. Sellainen raukka minä olen aina ollut. Hän jäi minulta siksi, mikä hän olikin: puolineitseksi. Siitä on jo monta vuotta kulunut. Mutta antaisin vieläkin kappaleen elämäni, jos tietäisin, nukkuiko hän todellakin sillä hetkellä vai valvoi. Jos hän nukkui, silloin olin minä sika todellakin, kuten hän oli aina väittänyt minun olevan, sillä hyväilin häntä tavalla, jota en viitsi kertoa tässä. Mutta jos hän valvoi ja salli tuon kaiken tapahtua, jos hän oli itse tuon kohtauksen järjestänyt ja jättäytynyt tahallaan valtoihini, vaikka minä en käyttänyt valtaani, silloin . . . niin, silloin olisi paras, että myllynkivi minun kaulaani ripustettaisiin.

Pelkään, etten saa sitä koskaan tietää. Hän on nyt niin arvokas opettajatar ja vanha piika, että minun on mahdoton kysyä sitä häneltä. Sanoisiko hän sitä edes? Mitä takeita minulla olisi siitä, että hän puhuisi totta? Sanoi hän niin taikka näin, aina jäisi epäilyksen ota minuun. Sitäpaitsi hän osoittaa minua kohtaan selittämättömyyden vastenmielisyyttä, on osoittanut samasta kestästä saakka, josta kerroin teille. Luultavasti menen hautaan sen salaisuuden kanssa. Asia itses-

sään olisi vähäpätöinen, ellen uskoisi, että sinä
yönä jäi myös minun oman elämäni salaisuus ijäti
ratkaisemattomaksi.

Aamu valkeni. Oli aika lähteä jo.

Silloin näkivät he kaikki hänet, nuoren naisen, joka kulki kesäaamun autereessa. Hänen ruumiinsa kaartui kuin jousi, hänen käsivartensa olivat jännitetyt kuin kaksi linkoa taaksepäin. Sarastava päivä valoi hänen tiiviit, täyteläiset muotonsa purppuraan.

Hän kulki ohii ikkunan, tuolla kaukana puiden latvojen päällä, siellä, minne nuo neljä Alppilan Japanilaisessa huoneessa istuvaa miestä tuijottivat. Hän kulki kuin kuningatar. Ruskopilvi piti huolta hänen kruunustaan, taivaan seijastuva kirkkaus kiersi hänet mantteliinsa.

Hän meni eikä palannut. Mutta aistien terve, tuhatsärmäinen ilo säteili hänestä. Ja jokainen aisti kukki kesää. Ja jokainen särmä säteili nousvaa aurinkoa.

He tuijottivat vielä hetken hänen jälkeensä äänettöminä. Kukin ajatteli omaa kultaista elämäntarinaansa. Ajatteli ilojaan ja surujaan ja siunasi tuota ottavaa ja antavaa, hävittävää ja hedelmöittävää jumaluutta sydämessään.

— Viimeinen malja! virkahti toht. Varjakka.

He joivat pohjaan sen, tietäen hyvin, ketä he kukin sillä tarkoittivat. Ja heistä tuntui samalla kuin he olisivat katsoneet kaiken olevaisuuden kaameaan, ammottavaan tyhjyyteen, johon heidän mielihaaveensa oli mennyt ja johon kukin heistä oli jäljettömästi häviävä.

EINO LEINO

ON ENNEN JULAISSUT:

I. ALKUPERÄISIÄ TEOKSIA

<i>Maaliskuun lauluja</i>	—: 50
<i>Tarina suuresta tammesta</i> y. m. runoja	1: 50
<i>Yökehrääjä</i> . Runoja	2: 50
<i>Sata ja yksi laulua</i>	2: 50
<i>Tuonelan joutsen</i> . Näytelmäruno	1: 25
<i>Ajan aalloilta</i> . Runoja	1: 75
<i>Hiihtäjän virsiä</i>	—: 75
<i>Johan Vilhelm</i> , 3-näyt. näytelmä	2: 50
<i>Sota valosta</i> , 5-näyt. näytelmä	3: 50
<i>Pyhä kevät</i> . Runoja	2: 50
<i>Kivesjärveläiset</i> . Kertomaruno	2: 50
<i>Kangastuksia</i> . Runoja	2: 50
<i>Päiväperhoja</i> . Pieniä tarinoita	2: —
<i>Helkavirsiä</i>	3: 50
<i>Kaunosielu</i> . Kuvaus	1: 70
<i>Simo Hurtta</i> . Runoja Ison vihan ajoilta	1: 50
<i>Talvi-yö</i> . Runoja	1: 75
<i>Naamioita</i> , I. Näytelmiä. (Väinämöisen kosinta. — Hiiden miekka. — Pentti Pääkkönen. — Ly- dian kuningas. — Meiram.)	3: 25
<i>Naamioita</i> , II. Näytelmiä. (Melankolia. — Lalli. — Niniven lapset.)	3: —
<i>Naamioita</i> , III. Näytelmiä. (Maunu Tavast. — Simo Hurtta. — Ritari Klaus.)	4: —

<i>Naamioita</i> , IV. Näytelmiä. (Carinus. — Alkibiades.)	4:—
<i>Naamioita</i> , V. Näytelmiä. (Tuomas piispa. — Tarquinius Superbus. — Shakkipeli.)	3: 25
<i>Päivä Helsingissä</i> . Pilakuva	1: 85
<i>Runokirja</i> . Valikoima laulurunoutta	3: 50
” ” ” koruk.	4: 75
<i>Tuomas Vitikka</i> }	3:—
<i>Jaana Rönty</i> } Romaaneja routavuosilta	3:—
<i>Olli Suurpää</i> }	3:—
<i>Halla</i> . Runoja	2: 25

II. SUOMENNOKSIA

<i>Topelius</i> : Regina von Emmeritz.
” Kypron prinsessa.
<i>Runeberg</i> : Kuningas Fjalar.
” Nadeschda.
<i>Racine</i> : Phaidra.
<i>Schiller</i> : Wilhelm Tell.
<i>Goethe</i> : Iphigeneia Tauriissa.
<i>Maaailman kannel</i> . Valikoima laulurunoutta.

Anatole France: Kuningatar Hanhenjalan ravintola.

III. ARVOSTELEVIA TEOKSIA

<i>Suomalainen näyttämötaide</i> 19 ^{9/4} 02	2:—
<i>Suomalaisia kirjailijoita</i> . Pikakuvia	4: 25
” ” ” koruk.	5: 75
<i>Suomalaisen kirjallisuuden historia</i>	1: 75

Hinta 2: 50